

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БҮРЯАД

БҮГЭДЭ АРАДАЙ СОНИН

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

2010
ойной
мартын
18
Четверг

№ 10
(21756)

Хабарай
эхин шара
бар
нарын
3
гарагай
5

Манай сонин Россин хэблэлэй алтан жасада оруулагданхай

ВЯЧЕСЛАВ НАГОВИЦЫН МОСКВАДА УУЛЗАЛГАНУУДЫЕ ҮНГЭРГЭБЭ

Буряад Республикын Президент – Правительствон Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын Москвада Федеральна албан зургаануудта хүдэлмэрилбэ.
Мартын 17-до Буряадай Президент Россин Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын дэргэдэ Россин Федерацийн субъектнүүдэй толгойлогшоной Советэй XV зүблөөндэ хабаадаба. Нэгдэмэл Нацинуудай Эмхин бүридэлдэ ородог уласхоорондын эмхинүүдтэй Россин Федерацийн

субъектнүүдэй харилсаа холбоон тухай асуудал энэ зүблөөндэ хэлсэгдээ. Россин Федерацийн гадаадын хэрэгүүдэй министр С.Лавровой хүтэлбэри доро үнгэргэгдэн зүблөөндэ Россин Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын дэргэдэ Россин Федерацийн субъектнүүдэй толгойлогшоной Советэй бүридэлдэ Вячеслав Наговицын оруулагдаба.
Буряад Республикын Президентын болон Правительствон хэблэлэй албан.

К 70-летию Первой декады Бурят-монгольского искусства в Москве

ВЕРА ЛЫГДЕНОВА: ИМЯ, КОТОРОЕ ПОЕТ

стр. 13

В. Лыгденова - Шинкарка («Борис Годунов»).

Вспоминая целую плеяду блестящих бурятских певцов, создавших музыкальную славу и гордость Бурятии, осознаешь, что есть имена, в наше время незаслуженно ушедшие в тень великого оперного олимпа. И в первую очередь, таким именем является Вера Лыгденова - солистка бурятского театра оперы и балета, супруга легендарного певца Лхасарана Линховина и мама уникального концертмейстера Даримы Линховиной.
Обратившись к ее жизни и творчеству, раскрываешь всю историю зарождения и расцвета вокальной школы нашей республики, восторженно наблюдаешь, как создавалось "золотое" прошлое бурятского искусства, к вершинам которого стремится настоящее и которые еще увидит будущее.

25 марта 2010 г. в 18-00 в Русском государственном драматическом театре состоится концерт "Подношение", посвященный юбилею великой певицы, в котором примут участие ее ученики - ведущие солисты Бурятской и Монгольской оперы.

С 25 по 26 марта 2010 года Республиканский центр народного творчества проводит фестиваль любительских театров кукол. Ожидаются выступления коллективов из Заиграевского, Тарбагатайского, Закаменского, Кабанского, Прибайкальского, Джидинского районов.

Хочется думать, что этот фестиваль подарит маленьким уландэнским любителям уникального искусства театра кукол много творческих сюрпризов, открытий, радостей!

Нина ТОКУРЕНОВА, зав. сектором театрального искусства, народная артистка РБ и РФ.

ЭМХИДХЭЛЭЙ ХОРООНОЙ ЗҮБЛӨӨН

Росси гүрэнэй бүридэлдэ Буряад ороной ороноор 350 жэлэй ойдо зориулагданхай хэмжээ ябуулгануудые бэлдэж үнгэргэхэ республикын эмхидхэлэй хорооной зүблөөн мартын 16-да үнгэргэгдэбэ.
Правительствын Түрүүлэгшын Нэгдэхэ орлогшо, эмхидхэлэй хорооной түрүүлэгшэ И.М.Егоровой хүтэлбэри доро үнгэргэгдэн энэ зүблөөндэ муниципальна байгуулгануудта бэлдэхэлэй ямар хүдэлмэри үнгэргэгдэж байна гэжэ хэлсэгдэбэ. «Баргажанай аймаг» гэнэ муниципальна байгуулгын захиргаанай толгойлогшын нэгдэхэ орлогшо И.В.Мельников, Хорин аймагай захиргаанай толгойлогшо Б.В.Жамбалов гэгшэд видеоконференциин гуримаар дүүргэгдэж байһан болон ерээдүйдэ дүүргэгдэхэ хүдэлмэринүүдэй түсэбөөр нутаг-наа элидхэбэ.
Аймаг бүхэндэ бэлдүүлэгдэж байһан ажал хэрэгүүдээр толгойлогшо бүхэриний ээлжээгээр эмхидхэлэй хорооной гэшүүдэй

урда тоосохо ёһотой. Тэрэнэй дүнгүүдээр бүхыдөө республикада бэлдүүлэгдэхэ хэмжээ ябуулганууд тухай манай Правительство Россин гүрэнэй хэмжээндэ үнгэргэгдэхэ зүблөөндэ нигээд тоосохо ёһотойби гэжэ Иннокентий Матвеевич мэдүүлбэ.
Республика дотор табан шэглэлээр энэ ойн баярга бэлдэхэл ябуулагдаха ёһотой. Хүдөө нутагуудые болбосон түхэлтэй болгохо, соёлой хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэхэ болон бусад. Тоосоонуудые шагнаад, эмхидхэлэй хорооной түрүүлэгшэ И.М.Егоров түрүүтэй бусад гэшүүд эдэ аймагуудай хүдөө нутагуудаар үнгэргэгдэхэ хэмжээ ябуулганууд тодологдожо, муниципальна байгуулгануудай түсэбүүд нарижуулагдаха ёһотой гэжэ тобишолбо.
Энэ ойдо зориулагдажа үнгэргэгдэхэ хэмжээ ябуулгануудаар нуралсалай болон эрдэм ухаанай министр А.В.Дамдин тоособо. Тус халбаряар 15 хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэхэ гэжэ

хараалагданхай. Эгээл шуухан гэхэдэ, «Буряадай түүхэ» гэнэ гурбан боти ном хэблэгдэхэ түсэбтэй гэжэ элидхэлшэ хэлээ. Хото хүдөөгэй бүхы шатын нургуулинууд ойн баярай хэмжээ ябуулгануудта эдэхитэйгээр хабаадуулагдаха гэжэ Алдар Валерьевич Дамдинов онсолбо. Уласхоорондын эрдэмэй-практическа конференци эмхидхэгдэжэ үнгэргэгдэхэ байна.

Правительствын Түрүүлэгшын Нэгдэхэ орлогшо И.М.Егоров зүблөөнэй дүнгүүдые тобишолходоо, Россин гүрэнэй бүридэлдэ Буряад ороной ороноор 350 жэлэй болон Илалтын 65 жэлэй ойдо бэлдэхэлэй хүдэлмэри жэгдэ ябуулагдаха ёһотой гэбэ. Дулаан болжо эхилхэдэ, нуурин тосхонуудые болбосон түхэлтэй, ариг сээр болгохо хүдэлмэри эршэмтэйгээр ябуулагдаха зэргэтэй гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Хүдөөгэй байгуулга бүхэнэй түсэбтэ энэ хүдэлмэри гол нуури эсэлжэ, саг үргэлжэ үнгэргэгдэжэ байха ёһотой гэжэ тэрэ хэлээ.
Эльвира ДАМБАЕВА, манай корр.

ТОСЫ: ИДЕЯ ПРЕТВОРЯЕТСЯ В ЖИЗНЬ

заместитель председателя Комитета Народного Хурала РБ по государственному устройству, местному самоуправлению, законности и вопросам госслужбы Ф.И.Чебунин, исполнительный директор БРО «Всероссийский совет местного самоуправления» Р.К.Санжигренова, главный библиотечный Центра инновационного и методического обеспечения библиотечной деятельности НБ РБ Д.Ц.Мункуева и другие.
Со стороны слушающих муниципальных образований на семинаре выступили глава МО «Мухоршибир-

ский район» Ю.А.Петров, руководитель администрации МО «Мухоршибирский район» П.А.Хохлов, глава МО «Заводское» Тарбагатайского района Е.Н.Емельянова, глава МО «Тарбагатайский район» А.М.Трифонов и другие.

Сегодня в с. Кижинга пройдет семинар глав муниципальных образований Баунтовского, Еравнинского, Кижингинского, Хоринского районов.

Даржана ЦЕЛОВАЛЬНИКОВА, наш корр.

ТОБШОХОНООР

Улаан-Удын депутадуудай городской Советэй ээлжээтэ 19-дэхэ сессии 2010 оной мартын 25-да үдэрэй 14.00 сагта нийслэл хотын захиргаанай танхим соо зарлагдахань.

Россин Федерацийн Правительствон тодорхойлоон сагай тоололгын гуримтай зохилдуулан, 2010 оной мартын 28-наа октябрийн 31 болотор орон дотор зунай сагта орохоно гэжэ Буряадай Стандартизацийн, Метрологийн, сертификацийн түб гэнэ федеральна гүрэнэй эмхи зургаан мэдээлэбэ.

Эзээннээ уламжалан, Россин Федерацийн дэбисхэртэ 2010 оной мартын 28-най үдэр 02.00 сагта (нутагай сагаар) часай стрелкэнүүдые нэгэ часаар урагшань болгохо болонобди.

Түхэнэй аймагай захиргаан 2017 он хүрэтэр аяншалгые хүгжөөхэ Концепци зохион хараалба. Наяын ерээдүйдэ мүнөө сагай эрилтэдэ харюусама курортнуудые түхээрхэ, хүн зонй олоороо амардаг булангуудые болбосон түхэлтэй болгохо зорилгонууд тус Концепциин ёһоор шиндэхгэдэхэ юм.

Россин Федерацийн Правительство мартын 5-да 129-дэхэ дугаарай тогтоол абтаа.

Тэрэн дотор хүдөө ажыхын үйлдэбэрилэгшэдые түлшэ-тонодолгын хэрэгсэлүүдээр хямдашаг сэнгээр хангаха талаар гүрэнэй засагай болон оойёдын хүтэлбэрийн зургаануудай, ажыхуудай хоорондо хэлсээ баталха тухай хэлэгдэнхэй.

Жэлэй эхиннээ Буряад ороной эд хэрэгсэлгын дэлгүүртэ үнэ сэнгүүдэй дээшлэлгэнээ боложо, саархан мүнгэнэй үнэ буурана. Буряадай Статистикийн хорооной мэдээгээр, эдэ хоолой сэнгүүд – 2,1, эд хэрэгсэлүүдэй – 0,2 процентээр дээшлээ.

Росси гүрэнэй бүридэлдэ Буряад ороной ороноор 350 жэлэй ойдо зориулагданхай ойн баярай медалиин эскиз зураха конкурс манай республикада соносогдоо. Буряад Республикын Президентын болон Правительствон захиргаан энэ конкурс эмхидхэжэ үнгэргэхэ юм.

Мүнөө зундаа Монгол орондо үнгэргэгдэхэ «Алтаргана» гэнэ уласхоорондын фестивалда бэлдэхэл манай республикада эхилбэ. Мартын 23-да филармонийн байшанда «Алтаргана» гэнэ хэмжээ ябуулгада хабаадаха дуушадай конкурс үнгэргэгдэхэ юм.

Школа настольного тенниса
Андрея Власова
Тел: 616367

28 мая 2010 года состоится встреча выпускников физико-математического факультета Бурятского государственного педагогического института имени Доржи Банзарова 1970 года. Сбор у памятника Доржи Банзарова в 14 часов.
Оргкомитет.

IV РЕСПУБЛИКАНСКИЙ ФЕСТИВАЛЬ КУКОЛЬНЫХ ТЕАТРОВ

«В ГОСТЯХ У ПРИНЦЕССЫ АЛТАН ХАЙША – ЗОЛОТЫЕ НОЖНИЦЫ»
1 день. 25 марта, четверг
10.00 – ОТКРЫТИЕ ФЕСТИВАЛЯ. Парад-алле участников фестиваля.
10.30 – Народный театр кукол «Родничок» г. Гусиноозерск.
Спектакль «Волшебный хур». (По мотивам бурятских народных сказок. Реж. Лидия Волченкова)
11.30 – Образцовый театр-студия «Страна Чудес» г. Закаменск.
Спектакль «Простоквашино». Г. Успенский (Памяти основателя театра-студии Тамары Бальжановой).
12.30 – Кукольный театр-студия «Улыбка» с. Сухинский СДК Кабанского района.
Спектакль «Омулевая бочка» (по мотивам сказаний о Байкале). Реж. Светлана Сидоркина.
14.00 – Кукольный театр «Теремок», Кабанский район.
Спектакль «Кукольное реалити-шоу». Реж. Елена Винтерштейн.
15.00 – Театральная детская студия «Сюрприз» с. Ильинка Прибайкальского района.
Спектакль «Рождественская сказка».
16.00 – Образцовый детский коллектив «Огонек».
Внеконкурсный показ «Красавица Ангара». (Мастер-класс.) Реж. Маргарита Хлебникова.
2 день. 26 марта, пятница
10.00 – Театральный коллектив «Куклы на эстраде» с. Н-Саянтуй Тарбагатайского района.
Мини-спектакли «Страусенок», «Волк и семеро козлят», «Синяя птица».
11.00 – Образцовый театр «Огонек» Заиграевского района.
Спектакль «Волшебный цветок». Реж. Маргарита Хлебникова.
12.00 – 13.00 Мастер-класс артистов кукольного театра. Спектакль «жар-птица».
14.00 – Заключительный этап. Церемония награждения участников.
Театр «Ульгэр» тел. 66-59-47, 45-53-25

Буряад Республикын Президент- Правительствын Түрүүлэгшэ ВЯЧЕСЛАВ ВЛАДИМИРОВИЧ НАГОВИЦЫНАЙ

түсэблэлгын зүблөөнэй дүнгүүдээр

Түсэблэлгын зүблөөн дээрэ Буряад Республикын Президент – Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо-РБ-гэй Президентын болон Правительствын Захиргаанай Хүтэлбэрилэгшын 2010 оной мартын 14-дэ Буряадта үнгэргэгдээн хунгалтын дүнгүүд тухай мэдээсэл шагнаа.

РБ-гэй ажаһуугшадые социальна талаар хамгаалгын министрэй уялгануудые дүүргэгшэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай ветерануудые гэр байраар хангалга, гэр байрааа заһабарилуулха ветеранууд тухай элидхээ.

РБ-гэй экономикын министр 2009 оной болон 2010 оной январь харын туршада Буряад Республикын социально-экономическа хүгжэлтын дүнгүүдэй шэнжэлэл тухай элидхээ.

Тиин Вячеслав Наговицын РБ-гэй барилгын болон гэр байрын-коммунальна комплекс һайжаруулгын министрэ үсөөн даххартай гэр байрын барилга хүгжөөхөөр гаатай эрхэ байдал тогтоохо тухай федеральна хуулиие Буряад Республикада бэсүүлхэ талаар дуралхалнуудые оруулхыень даалгаа.

Экономическа хүгжэлтын талаар РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо, РБ-гэй экономикын министрэ болон Промышленность хүгжөөлгын талаар республиканска агентствын хүтэлбэрилэгшэдэ Буряад Республикын Бага олзын хэрэг эрхилэлгые дэмжэлгын жасые хоёр юридическэ ноуэр – Буряад Республикын бага олзын хэрэг эрхилэлгын найдуулгата жаса болон Буряад Республикын бага олзын хэрэг эрхилэлгын бага хангай жаса – болгохо таһалхыень даалгаа.

Вячеслав Наговицын РБ-гэй Хүдөө ажахын болон эдэе хоолой министрствэдэ удаадахи түсэблэлгын зүблөөн дээрэ 2010 ондо республикын хүдөө ажахын предприятинуудай тоһо-түлишын хэрэгсэлнүүдые худалдан абахынь тула сэн буулгаха тухай мэдээсэхыень даалгаа.

Экономическа хүгжэлтын талаар РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо болон РБ-гэй экономикын министр 2010 оной сентябрийн 6-9-эй үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэхөөр хараалагдаһан Байгалай экономическа форумой үедэ РБ-гэй презентаци эмхидхэхэ болон харилсаа холбоотойгоор хүдэлмэрилхэ тухай хэлсээ Эрхүүгэй областийн хүтэлбэртэй зүбшэн хэлсэхэ ёһотой.

РБ-гэй экономикын министр болон Территориальна хүгжэлтын хороон муниципальна байгууламжануудай толгойлогшодтой суг хамта хамгарууладмал бизнес-инкубатор болон технопаркуудые тогтоолгын асуудал дээрэ хүдэлмэрилхэ болон.

РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхэ орлогшо, РБ-гэй барилгын болон гэр байрын-коммунальна комплекс һайжаруулгын министрэ, мүн Территориальна хүгжэлтын хороондо муниципальна байгууламжануудай толгойлогшодтой суг хамта түгсэхгөдөөдүи барилгануудай шэнжэлэл хэхыень Буряадай Президент даалгаа.

РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхэ орлогшо, РБ-гэй хуралсалай болон эрдэм ухаанай министр, РБ-гэй элүүрые хамгаалгын министр хандархыа байһан социальна объектнүүдэй шэнжэлэл хээд, тэдэнэй канитальна заһабарилга тухай дуралхалнуудые оруулха юм.

РБ-гэй транспорт, энергетикэ болон харгын ажахы хүгжөөлгын министр Сибирийн федеральна тойрогто нотагай авиалининүүдэй нэгдэхгэдэмэл авиакомпани тогтоолгын гол бодомжо хаража үзэхэ, нүхэнүүдыень заһабарилхын тула федеральна болон республиканска харгыннуудай асфальт шэнжэлхэ даалгабаритай.

РБ-гэй Президент «Улаан-Үдэ хото», «Северобайкальск хото», «Сэлэнгын аймаг», «Захааминнай аймаг», «Кабанскын аймаг», «Северо-Байкальска аймаг» гэһэн муниципальна байгууламжануудай толгойлогшодто ажалгүй зоной тоогой ургалтада анхаралаа хандуулхыень болон зохисотой хэмжээнүүдые абахыень даалгаа.

Социальна хүгжэлтын талаар РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо, РБ-гэй барилгын, гэр байрын-коммунальна комплекс хүгжөөлгын министрэ Горьчинскда Олимпиадүүдые бэлдэлгын түбэй просктые «2006-2015 онуудта РФ-дэ физическэ культура болон спорт хүгжөөлгэ» гэһэн ФЦП-дэ оруулхын тула мэдүүлгэ эльгэхыень даалгаа.

Вячеслав Наговицын Экономическа хүгжэлтын талаар Правительствын Түрүүлэгшын орлогшодо болон Тарифуудай талаар республиканска албанда республикада тогтоогдоһон дулаанай болон электртын элшэ хүсэний тарифуудай хэр хуулига байһые согнохэ тухай РБ-гэй Прокуратурада хандалга бэлдэхыень даалгаа.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

ВETERАНУУДАА ХҮНДЭЛБЭ

Театрай эндэр дээрэ зүжэ-гүүдые харадаг гэзшэбди. Харин хаяхана Буряад драмын театрай эндэр дээрэ ондоохон удхатай үйлэ үзэгдэбэ.

Ушар юуб гэхэдэ, мартын 10-да үндэһэн театрайхид өөһэдынгөө ветерануудые хүндэлжэ, баяр ёһолодой оршон байдалда Сагаан наараар, Эхнэрнүүдэй һайндэрөөр амаршалба. Академическэ театрай директор Доржо Норбосампилович Сультимов ветерануудайнгаа габьяата ажал ябуулгые онсолон тэмдэглэжэ, халаг дээрэ бэлэгүүдые барюулаа. Тэршэлэн түрэл театрай зохёохы ажалмай түсэбүүд тухай дэлгэрэнгүйгэр хэлэһэн байна.

Улаань республикын ветерануудай Советэй түрүүлэгшэ Ровмир Баярович Гармасв театрай хүндэтэ ветерануудые халуунаар амаршалаад, Агуу Илалтын 65 жэлэй ойдо зориулагдаһан медальнуудые зургаан ветерануудта барюулаа.

Буряадай мэдээжэ драматург, тус

театрай уран зохёолой таһагыс олон жэлэй туршада удариджа ябаһан Дашарабдан Батожабайн наһанай нүхэр Лхамасу Батусвна вете-

рануудта Д.Батожабай тухай ном бэлэглээ.

Радна-Нима БАЗАРОВ.
Авторай фото-зураг.

ХУБИИН ҮЙЛЭДБЭРИ ХҮГЖЭНЭ

Хүршэ Монгол орондо хубийн үйлэдбэри сэхэ хүгжэжэ байнхай. Улаан-Үдэдэ гурбан үдэрэй туршада үнгэргэгдэһэн яармаг энээниис гэршэлэбэ. Юуб гэхэдэ, гол түлэб хубийн үйлэдбэри эрхилдэг олзын хэрэг эрхилэгшэд эндэ хабаадаа. Тэндэхи тэмээнэй, хониной нооһоор үйлэдбэрилэгдэһэн эд хэрэгсэлнүүдые Буряад орондо дуратайгаар худалдажа абадаг гэжэ мэдээжэ. Пэсы даража бүтээдэг эд хэрэгсэлнүүд сэхэ үргэнөөр дэлгэрэгдэнхэй байгаа.

Энэ яармагай үедэ нооһоор дараһан һэсыгээр шахайнуудые, хүүгэдэй гуталнуудые болон бусад зүйлнүүдые урлажа бүтээдэг Дулмаагай Осохцэцэгтэй хөөрөлдэһэн байна.

1996 онһоо энэ үйлэдбэри ябуулна. Гурбан хүн хүдэлнэбди гэбэ. Улаан-Баатар хотын нооһоной фабрикаһаа бэлэн һэсы худалдажа абаад, гуталнуудые өснө. Гар өсдолой үйлэдбэртэйбди гэжэ Осохцэцэг хэлэнэ. Тэрэнэй мэдүүлгээр, бишыхан хүүгэдэй гуталнуудые гараараа өсхө гээшэ орбо хүшэр, сэхэ саг эзэлдэг.

Пэсы, сэмбэ болон арһан гуталнуудые өсдөг үйлэдбэринүүд сэхэ хүгжэнэ, тинбэшы Монгол олоһон гададын эрхэтэд таһалгаряагүй аяншалдаг дээрһээ гар урлалай зүйлнүүдынь наймаанда эрилтэ сэхтэй гэжэ тэрэ нэмжэ хэлээ.

Эльвира ДАМБАЕВА.

Р-Н.БАЗАРОВАЙ фото.

УХИБҮҮ ҮРГЭДЭГ ЗАНШАЛААР

Буряад зон үншэн үхибүүдээ үргэжэ абадаг заншалаа мартаагүй.

Улаан-Удын Советскэ районий захиргаанда нийтын түлэбүүдтэ зориулагдаһан конференци үнгэргэгдөө. Тус суглаанда Москвагай түлөөлөгшэд, Буряад Республикын засагай зургаануудай, хуралсалай газарнуудай, алба сахигшадай дундаһаа мэргэжэлтэд хабаадаа.

«Тоонто нотаг: ёһо заншал амиды» гэжэ нэртэй түлэбэй бэсүүлгэ тухай оло хэлсэгдээ. Тус түлэбэй бэсүүлгэдэ 120,0 миллион түхэриг федеральна бюджетдээ бууна.

Урданай буряад ёһо заншалаар үхибүүгүй айл заатагүй үхибүү үргэжэ абадаг һэн. Мүнөө сагта энэ заншал мартагдаагүй. Буряад зон өөрынгөө гурбан үхибүүдэй хажууда үшөө гурбые абажа, хулынь дүрөөдэ хүргэжэ, хүнэй зэргэ хүн болгожо шадана. Иймэ һайн заншалай жама ёһоор республиканска түлэб бэсүүлэгдээ.

Пэшхэлгүй сэхэ эсгэнэр хүүгэдээ харангүй хаядагынь мүнөө байдалда тон элсэр үзэгдэжэ байнхай. Жэл бүри үншэрһэн нимэ үхибүүдэй тоо олошоржол байһаар. Мүнөө жэлдэ 1562 нимэ хүүгэд олдогдөө, 982-ниинь гэр бүлтэй болоһон байна.

Элидхэл хэгшэ мэргэжэлтэн Сэсэг Хандирова нимэ ушартай тохёолдохогүйн тула, тулюур ядуу бүлэнэртэ арга шадалаараа туһа хүргэс гээд сугларагшадта хандаа.

Иймэ социальна талаар ядалсаһан айлуудта гэртнь ошожо, хараал хэрүүл хэнгүйгөөр, ажабайдалтайн танилсажа, туһа хүргэс гээд тэрэ хэлэнэ.

Харин гүрэн түрэ экономикаёо һайнаар дэлгэрүүлэн хүгжөөжэ, олзоёо зохид шанартай социальна гүрэнэй программанууд болгон нэбтэрүүлжэ эхилсэггүй һаань, ажаһуугшадайн ажабайдал оройдоошые һайн болохоёо байнагүй гээд ханагдахадал гэнэ.

Янжама ЖАПОВА.

Р-Н.БАЗАРОВАЙ фото.

СОВЕЩАЛИСЬ ИММУНОЛОГИ

Как человеку противостоять растущему числу инфекционных заболеваний? Эта тема обсуждалась на научной конференции иммунологов, которая состоялась в прошедшие выходные в Национальной библиотеке. Организованная местным медицинским сообществом, она привлекла большое внимание не только специалистов, но и обычных горожан.

Согласно официальной статисти-

стике, 80% населения инфицировано различными возбудителями. С каждым годом появляются всё новые разновидности бактерий, опасных вирусов, угрожающих не только здоровью, но и жизни человека. Последняя эпидемия свиного гриппа только в одном Забайкалье унесла 60 жизней. Медики серьёзно обеспокоены: у людей катастрофически снижается порог иммунной защиты. Одна из главных причин – экологический фактор.

Вместе с тем были названы и ошибки отечественной медицины. В Советском Союзе около 70 лет существовал приказ, согласно которому новорождённого приносили к матери только на 3 сутки, лишая его тем самым ценнейшего по своему составу молозива. Позднее иммунологи доказали, что именно в молозиве содержатся субстанции, играющие чрезвычайно важную роль в иммунитете человека.

Специалисты подчёркивают:

несмотря на то, что сегодня миллиарды рублей тратятся на изобретения противовирусных средств, вакцин против птичьего и свиного гриппа, исследования рака, СПИДа, у нас всё ещё так и нет эффективных средств против главных угроз нашей жизни.

Мнение иммунологов однозначно: на сегодня только профилактические меры, направленные на укрепление иммунной системы, способны противостоять инфекционным эпидемиям. Было отме-

чено, что на мировом рынке фармацевтики есть безопасные, природные экстракты, получаемые из молока коров и желтка куриных яиц. Однако несмотря на то, что ещё в 2004 году они были официально рекомендованы российским Минздравом для использования в качестве эффективных иммуномодулирующих препаратов, на российском рынке эти препараты продвигаются крайне медленно.

Лариса БОЧАНОВА.

ГҮРЭНЭЙ ТЭДХЭМЖЭ ГОРИТОЙ ДЭЭШЭЛХЭ

Унэ сэнгэй дээшэлэлгээ пенсионернүүдэй гээлтые хүсэлдүүлэх индексаци ходо хэгдэнэ. Энээн тухай тодорхойгоор хэлэжэ үгыт?

2009 оной туршада дүрбэ дахин индексаци хэгдээ. Энээнэй ашаар республикада дунда зэргын пенсин хэмжээн 5828 түхэриг болоо, пенсионер хүнэй ажагуудалай эгээл бага хэмжээнһээ (3817 түхэриг) нураггүй дээшэлээ. Тинхэдэ нара бүрин социальна түлбэринүүдэй хэмжээн 1408 түхэригтэ хүрөө.

2008 ондо ажагуудалай эгээл бага хэмжээнһээ доогуур пенсин абашадай тоо 78 мянган хүн байгаа наа, үнгэрһэн жэлдэ 40 мянга үлүүтэй болоо гэхэ гү, али нураггүй доошолоо. Зүгөөр республика дотор түлэгдэдэг ажалал дунда зэргын салинтай сасуулжа харахада, дунда зэргын пенсин хэмжээн ехэ бага байна. Жэшээлхэдэ, 2009 ондо дунда зэргын салин 16227 түхэриг хүрһэн байна.

Валоризаци гэжэ шэнэ ойлгосо бии болоо. Энээнине тайлбарилжа үгыт?

Бэе хамгаалхые болон гэхэ гү, али страхованида ороһон бүхы хүнүүд тушаа Пенсонино жаса энэ хэрэг ябуулхань. Тинхэдэ эдэ хүнүүд 2002 оной январин 1 хүрэтэр хүдэлһэн нэгэньшэ үдэрэй стажтай наа, энэ тоосоондо орохо. Валоризаци хадаа пенсин хэмжээ шэнээр, дээгүүр болгожо сэгнэхэ, гүрэнэй тэдхэмжэ үзүүлэхэ хэмжээнүүд болоно гээнэ. Харин индексаци хадаа үнэ сэнгэй дээшэлэлгэнэ зоной гээлтые хүсэлдүүлэн түлэжын тула гүрэнэй түсөөбэй ёһоор бюджет соо хараалжа оруулдаг мүнгэн болоно.

2002 он хүрэтэр хүдэлһэн стажай түлөө нэмэлтэ түлбэри 2010 оной январин 1-һээ эхилжэ түлэгдэдэг болобо. Тингэжэ 210 мянган хүнүүдэй пенсин хэмжээн шэнээр тоологдожо нэмэгдэбэ. Дунда зэргээр пенсин 807 түхэригөөр нэмээ, наһаяа хүсэжэ амаралтада гарагшадтай пенсин 1035 түхэригөөр дээшэлээ. Шэнэдхэн хубилгалгын эхилхын урда тээ хэды жэлдэ хүдэлһэн байнабта, тэрэнэй түлөө мүнөө хүдэлжэ байһан эрхэтэдтэ хожомын нэмэлтэ түлбэри түлэгдэхэ юм.

Ажагуудалай эгээл бага хэмжээнһээ гэхэ гү, али 4780 түхэригөөр бага пенсин абашадта гүрэн мүнөө социальна нэмэри

Унэ сэнгэй дээшэлжэ байһан сагта хүн зон, илангаяа пенсионернүүд ядаруу байдалда ороно. Ехэнхининь бага пенсин абана, юмэнэй урда орожо ядана. Гүрэн түрын талаһаа энэ байдал найжаруулхын тула ямар хэмжээнүүд абтанаб гэжэ Россин Федерациин Пенсионно жасын Буряад Республикадахи таһагыне эрхилэгшэ Евгений Казакович ХАНХАЛАЕВЫЕ хөөрөжэ үгэхыень гуйһан байнабди. Энэ хөөрөлдөөн уншагшадтай һонрто:

түлбэри түлэнэ. Буряад орондо 40 мянган хүн нимэ нэмэри мүнгэ абана, энэнь дунда зэргээр 1160 түхэригтэ хүрэнэ. Республикадамнай нэгэ пенсионертэ тогтоогдоһон ажагуудалай хэмжээн Росси гүрэнэй дунда зэргын хэмжээнтэй тон адли.

Бэшэ мого ноутагуудаар абажа харахада, манай эндэхидэ орходоо нэгэ бага доогуур байна. Жэшээлхэдэ, хүршэ Эрхүү тойрогто 4720 түхэриг, Кемеровскэ областьдо — 3837 түхэриг. 2010 ондо энэ нэмэри түлбэринүүдтэ федерациин һан жасаһаа хамта дээрээ 317 млн. түхэриг Бу-

Дайнай ветерануудта дам анхарал мэдээжэ

уряад орондо номологдохо ёһотой. Байгша ондо пенсээр хангалгыё найжаруулхын тула апрелин 1-дэ гүрэнэй пенсин 12 процентээр, июлин 1-дэ 3,5 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ ёһотой. Тинхэдэ Буряад Республикада наһанайнгаа амаралтада гаража абадаг гүрэнэй тэдхэмжэ дунда зэргээр 7925 түхэригтэ хүрэхэ гэжэ багсаанабди.

Илалтын 65 жэлэй ойе угтуулан, наһатай зонине урмашуулха хэмжээнүүд хараалагдана гү?

Агууехэ Илалтын ойн баярые хараада абажа, 2010 оной бюджеттэ нэгэ дахин үгтэхэ түлбэринүүдтэ хэгдэхэ гаргашанууд оруулагдаха ёһотой.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай инвалидуудта, хабаадагшадта, дайн байлдаанда наһаяа алдаһан, хожомын наһа бараһан инвалидуудтай хабаадагшадтай наһанайн ханинарта, «Бүһэлэлтэдэ ороһон Ленинградта ажабуугша» гэнэн тэмдэгээр шагнагдаһан нуурнуудта, хуулин наһа хүсөөгүй аад, концлагерьнуудтай тама үзэгшэдтэ 5000 түхэриг нэгэ дахин түлэгдэхэ. Тинхэдэ дайнай талада габшагайгаар ажаллаһан эрхэтэдтэ, СССР гүрэнэй орден медальнуудаар шагнагдаһан хүнүүдтэ 1000 түхэриг ойн баяртай дашарамдуулан, пенсидэнь нэмэжэ түлэгдэхэ. Россин Федерациин Президент 2010 оной февралын 24-дэ нимэ зарлиг баталап абахай.

Сибирин федеральна округой мого ноутагуудай дунда пенсээр хангалгаар ямар байдалтай гэшэбди?

Манай республикада абадаг пенсин дунда зэргын хэмжээ Сибирин федеральна округой дүнгүүдтэй сасуулхда, манай пенсионернүүдэй тэдхэмжэ багашаг байна. 2009 оной декабрын 31-нэй байдалаар нэрлэгдэгшэ округоор дунда зэргээр 6165 түхэриг пенсионер хүн

абадаг байгаа наань, манай эндэ 5828 түхэриг дунда зэргээр абана байна. Энэ округоор пенсээр хангалгаар Буряад Республика 10-дахы нуурида ябана. 12 мого ноутагуудһаа Алтайн ба Забайкалин хизаар манай хойно гараа. Манай республикада 2009 ондо пенсин дунда зэргын хэмжээн дээшэлжэ байбашыё, Сибирин Федеральна округой бусад мого ноутагуудта орходоо юундэ бага байнаб гэжэ наринаар нэнжэлжэ үзөөд, хэмжээ абаха хэрэгтэй.

Пенсидэ гараха эрхэтэд өөрынгөө хуулига эрхэнүүдые хэр мэдэдэг гэшэб?

Ерээдүй пенсионернүүдэй нуудал байдалыё найжаруулхын тула хүдэлжэ байһан хүнүүдтэ эдэ эрхэнүүдыень ойлгуулха хүдэлмэри эртээнһээ ябуулха хэрэгтэй. Хүдэлжэ байһан эрхэтэдэй пенсидэ гараха табигдадаг эрилтэнүүдые, ехэ пенсидэ гараха гэбэл, страховалагыё эмхи зургаан ямар уялгануудыё Танай урда дүүргэ ёһотойб гэхэһээ эхилээд лэ, хуули ёһонуудыё мэдэхэ шухала. Ажал хүдэлмэриггүй эрхэтэд пенсионно страхованин хэрэгһээ хажуу талада үлэнэ. Республикада ажал хэжэ шадаха 619 мянган хүнэй 44-ниньшэ хубини лицевой счёдуудыё нэнхэй, тэрэндэнь страховалагыё эмхнүүд мүнгэ унагаана. Үлээшэ зонинь хуби хубидаа бүридхэлдэ абтангүй үлэшэнхэй.

Пенсидэ гараха дүтлэлһэн эрхэтэдэй дунда манай албанай мэргэжэлтэд бэлдэхэлэй хүдэлмэри ябуулдаг гү?

Пенсидэ гараха наһа хүсэхэ болотороо хахад жэлэй үлөөд байхада документнүүдыё суглуулжа эхилхэ хэрэгтэй. Хубин гэхэ гү, али персонифицированнэ бүридхэлэй мэдээнүүдээр ерээдүй пенсионернүүд манай таһагуудта уригдажа, тусхай хөөрөлдөөн, ойлгууламжын хүдэлмэри үнгэргэгдэдэг гэшэ. Нүүжэ, зөөжэ ябадаг, ажал хэдэггүй хүнүүд, тинхэдэ ажалаар хангалга шаардлагагүй бэшэ хаягыень заажэ бэшэһэнһэнь боложо, зон саг соогоо пенсидэ гараха бэлдхэл гарангүй, хараһаа алдагдана. Ажалгүйшүүл тухай мэдээнүүдыё муниципальна байгуулануудтай албан зургаанууд суглуулха аргатай байна. Ерээдүй пенсионернүүд тухай үнэн бодото болон тодо мэдээнүүдыё суглуулха хүдэлмэри саг соонь пенсин томилолгодо сэхэ нүлөөтэй.

Буряад ороной наһатай хүнүүд бага пенсин абана гэнэбди. Энэнь ямар ушар шалтагаануудтай гэшэб?

Гол шалтагаанинь гэхэдэ, республикада совет үелөө эхилжэ, ажалал бага салин түлэгдэдэг байһан. Тинмэнэе бага салин абажа хүдэлһэн хүнүүдэй пен-

синь баһа багал байна. Тинхэдэ пенсидэ гараха болоходоо, хэрэгтэй бүхы документнүүдыё дууһыень суглуулжа, тушаажа шаданагүй. Хүдэлһэн стажынь дуталдана, үгы гэбэл, таһалдана. Тингээд бага пенсин тогтоогдоно. Предприяти болон эмхнүүдтэ хүдэлһэн хүнүүдэй хубини бүридэл тухай дансануудыё архивуудта дамжуулжа үгэлгыё хууляар гуримшуулха хэрэгтэй. Манай таһагта энэ шэглэлээр ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. 2009

Саһаа урид пенсидэ гараха ушар үсөөн бэшэ. Энээн тухай хэлэжэ үгыт...

Бэе муутай боложо пенсидэ гарахадаа, хүдэлһэн болзорынь бага дээрһэнэ. гүрэнһөө тэды зэргээр тэдхэмжэ абадаг. Дунда зэргээр тэрэн наһанайнгаа амаралтада гарагшадтай пенсин хэмжээнһээ 20 процентээр доро байдаг. Иимэ хүнүүд 30 мянганда хүрэдэг. Тинхэдэ тэдхэхэ хүнэй гээлдэхэдэ, үри бэдэнь пенсин тогтоогдодог. Гүрэнэй тэдхэмжэ элдэб янза байна. Эдэ бүгэдыё хараада абажа, абадаг хүнүүдэй тоогоор пенсин дунда зэргын хэмжээн тоолон тодорхойлогдоно.

Юрэнхылэн хэлэхэдэ, пенсин хэмжээндэ экономика болон социальна шэнжэтэй эрхэ нүхэсэлнүүд нүлөөлнэ гэшэ.

Россин Пенсионно жасын Буряад Республикадахи таһагайхид страховани хэһэн хүнүүдтэй хүдэлхэ хүдэлмэриё хэр эмхидхэнэ гэшэб?

«Ажалал пенсине суглуулгада нэмэжэ оруулха страховой түлбэринүүд болон нөөсэдэ суглуулха пенсине бүридүүлгыё гүрэнэй талаһаа дэмжэхэ тухай» федеральна хуули абтанхай. Энэ федеральна хуулин ёһоор олзын талань жэлэй 100 процент болоно. Түрээс олзынь гүрэн түлэдэг. Страхованида хабаадагша страховой түлбэринүүдыё хэды шэнгээр нэмэжэ оруулхад гэжэ өөрөө мэдэхэ болоно. Харин гүрэн энэндэнь хамжажа мүнгэ номолхо.

Гүрэнэй страхованида һайн дураараа хабаадаха хэрэгтэй.

Ехэ пенсин абаха гэбэл, уялгата страхованида орохо хэрэгтэй. Нэмэлтэ страховой түлбэри оруулалтада хабаадажа эхилһэн жэлэйтэй хойто оһоо энэ тэдхэмжэ үзүүлэгдэхэ. Страхованида оролсожо пенсинеэ ехэ болгохо дуратай хүнүүдтэ гүрэнэй хамжажа мүнгэ номолхо программа абтанхай юм.

Росси гүрэн дотор байгша оной январин 1-нэй байдалаар 2 миллион үлүүтэй эрхэтэд энэ программада хабаадана. Харин Буряад орондо 24 мянга эрхэтэд энэ хэрэгтэ хабаадалсана. Гол түлэб 30-һаа 50 наһа хүрэтэр эрхэтэд энэ программада дуратайгаар ороно.

Энэ программын гол удхань гэхэдэ, залуу үетэнине ажал хэжэ эхилһэнһээ хойшо мүнгэеэ нөөсэлжэ, ерээдүүдэ ехэ пенсин абаха тухайн мүнөөнһөө наһалынь табжуулха зорилготойгоор абтанхай.

Манай хөөрөлдөөндэ хабаадаһандатнай баярыё хүргэе.

Эльвира ДАМБАЕВА
хөөрөлдэбэ.

Засагай дээдын зургаануудта

БҮРЯАДАЙ ПРАВИТЕЛЬСТВО: ҮДЭР ҮДЭРЭЙ ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД

2010 оной мартын 9-12

БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮСЭБЛЭНЭН ХЭМЖЭЭ ЯБУУЛГАНУУД

2010 оной мартын 15-19

Мартын 9-дэ Буряад Республикын Президент - Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Владимирович Наговицын Ажаһуугшадай салин түлбэри гуримшуулгын, ажалаар хангалгын болон үгытэй байдалтай зоной тоо үсөөлэлгын талаар комиссинн зүблөө эмхидхээ.

Мартын 10-да Вячеслав Наговицын Нийтэ-политическэ зүбшэлгын соведэй зүблөө хүтэлбэрилөөд, хүдэлмэринн хэдэн уулзалга үнгэргөө.

Мартын 11-дэ Буряад Республикын Президент Эрхүү хотодо РФ-гэй Аюулгүйн соведэй Секретарь Николай Патрушевай хүтэлбэрилхэн зүблөөндэ хабаадаа. Эндэ Сибирийн федеральна тойрогой регионуудай нэгдэхэмэл хүгжэлтын асуудалнууд хэлсэгдээ. Буряадай Президент үгэ хэлэхэдээ, 2017 он болотор хугасаада республикын социальнэ-экономическа хүгжэлтын программа, муниципальна аймагуудай болон нуурин газарнуудай хүгжэлтын удаан болзорой программануудай бэе бэетээ, мүн СЭР-эй программатай тааралдан зохилдолго дээрэ тодорхойгоор тогтоо. Гадна Буряадта мэргэжэлтэды бэлдэхлгын болон шэнээр нургалгын шиндхэгдээгүй асуудалда онсо анхарал хандуулагдаа.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Иннокентий Матвеевич Егоров үнгэрэгшэ долоон хоногто Президентын, Арадай Хуралай түсэблэлгын зүблөөнүүдтэ хабаадаа. Тийн нимэ асуудалнуудаар хүдэлмэринн зүблөөнүүды хүтэлбэрилхэн байна: республикын эдлэлэй гэр байранууды Улаан-Үдэ хотын мэдэлдэ дамжуулан үгэлгэ; 2010 ондо үнгэргэгдэхэ Бүхэроссинн ажаһуугшадые бүридхэн бэшэлгэ; Буряад ороной найн дураараа Россинн бүридэлдэ ороноор 350 жэлэй ойн баяр; 100 нууритай хүүгэдэй сэсэрлиг барилга; буряад хэлэ хүгжөөлгын программа... Гадна Иннокентий Матвеевич "Агролизинг" ОАО-гой ажал хэрэгүүдтэй танилсаа, албан хэрэгээрээ Хорин аймагаар ябаа.

Экономическа хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Евгеньевич Чепик Ажаһуугшадай салин түлбэри гуримшуулгын, ажалаар хангалгын болон үгытэй байдалтай зоной тоо үсөөлэлгын талаар комиссинн, Ажаһуугшадые ажалаар хангалгын республиканска агентствын соведэй зүблөөнүүдтэ хабаадаа. Заншалта ёноороо экономика бүлэглэлэй министрствэнүүд болон албан зургаануудай түсэблэлгын зүблөө үнгэргөөд, эрхэтэдтэй хубинь асуудалнуудаар уулзаа, РБ-гэй Правительствын дэргэдэхи Инвестиционно ажаябуулгын талаар зохилдуулгын соведэй зүблөө хүтэлбэрилөө. Александр Евгеньевичэй эмхидхэнн хүдэлмэринн зүблөөнүүд: нурагшадай болон оюутайды хото шадархи түмэр харгын транспортаар хүнгэлэлтэтэйгөөр ябалга; технопарк байгуулгын тула ЛВРЗ-гэй электромашинна корпус худалдан абалга; онсо аюулта байдалтай тогтоон ушарһаа Монгол гүрэндэ туһа хүргэлгэ; Энхэлэг болон Горячинск нууринуудта "Роснефть" ОАО-гой айнаалгын комплекснууды барилга.

Социальна хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Баир Гвибалович Бальжиров социальна бүлэглэлэй министрствэнүүд болон албан зургаануудай түсэблэлгын зүблөө эмхидхэжэ, Новокижингинск нууриной хүүгэдэй гэртэ болоһон ушар тухай Гэр бүлын болон хүүгэдэй хэрэгүүдэй талаар республиканска агентствын мэдээсэл шагнаад, зохистой даалгаваринууды үгөө. Баир Гвибаловичэй эмхидхэнн хүдэлмэринн уулзалганууд: РБ-гэй Нурагсалай болон эрдэм ухаанай министр А.В.Дамдиновтай, РБ-гэй ЗАГС-ын управлениин хүтэлбэрилэгшэ А.В.Абзаеватай, РБ-гэй Президентын болон Правительствын Захиргаанай Янгануудай хоорондох харилсаануудай болон эрхэтэдэй үүсхэл хүгжөөлгын талаар хорооной түрүүлэгшэ М.А.Харитоновтой, Захиргаанай Муниципальна хуули ёноной актинуудай данса эрхилэлгын талаар хорооной түрүүлэгшэ С.Р.Тэлинтэй, Арадай Хуралай депутат Б.Б.Доржиевтэй.

Инфраструктура хүгжөөлгын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Андреевич Фоменкын залан хүтэлбэрилдэг министрствэнүүд болон албан зургаануудта 2009-2010 онуудта айнаалгын-амаралгын зонын объектнуудэй барилгада болон Буряадай Россинн бүридэлдэ ороноор 350 жэлэй ойн баярта бэлдэлгын түсэб бэлдүүлгэдэ зориулагданан зүблөөндэ бэлдэхлэй ажал ябуулаа: үлэгдэлнүүды болбосоруулгын комплекс барилгын гол бодомж, мүн тинхэдэ Улаан-Үдэ хотын 140-дэхи "а" кварталда ветерануудта, сэрэгэй алба хаагшадта, залуу гэр бүлэнүүдтэ, үншэн хүүгэдтэ гэр байра барихаар дурадхалнууды бэлдэхэ; үсөөн дахтартай гэр барилгада "Формат" гэнэн түргэн бодхоогдодог гэрэй армаг, гадна соргонууды дулаалгын тула нано-шэрэ хэрэглэхэ талаар Тюмениин дүй дүршэл шэнжэлгэ; республикы газар хангалгын талаар түрүүшын ээлжээрэй хэмжээ ябуулганууд тухай "Газпром промгаз" болон "Газпром добыча Иркутск" ОАО-нуудтай хүдэлмэрилөө.

Россинн Федерациин Президентын дэргэдэхи Буряад Республикын Бүрин эрхэтэ түлөөлэлгэтэ эмхидэ иимэ асуудалнууд дээрэ хүдэлмэрилөө: "Улаан-Үдэ - Москва - Улаан-Үдэ" гэнэн агаарай замаар хүн зоние зөөлгэдэ федеральна бюджетэй мүнгэн тэдхэмжэ; барилгын материалнуудай үйлдбэридэ түрүү инвестиционно проектүүды бэлдүүлгэ; тамуужанай шэнэ байшан барилга; Хойто-Байгалай болон Ахын аймагуудта кварцын хэбтэннүүды ашагалга; Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда Илалтын 65 жэлэй ойн баярай хэмжээ ябуулгануудта бэлдэхэ; ашаг үрэтэй ажал ябуулга хүгжөөлгын проектүүды бэлдүүлхээр, ажалгүй зоной тоо доошолуулаар болон тэдэнэй социальна дэмжэлгэ хангахаар таатай эрхэ байдал тогтоолго.

РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо - Буряад Республикын Президентын болон Правительствын Захиргаанай Хүтэлбэрилэгшэ Петр Лукич Носков Захиргаанайнгаа байгуулгануудай хүтэлбэрилэгшэдтэй хүдэлмэринн зүблөө эмхидхээ.

П.Л.Носковой толгойлдог байгуулгануудта Россинн ФСБ-гэй Буряад Республикындахи Хилэ харуулгалгын управлениин начальник генерал-майор С.В.Комаревцевэй хабаадалгатай брифинг, тинхэдэ "Юношеская восьмерка в России - 2010" гэнэн мурсысөөндэ шалгарһан Долгор Буянтуевагай прессконференци эмхидхээ. Гадна Дэлхэйн монголшуудай конвентын IV генеральна сессидэ зориулагданан интернет-хуудана бэлдэхэ; РБ-гэй дэбисхэр дээрэ үршөөлгын асуудалнуудай талаар комиссинн, РБ-гэй Президентын дэргэдэхи Шажан мүргэлэй нэгэдэлнүүдтэй харилсаа холбоонуудай талаар зүблэлэй зүблөөнүүдтэ бэлдэлгын ажал ябуулаа.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

I. БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ЗҮБЛЭЛЭЙ НҮҮДЭЛ ЗҮБЛӨӨН

1. "Соёлой баялигай объектүүд тухай" Буряад Республикын Хуули бэлдүүлгын ябаса тухай

2. Буряад Республикын Арадай Хуралай Зүблэлэй 2010 оной хоёрдохи кварталда хараалһан хүдэлмэринн түсэб тухай 18.03 14.30 Хягтын аймагай захиргаанай танхим

II. БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЫН УЯЛГАНУУДЫЕ ДҮҮРГЭГШЭ А.С.КОРЕНЕВОЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨН

15.03 10.30 Бага танхим

III. БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХЭРЭГҮҮДЫЕ ЭРХИЛЭГШЭ - АППАРАДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ В.Б.ЭРДЫНЕЕВЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ХҮДЭЛМЭРИНН ЗҮБЛӨӨНҮҮД

15.03 13.30 Бага танхим

БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДА

Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай болон финансын талаар хороон (түрүүлэгшэ Ц.-Д.Э.Доржиев)

"Россинн Федерациин налог болон татабаринууд тухай хуулинуудаар Россинн Федерациин субъектнүүдэй мэдэлдэ дамжуулагданан Буряад Республикада налогово гуримшуулгын зарим асуудалнууд тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай 17.03 14.00 каб.231

Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нутагай өөһэдэн хүтэлбэринн, хуули ёноной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэ А.С.Скоцырская)

1. "Буряад Республикын Үндэһэн Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай 2. "Буряад Республикын Президент тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай 17.03 11.00 каб.323 "Буряад Республикада хуули буса ябадалнууднаа нэргылэлгын байгуулгын үндэһэ нуури тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай асуудалаар "дүхэриг шэрээдэ" бэлдэлгэ тухай 18.03 15.00 каб.323

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон (түрүүлэгшэ В.А.Павлов)

"Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ ажаһуудаг Россинн Федерациин үндэһэн бага арадуудта гүрэнэй гү, али муниципальна мэдэлдэ байһан газарнууднаа үгтэхэ газарай участогуудай эгээл ехэ болон эгээл бага хэмжээнүүдынь тогтоохо тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай 16.03 14.00 каб.119 "Буряад Республикада жэжэ наймаанай дэлгүүрнүүды эмхидхэхэ тухай" Буряад Республикын Хуули бэлдүүлгын ябаса тухай"

асуудалы Буряад Республикын Арадай Хуралай Зүблэлэй зүблөөндэ бэлдэхэ тухай 18.03 10.00 каб.119

"Буряад Республикада яармагуудай ажаябуулга эмхидхэлгын дүрим тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай 18.03 14.00 каб.119 "Буряад Республикада хүдөө ажахын үйлдбэринн гүрэнэй талаһаа дэмжэхэ тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай 19.03 14.00 каб.119

Буряад Республикын Арадай Хуралай Регионууд хоорондын холбоонуудай, үндэһэтэнэй асуудалнуудай, залуушуулай политикын, нийтын болон шажан мүргэлэй нэгэдэлнүүдэй талаар хороон (түрүүлэгшэ В.Р.Булдаев)

"Соёлой баялигай объектүүд тухай" Буряад Республикын Хуули бэлдүүлгын ябаса тухай 15.03 14.00 каб.212 "Хүдөө нутагай соёл" гэнэн асуудалаар "дүхэриг шэрээдэ" бэлдэлгэ тухай 16.03 10.00 каб.212

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар хороон (түрүүлэгшэ А.Т.Стопичев)

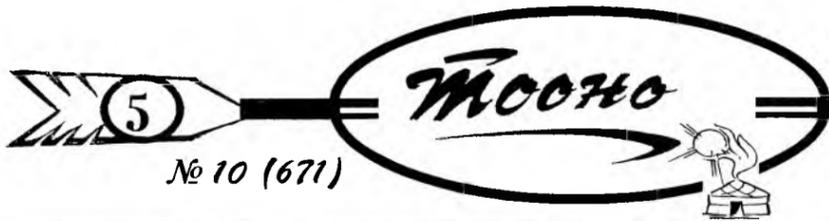
1. "Психиатрическа туһаламжа болон тус туһаламжа зүүххэдэ, эрхэтэдэй эрхэнүүды найдуулха тухай" Россинн Федерациин Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" федеральна хуулин түлэб тухай 15.03 9.30 каб.218 2. "Үйлдбэри дээрэ гэнтын аюулһаа болон хүдэлмэритэйнь холбоотой үбшэнүүдһээ уялгата социальна страховани тухай" Федеральна хуулин 12-дохи статьяда хубилалта оруулха тухай" 2304154-5 дугаарай федеральна хуулин түлэб тухай 15.03 10.00 каб.218 Буряад Республикада элүүры хамгаалгын байгуулгы шэнэдхэн хубилгаха тухай 15.03 14.00 каб.218

Буряад Республикын Арадай Хуралай Экономическа политикын, байгаалин нөөсөнүүды ашагалгын болон оршон тойронхине хамгаалгын талаар хороон (түрүүлэгшэ В.Г.Ирильдеев)

"Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ инвестиционно ажаябуулгы гүрэнэй талаһаа дэмжэхэ тухай" Буряад Республикын Хуулин 3, 5 болон 11-дэхи статьянуудта хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай 16.03 14.00 каб.203 "Сэлэнгын аймагай Селенгинск нууриной социальнэ-экономическа хүгжэлтэ тухай" Буряад Республикын Арадай Хуралай Зүблэлэй тогтоолой түлэб тухай 18.03 15.00 каб.203

IV. ЭРХЭТЭДЫЕ ХҮЛЕЭН АБАЛГА

Ц.Б.Батуев - Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо 15.03 14.00-17.00 каб.118/233 А.С.Скоцырская - Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нутагай өөһэдэн хүтэлбэринн, хуули ёноной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хорооной түрүүлэгшэ 17.03 14.00-17.00 каб.118/323

№ 10 (671)

БҮРЯАД УНЭН

18.03.2010

ДҮХЭРНИЗ

№ 10 (21756)

БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ЗҮБЛЭЛЭЙ ТОГТООЛНУУД

ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТАНУУД

Т.Ф.БЫКОВАЕ, З.Т.ЭПОВАЕ БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай
Зүблэл тогтооно:

хурагшадые хургаха, хүмүүжүүлхэ
тадаар габьяатай байһанайнь болон олон
жэлдэ үнэн сэхээр хүдэлмэрлһэнэйн түлөө
Бэшүүрэй аймагай «Посельскын юрэнхы
хуралсалай дунда хургуули» гэхэн
муниципальна юрэнхы хуралсалай эмхи
зургаанай багшанарые Буряад Рес-
публикын Арадай Хуралай Хүндэлэлэй
грамотаар шагнаха гэбэл:

Быкова Татьяна Фоминичнае
Эпова Зоя Тимофеевнае.

Буряад Республикын Арадай
Хуралай Түрүүлэгшын уялгануудые
дүүргэгшэ Ц.Б.БАТУЕВ

Улаан-Үдэ хото
2010 оной январин 21
№875-IV

Л.Б.ДОРЖИЕВАЕ БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай
Зүблэл тогтооно:

залуушуулые Эхэ орондоо дуратайгаар
хүмүүжүүлхэ талаар эдэбхитэй нинтын
ажал ябуулһанайнь болон олон жэлдэ үнэн
сэхээр хүдэлмэрлһэнэйн түлөө Буряад
Республикын Арадай Хуралай Хүндэлэлэй
грамотаар шагнаха гэбэл:

Доржиева Людмила Будажаповнае
«Буряад Республикын эдир жур-
налистнуудай лигэ» гэхэн региональна
нинтын эмхи зургаанай түрүүлэгшэ, Улаан-
Үдэ хото.

Буряад Республикын Арадай
Хуралай Түрүүлэгшын уялгануудые
дүүргэгшэ Ц.Б.БАТУЕВ

Улаан-Үдэ хото
2010 оной январин 21
№876-IV

В.Б.ДМИТРИЕВЫЕ БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай
Зүблэл тогтооно:

олон жэлдэ үнэн сэхээр хүдэл-
мэрлһэнэйн түлөө болон түрэнөөр 60
наһанайнь ойтой дашарамдуулан, Буряад
Республикын Арадай Хуралай Хүн-
дэлэлэй грамотаар шагнаха гэбэл:

Дмитриев Владимир Батюровиче
– АКБ «Связь-банк» ОАО-гой Буряадай
филиалай бизнес хөгжөөлгын таһагай
ахамад мэргэжэлтэн.

Буряад Республикын Арадай
Хуралай Түрүүлэгшын уялгануудые
дүүргэгшэ Ц.Б.БАТУЕВ

Улаан-Үдэ хото
2010 оной январин 21
№877-IV

С.Б.ЖИГЖИТОВАЕ, О.Б.БАДМАЖАПОВАЕ БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай
Зүблэл тогтооно:

үнэн сэхээр хүдэлмэрлһэнэйн, Буряад
Республикада телевидени болон радио

хүгжөөлгэдэ горитой хубита оруулһанайнь
түлөө «Бүхэроссин гүрэнэй телевизионно
болон радио-дамжуулалгын компани»
гэхэн федеральна гүрэнэй унитарна
предприятиин филиал болохо «Бурятия»
гэхэн гүрэнэй телевизионно болон радио-
дамжуулалгын компаниин хүдэлмэри-
лэгшэдые Буряад Республикын Арадай
Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар
шагнаха гэбэл:

Жигжитова Светлана Борисовнае
– телевидениин дамжуулгануудай хүтэлэгшэ
Бадмажапова Ольга Борисовнае –
радионой дамжуулгануудай хүтэлэгшэ.

Буряад Республикын Арадай
Хуралай Түрүүлэгшын уялгануудые
дүүргэгшэ Ц.Б.БАТУЕВ

Улаан-Үдэ хото
2010 оной январин 21
№878-IV

И.М.ЕГОРОВЫЕ БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай
Зүблэл тогтооно:

республикын хуулинуудые тогтоохо
талаар хэрэг болон парламентаризм
хүгжөөлгэдэ габьяатай байһанайнь, олон
жэлдэ тон үнэн сэхээр хүдэлмэрлһэнэйн
түлөө болон түрэнөөр 60 жэлэйн ойтой
дашарамдуулан, Буряад Республикын
Арадай Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар
шагнаха гэбэл:

Егоров Иннокентий Матвеевиче
– Буряад Республикын Правительствын
Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо, Буряад
Республикын Арадай Хуралда- Буряад
Республикын Президентын Бүрин эрхэтэ
түлөөлөгшэ.

Буряад Республикын Арадай
Хуралай Түрүүлэгшын уялгануудые
дүүргэгшэ Ц.Б.БАТУЕВ

Улаан-Үдэ хото
2010 оной январин 21
№879-IV

Т.Н.КРИВОШЕЕВАЕ, О.В.СМИРНОВАЕ БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай
Зүблэл тогтооно:

олон жэлдэ үнэн сэхээр хүдэлмэ-
рилһэнэйн түлөө Буряад Республикын
Арадай Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар
шагнаха гэбэл:

Кривошеева Татьяна Николаевнае
– «7-дохи аптека» гэхэн муниципальна
унитарна предприятиин директор,
Кабанскын аймаг

Смирнова Ольга Валентиновнае –
«Республиканска медицинын мэдээсэлгын-
шэнжэлгын түб» гэхэн элүүрые хамгаалгын
гүрэнэй эмхи зургаанай түрүү инженер,
Улаан-Үдэ хото.

Буряад Республикын Арадай
Хуралай Түрүүлэгшын уялгануудые
дүүргэгшэ Ц.Б.БАТУЕВ

Улаан-Үдэ хото
2010 оной январин 21
№880-IV

Л.В.НИКИТИНАЕ БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай

Зүблэл тогтооно:

нотагай өөһэдын хүтэлбэрин зур-
гаануудай ажаябуулгада эдэбхитэйгээр
хабаадаһанайнь болон үнэн сэхээр
хүдэлмэрлһэнэйн түлөө Буряад Рес-
публикын Арадай Хуралай Хүндэлэлэй
грамотаар шагнаха гэбэл:

Никитина Любовь Викторовнае –
Хорин аймагай «Дээдэ Тайлсын» хүдөө
нотаг - муниципальна байгуулгын
захиргаанай хүтэлбэрилэгшын орлогшо.

Буряад Республикын Арадай
Хуралай Түрүүлэгшын уялгануудые
дүүргэгшэ Ц.Б.БАТУЕВ

Улаан-Үдэ хото
2010 оной январин 21
№881-IV

С.В.МОХОСОЕВАЕ, А.П.НЕЧУНАЕВЫЕ БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай
Зүблэл тогтооно:

элүүрые хамгаалгын талаар габьяатай
байһанайнь болон олон жэлдэ үнэн сэхээр
хүдэлмэрлһэнэйн түлөө Буряад Рес-
публикын Арадай Хуралай Хүндэлэлэй
грамотаар шагнаха гэбэл:

Мохосоева Серженна Викторовнае
– «Хотын хүүгэдэй стоматологическа
поликлиника» гэхэн элүүрые хамгаалгын
муниципальна эмхи зургаанай ахамад врач,
Улаан-Үдэ хото

Нечунаев Александр Павловиче –
«Түргэн медицинскэ туһаламжын станци»
гэхэн элүүрые хамгаалгын муниципальна
эмхи зургаанай ахамад врач, Улаан-Үдэ
хото.

Буряад Республикын Арадай
Хуралай Түрүүлэгшын уялгануудые
дүүргэгшэ Ц.Б.БАТУЕВ

Улаан-Үдэ хото
2010 оной январин 21
№882-IV

Н.П.МЯСНИКОВЫЕ БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай
Зүблэл тогтооно:

үнэн сэхээр сэргэй алба бэелүүлһэнэйн,
мэргэжэл эхэтэй байһанайнь болон тү-
рэнөөр 70 наһанайнь ойтой дашарам-
дуулан, Буряад Республикын Арадай
Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар
шагнаха гэбэл:

Мясников Николай Петровиче –
Россин аюулгүйе сахилгын федеральна
албанай Буряад Республикадахи управ-
лениин ветеран, Улаан-Үдэ хото.

Буряад Республикын Арадай
Хуралай Түрүүлэгшын уялгануудые
дүүргэгшэ Ц.Б.БАТУЕВ

Улаан-Үдэ хото
2010 оной январин 21
№883-IV

Н.В.МИХАЛЮГЫЕ, Л.О.ТАРХАНОВАЕ БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай
Зүблэл тогтооно:

соёл болон хэблэл хүгжөөлгэдэ габьяатай
байһанайнь, олон жэлдэ үнэн сэхээр
хүдэлмэрлһэнэйн түлөө «Республиканска

типографи» гэхэн нээмэл акционернэ
бүлгэмэй үйлэдбэрин таһагай инженер-
технологуудые Буряад Республикын
Арадай Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар
шагнаха гэбэл:

Михалюк Наталья Витальевнае
Тарханова Любовь Очировнае.

Буряад Республикын Арадай
Хуралай Түрүүлэгшын уялгануудые
дүүргэгшэ Ц.Б.БАТУЕВ

Улаан-Үдэ хото
2010 оной январин 21
№884-IV

О.С.ХАБАРКОВЫЕ БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай
Зүблэл тогтооно:

олон жэлдэ үнэн сэхээр хүдэлмэ-
рилһэнэйн болон Хурамхаанай аймагай
социально-экономическа хүгжэлтэдэ
горитой хубита оруулһанайнь түлөө
Буряад Республикын Арадай Хуралай
Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха гэбэл:

Хабарков Олег Сергеевиче – олзын
хэрэг эрхилэгшэ, Хурамхаанай аймаг.

Буряад Республикын Арадай
Хуралай Түрүүлэгшын уялгануудые
дүүргэгшэ Ц.Б.БАТУЕВ

Улаан-Үдэ хото
2010 оной январин 21
№885-IV

И.А.МИНЕЕВАЕ БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай
Зүблэл тогтооно:

хурагшадые хургаха, хүмүүжүүлхэ
талаар габьяатай байһанайнь болон олон
жэлдэ үнэн сэхээр хүдэлмэрлһэнэйн түлөө
Буряад Республикын Арадай Хуралай
Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха гэбэл:

Минеева Ирина Анатольевнае –
«Ивалгын юрэнхы хуралсалай дунда
хургуули» гэхэн муниципальна юрэнхы
хуралсалай эмхи зургаанай багша.

Буряад Республикын Арадай
Хуралай Түрүүлэгшын уялгануудые
дүүргэгшэ Ц.Б.БАТУЕВ

Улаан-Үдэ хото
2010 оной январин 21
№886-IV

Л.И.МЕДВЕДЕВАЕ БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай
Зүблэл тогтооно:

олон жэлдэ үнэн сэхээр хүдэл-
мэрлһэнэйн түлөө Буряад Республикын
Арадай Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар
шагнаха гэбэл:

Медведева Лариса Иннокентьевнае
– «В.Р.Филипповэй нэрэмжэтэ Буряадай
гүрэнэй хүдөө ажахын академи» гэхэн дээдэ
мэргэжэлэй хуралсалай федеральна гүрэнэй
хуралсалай эмхи зургаанай ахамад
бухгалтер.

Буряад Республикын Арадай
Хуралай Түрүүлэгшын уялгануудые
дүүргэгшэ Ц.Б.БАТУЕВ

Улаан-Үдэ хото
2010 оной январин 21
№887-IV

ИЩЕМ ПАРТНЕРОВ

Выставка "Сделано в Монголии", проходившая в ГДДЮТе в течение трех дней, - первое в ряду мероприятий, планируемых в Год Монголии в России, и начавшееся с нашего города. Стоит отметить, что экспорт монгольских товаров в нашу республику увеличился за короткое время в два с половиной раза.

Людмила ОЧИРОВА

К самому открытию выставки пришли не только официальные лица и представители прессы, но и простые улан-удэцы, уже привыкшие к таким выставкам-распродажам производителей соседней страны, где можно приобрести многие вещи ниже рыночной цены. Как всегда, активное участие приняли производители изделий из кашемира и верблюжьей шерсти - целых десять компаний. Улан-удэцы уже избалованы широким предложением подобных изделий на нашем рынке и были немного разочарованы узким спектром расцветки в коричнево-бежевых тонах, многие ищут вещи более ярких или нежных пастельных тонов. Широкий ассортимент войлочных изделий, любимые многими теплые и мягкие тапочки из этого материала становятся все ярче и интереснее по дизайну. А сувенирами Монголии всегда славилась - сразу бросаются в глаза фляжки в расписанных кожаных футлярах... Большой интерес вызвала витрина с ювелирными изделиями. Красивые и разнообразные изделия из золота и серебра, со вставками из натуральных камней, на порядок дешевле, чем в наших магазинах. Серебряный набор из сережек, кулона и кольца можно приобрести от 900 рублей и выше. Женщинам трудно устоять перед такой красотой и доступными ценами, и многие ушли с выставки с новыми украшениями и, кажется, не с одним комплектом. Представлена была "Хас гоел" - одна из ведущих ювелирных монгольских компаний, не раз отмеченная различными международными наградами, в 2007 и 2009 году ее продукция признавалась лучшей в стране. Она также импортирует изделия из золота и серебра из Турции, Южной Кореи, Таиланда... А ее дочерняя фирма "Хас Фэйшн" производит изделия из кашемира и является дистрибутором всемирно известного бренда «Savrovski». Также участвовали ювелирные компании "Дорнын Цас", мастерская "Зураас урлан" и предприниматель Лхагваа Уурийнцолмон.

Н. Батхуяг

эту теплую и легкую зимнюю одежду, опять становящуюся модной. И, как сказал советник гендиректора Н. Батхуяг, сегодня предприятие ставит цель завоевать сибирский рынок, вплоть до Чукотки. Цель участия в этой выставке - найти партнера с тем, чтобы открыть в Улан-Удэ свой филиал.

- Более того, хотели бы сотрудничать с дизайнерами из Бурятии, которые знают предпочтения, ожидания местных модниц. А еще рассмотреть возможность поставок на фабрику овчины баранов-мериносов. Предприятие выпускает также широкий ассортимент сопутствующих товаров - жилеток, шапок, рукавиц, детских башмачков и конвертов из овчины, обработанных и полуобработанных шкур, а также шьем военное обмундирование и рабочую спецодежду. Еще раз повторюсь, ищем потенциальных партнеров.

Даем номер мобильного телефона представителей компании (976)+99076217, (976)+99082313.

Тут неожиданно раздался звон упавшего стекла, напугавший посетителей. Это молодой директор завода по переработке стекла "Шилэн хиц" Гантулга демонстрировал, что закаленное стекло не разбивается. Предприятие работает с 2001 года и производит обработанные стекла - шлифованные, закаленные, цветные для внутренних декораций и внешних фасадов, зеркала различного цвета на серебряной основе.

Представлены ковры от компании "Улан-Баатар Хивс" - в песочных тонах, с изображениями своего рода карты местности.

Как подчеркивали участники выставки, главное для них - не распродажа, а поиск партнеров.

ФОТО Р.Н. БАЗАРОВА.

Проект производства ягодного экстракта, с которым ООО "Сибирская промышленная группа" стала победителем республиканского конкурса начинающих предпринимателей, - лишь часть большого проекта "Здоровье из глубины веков".

Людмила ОЧИРОВА

С этим проектом, направленным на заготовку и переработку даров тайги представителями коренных и малочисленных народов Севера, Валентина Елбонова в 2005 году пробилась во второй отборочный тур конкурса по российско-американской программе "Открытый мир" в Барнауле.

-Эвенки испокон веков живут за счет тайги и закупка ягод по хорошей цене - это реальная помощь им, ведь заработать на этом могут старики, дети, домохозяйки... Я это

Женщин среди индивидуальных предпринимателей - 14 тысяч, или 47,6 процента

В таких лабазах эвенки сушили и хранили продукты. Фото Д. БАТОРОВОЙ.

шей продукции), но требуется ремонт цеха. Этой осенью приступим к экспериментальному производству экстракта. Главная задача - пройти сертификацию, а это долгий и сложный процесс. Только че-

ЗДОРОВЬЕ ИЗ ГЛУБИНЫ ВЕКОВ

знаю не понаслышке - у меня муж эвенк, - говорит Валентина Кимовна. - А методов заготовки у северных народов немного-сушка и заморозка. В этнографическом музее на эвенкийском комплексе наверняка видели лабазы - в проветриваемых помещениях, высоко над землей, чтобы не достали животные, ягоды сушили, потом перетирались в порошок. НАРОДНЫЕ РЕЦЕПТЫ - ЭТО МОЦНЫЕ ИММУНОСТИМУЛЯТОРЫ, так оценили их в московском НИИ "МИРПРОДМАШ", а он известен разработкой питания для космонавтов. К примеру, смешивали оленью кровь с сушеной голубикой и молоком и давали в голодное время старикам и детям.

Проект предлагает использовать эвенкийские и бурятские рецепты, а также разработанный учеными ВСГУ инновационный метод атмосферной сублимационной сушки ягод, он позволяет сохранить до 99 процентов полезных веществ. Предлагаемый конкурентам с Алтая метод сушки инфракрасным излучением сохраняет до 30 процентов полезных веществ. Алтай сегодня является бесспорным лидером на рынке лекарственного сырья и ягод, занимая 75 процентов. Между тем исследования ученых ВСГУ показали, что концентрация нашей ягоды чуть ли не в три раза выше алтайской, хотя у них ягода крупнее.

Валентина Кимовна не отказалась от реализации проекта: с 2007 года

сотрудничает с ООО "Сибирская промышленная группа", съездила в Москву и наладила связи с НИИ "МИР-ПРОДМАШ", занялась разработкой бизнес-плана и поиском инвесторов. На реализацию проекта со всем циклом переработки требуется 14 миллионов рублей. Поэтому, когда объявили конкурс предпринимательских проектов, решила разбить на этапы и принять участие. И выиграла 500 тысяч рублей на организацию производства СО-2 - экстрактов из дикорастущей ягоды.

Бизнес выбран непростой. Ягода - продукция сезонная, капризная, портится быстро. Самое трудное - это организация заготовки, сегодня в республике нет специализированной в этом направлении компании. Раньше этим занимался Буркоопсоюз, а сегодня это дикий рынок.

- Главная проблема - это недостаток средств. Экстрактор - оборудование дорогое, пока внесена предоплата. По проекту должны были взять кредит в 900 тысяч рублей, но у нас нет залогового имущества - откуда оно у начинающих предпринимателей? Сейчас пытаемся пробить кредит через российский Агрорелинг. В любом случае, пусть в рассрочку, но оплатим оборудование, а ягоды уже оплачены. Что касается помещения, то есть договоренность с ООО "Молоко" по аренде (предприятие заинтересовано в на-

рез год все будет готово. Проблем с реализацией не будет, натуральные экстракты весьма востребованы не только на российском рынке, - говорит Елбонова.

Сегодня предприниматель готов идти под крыло крупных коммерческих структур. ООО "Сибирская промышленная группа" ведет переговоры с НИИ "МИРПРОДМАШ", чтобы стать официальным дилером по поставке в республику оборудования для мини-цехов - по переработке молока, мяса, дикоросов: "Пытаемся разработать лояльный для сельских предпринимателей режим оплаты за оборудование"

Валентина Кимовна благодарна за конкурс:

- Это большая поддержка начинающим предпринимателям. Сейчас мы тесно общаемся с ООО "Мидас", это один из победителей конкурса, занимается изготовлением оборудования для переработки черемухи и кедрового ореха, тоже сотрудничает с ВСГУ. Ученые в курсе всех научных новинок, заинтересованы в реализации своих разработок. Хочется пожелать предпринимателям: "Не бойтесь обращаться к ученым, не пользуйтесь устаревшими технологиями. Заглядывайте чаще в Интернет. Лучше идти на шаг впереди, чем все время догонять". Я приглашаю к сотрудничеству предпринимателей, заинтересованных в данной сфере. Звоните по телефону: 68-29-58.

И МАГАЗИН, И ЦЕХ

Диплома Бурятской Ассоциации защиты прав потребителей "Лучшая услуга года" удостоен Булат Цыдендоржиев, молодой инициативный предприниматель. Ему только 26 лет. Свой небольшой бизнес-магазин "Мясная лавка" в посёлке Хоринск - он открыл в 2008-м. А в 2009-м он участвовал в республиканском конкурсе "Лучший проект начинающего предпринимателя", выиграл 300 тысяч рублей.

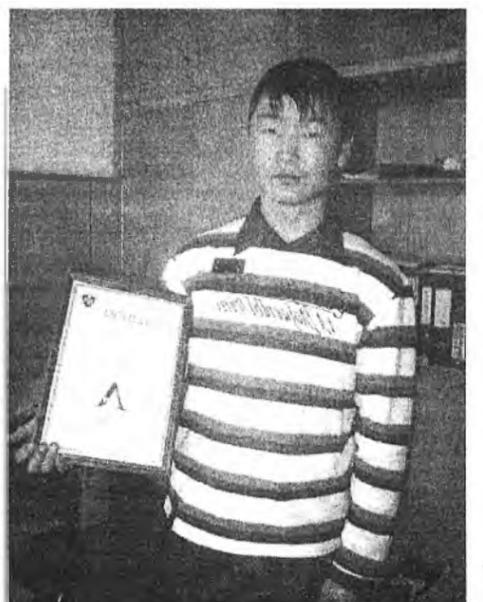
Янжама ЖАПОВА

Булат Цыдендоржиев решил открыть цех по производству пельменей, поз. На полученные средства планировалось приобрести оборудование: электрическую мясорубку, холодильную камеру. Глава района Баир Жамбалов помог с арендой здания в селе Анинск. В этом году цех открыт.

Супруга Туяна Саянова помогает мужу, сейчас она заведующая магазином. А начинали они вдвоём, она стояла за прилавком, он делал всю остальную работу. Сейчас штат работников расширился.

Булат советует молодым людям активнее участвовать в конкурсах, которые помогут реализовать им свои идеи.

Фото автора.

СЭРГЭ ПРИВЛЕКЛО 4000 ЧЕЛОВЕК

Экспозицию Бурятии на международной выставке «ITB - 2010» в Берлине посетили около 4000 человек. Об этом сообщила директор по международному развитию туроператора "Байкальские приключения-Бурятия" Юлия Репьева. Бурятия экспонировалась в рамках стенда России наряду со 145 отечественными компаниями, организациями и регионами. Всего в мировом форуме приняли участие 11127 туристических организаций из 187 стран мира. В этом году он развернулся на площади 160 тыс. квадратных метров. Чтобы разместить всех желающих, организаторам пришлось задействовать все помещения выставочного центра, включая холлы.

Алексей ВЕРХОВЗИН

Российская экспозиция состояла из трех больших блоков, среди которых выделялась совместная экспозиция Москвы, Санкт-Петербурга и Казани, а также большой стенд Республики Алтай. Экспозиция Бурятии отличалась праздничной атмосферой и стильным оформлением: в центре маленького офиса стояла украшенная ель, на которую посетители могли завязать ленточку и загадать желание. Посетителей приглашали отвежать настоя из байкальских трав - сбора из сушеной черники, брусничного листа, шиповника и курительского чая. Сувениры были изготовлены в этническом стиле и содержали символику солнца, чтобы соответствовать слогану: "Бурятия - солнечная сторона Байкала". В павильоне работали не только представители туроператоров, но и стендистка, одетая в национальный костюм, - Валерия Цы-

беннова. "Организаторы искали кандидатуру через знакомых, подключали официальные каналы, а нашли в социальной сети, - рассказывает PR-менеджер туроператора "Байкальские приключения". - Ввели в поисковике "В контакте" Берлин и Улан-Удэ - и компьютер выдал 10 кандидатов: три девушки откликнулись на письмо, одна - прошла собеседование". Выпускница факультета иностранных языков БГУ Валерия Цыбеннова изучает в Берлине немецкий язык по программе "Au-Pair".

"Все посетители выставки выражали восхищение красотой представительницы бурятского народа, с удовольствием пили чай и вешали ленточки на сэргэ, - рассказывает Юлия Репьева. - Тем, кто проявлял интерес, мы дарили красивую лакковую фигурку, холщовый мешочек с байкальскими травами или сувенирную подвеску в виде шаманско-

го бубна. Подарки из далекой Сибири посетители принимали с благодарностью, а как радовались сюрпризам дети! Я верю, что они сохранят в памяти яркий, солнечный образ Бурятии и, когда подрастут, обязательно захотят посетить страну красивых и щедрых людей!"

На общем стенде получили возможность экспонироваться несколько республиканских туркомпаний, две из них - "Байкальские приключения - Бурятия" и "Русский Мир" работали на выставке, остальные прислали рекламные материалы. По словам Юлии Репьевой, на стенде было проведено 50 встреч с зарубежными туроператорами, которые заинтересованы во включении Байкала в перечень своих туров. Также туристические ресурсы Бурятии были представлены в рамках презентационного Часа России и развернутом интервью "Радио России".

Участие в выставке в Берлине

имеет хорошие перспективы для установления контактов с ключевыми немецкими туроператорами и презентации Республики Бурятия как перспективного места отдыха. Туристы из Германии составляют львиную долю в въездном турпотоке в Россию (свыше 200 тысяч человек в год). Во въездном турпотоке Бурятии граждане Германии занимают около 20%. По данным Ассоциации туроператоров России, за 9 месяцев 2009 года количество туристов из Германии осталось на том же уровне, что и за аналогичный период 2008 года.

Выставка "ITB-2010" - крупнейший мировой форум туристической индустрии. Выставка проходила с 10 по 14 марта в Берлине. "Байкальские приключения-Бурятия" стали оператором выставки на основе открытого конкурса, организованного РАТ Бурятии в феврале 2010 года.

Фото А. ЧЕПАКИНА.

ЗАПОМНИТЕ ЭТИ НОМЕРА ТЕЛЕФОНОВ

ШКОЛЬНИКИ МОГУТ ЗВОНИТЬ НА "ТЕЛЕФОН ДОВЕРИЯ"

Для школьников Бурятии работает "телефон доверия" - он создан на базе республиканского информационно-методического центра (ГУ "Республиканский центр по работе с семьей и детьми").

Телефон создан не только для учащихся школ, но и родителей и педагогов - они также могут получить ответы на все интересующие вопросы. На звонки отвечают педагоги-психологи, социальные педагоги, юристы. Звонки в службу бесплатные и принимаются круглосуточно. Номер телефона доверия - **8 800 350 25 25**.

ТЕЛЕФОН "ГОРЯЧЕЙ ЛИНИИ" ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ

в рядах служащих антимонопольных органов работает в Бурятском УФАС. По номеру **(8-3012)22-12-63** можно сообщить о нарушениях госслужащими требований служебного поведения, признаках их личной заинтересованности, которая приводит или может привести к конфликту интересов.

"ВНИМАНИЕ! РАЗЫСКИВАЕТСЯ ОТЕЦ!"

Так называется акция, объявленная Управлением федеральной службы судебных приставов по Бурятии. Всех, обладающих сведениями о должниках, уклоняющихся от уплаты алиментной задолженности, просят позвонить по телефону доверия на номер: **(8-3012) 21-46-79**.

Список таких алиментчиков размещен на сайте УФССП по РБ по адресу - r03.fssprus.ru. В "черном списке" 29 человек. Ни местонахождение, ни источники доходов их неизвестны. Тем не менее, задолженность перед несовершеннолетними детьми составляет суммы, исчисляемые десятками, а то и сотнями тысяч рублей и с каждым днем она возрастает.

СТАРТОВАЛА ОПЕРАЦИЯ "АЛКОГОЛЬ"

Цель - выявление и пресечение правонарушений в сфере незаконного оборота алкогольной продукции и профилактика преступлений данного вида.

Жители республики могут обратиться на круглосуточный телефон "доверия" **(292-292 или 21-20-33)** с информацией о фактах незаконной реализации этилового спирта и алкогольной продукции, в том числе продажи спиртных напитков в ночное время и по цене, ниже установленной законодательством.

КРУГЛОСУТОЧНЫЙ "ТЕЛЕФОН ДОВЕРИЯ"

работает в республиканском наркологическом диспансере. По телефону **42-70-65** можно получить квалифицированную консультацию по вопросам диагностики, лечения и реабилитации лиц, страдающих наркологическими расстройствами.

В УЛАН-УДЭ ОТКРЫЛИСЬ СЕМЕЙНЫЕ ДЕТСКИЕ САДЫ...

Два детских сада организованы в квартирах многодетных семей Ухеевых и Решетниковых, которые воспитывают детей дошкольного возраста (от 2 до 7 лет).

Пресс-служба Администрации г.Улан-Удэ

Семейный детский сад становится структурным подразделением муниципального близлежащего детского сада, который возьмет на себя техническое оснащение домашней группы, обеспечение детей полноценным горячим питанием, а также методическую и медицинскую поддержку работы педагога. Мамы-воспитатели будут получать установленную для всех дошкольных учреждений зарплату и могут приводить детей на занятия по развитию логического мышления, английскому языку, хореографии и вокалу в детский сад. Плата такая же, как и в обычном детском саду, с учетом компенсирующих выплат для родителей.

У семьи Ухеевых шестеро детей - трое дошкольного возраста и три школьницы. Открыть детский сад на дому многодетной семье порекомендовала бабушка Надежда Дымбрыловна.

- Семейную группу организовали на дому крупногабаритной квартиры по пр.Победы, благо площадь нашей квартиры позволяет, - говорит мама Сэсэг.

Другой семейный детский сад находится в частном секторе Улан-Удэ, в большом уютном доме. У тридцатидвулетней мамы Гульчехры Решетниковой четверо детей.

Многодетная мама еще два года назад мечтала о создании семейного детского сада. Для того, чтобы перекалцифицироваться в воспитателя, пришлось прочесть немало литературы. В группе семь малышей - трое "своих" детей и четверо племянников в возрасте от трех до пяти лет.

-Это новая форма воспитания детей. Она позволяет поддержать многодетные семьи и трудоустроить родителей без отрыва от процесса воспитания. Семейные детсады актуальны и для малышей, которые имеют проблемы со здоровьем или развитием, которые не могут посещать обычные сады, - подчеркивает специалист дошкольного образования Татьяна Подмарева.

В европейских странах давно распространены частные садики на дому. Их организуют в основном многодетные мамы, чтобы воспитание детей стало не только востребованным, но и оплачиваемым трудом.

...И ГРУППЫ КРАТКОВРЕМЕННОГО ПРЕБЫВАНИЯ ДЕТЕЙ

В Улан-Удэ в феврале открылись первые группы раннего эстетического развития с кратковременным пребыванием детей. Группы будут работать в автономном учреждении - ДШИ № 14 в пос. Аэропорт (дом №7). Группы кратковременного пребывания - явление для города новое. Они являются одной из форм дошкольного образования, позволяющей ребёнку встать на первую ступеньку обучения.

Дети там будут изучать художественную литературу, английский язык и учиться хорошему поведению. В учебном плане группы есть такие предметы, как "Музыка вокруг нас", "Ребёнок и окружающий мир", а также "Развитие речи и элементарных математических представлений". Как отметила директор ДШИ № 14 Туяна Раднаева, для проведения занятий уже оборудовано помещение, приобретены мебель стоимостью свыше 47 тыс. рублей, наглядные пособия, дидактический материал и развивающие игрушки.

Занятия будут проводиться три раза в неделю по три часа, протяжённость урока - 20-25 минут. Группы комплектуются по возрасту (3-4 года, 5-6 лет), в группе - от 7 до 10 детей. На посещение такой группы свои заявления подали родители 16 детей. Следует отметить, что посещение такой группы обойдётся родителям дошколят в 715 рублей в месяц.

чайной ложки 3%-ного уксуса, 3-4 стакана тёплой воды.

Для начинки: 400-500 граммов творога, 2-3 яйца, 2 столовых ложки мёда, половина стакана сахарного песка, 150-175 граммов сливочного масла, цедра лимонная.

Способ приготовления:

Замесите тесто и дайте ему постоять 30 минут. Затем разделите его на 9 равных частей и раскатайте каждый в тонкий корж. Разложите коржи на салфетке, чтобы они подсохли.

ПИРОГ С ТВОРОГОМ

В преддверии Пасхи можно попробовать испечь пирог с творогом.

Ингредиенты.

Для теста: 250 граммов пшеничной муки, столовая ложка растопленного сливочного масла, половина

ТУРИЗМ: Байкальская кухня

Татьяна ОРЛОВА

Сегодня в нашем Селенгинском политехническом техникуме обучается 650 студентов дневного и заочного отделений. Техникум располагает современной материальной базой, имеются конференц-зал, актовый и спортивные залы, общежитие на 120 мест, мини-гостиница, столовая, банкетный зал. По итогам конкурса по определению рейтинга среди учреждений среднего профессионального образования за 2008-2009 год наш техникум занял 2 место, уступив только Бурятскому лесопромышленному колледжу. С 1 апреля политехнический техникум меняет статус на автономное учреждение, который даст ему возможность нового развития и совершенствования. Остается добавить, что немало наших выпускников работают в сфере туризма и сервиса.

Бүхэдэлхэйн Туберкулезтой тэмсэлгын үдэртэй дашарамдуулан

"Туберкулез" гэгээн үгыг лата хэлэнхээ ородто оршуулхада, "бэлсэрүү" (бугорчатка) гэгээн удхатай. Тус үбшье шэнжэлэн үзэдэг медицинһын халбары фтизиатри бо...

тээхи 5000 жэл багта) ажаһууһан хүнэй араг яһан соо олдоһон байна. Нюрга нээрэй нимэрхүү хубилалтанууд болон хул гарай томо үенүүдэй туберкулезто "эдюулэгдэнэн" ушар манай ээрын урда тээхи 2750 жэлэй урда ажаһууһан египтянинуудай хатаагдаһан (мумифицированнһы) бээдэ олдоо юм. Эртэ урдын Хитадта уушханай туберкулезыг "чао-пинг" гэжэ нэрлэдэг байгаа, Энэдхэгтэ - "баласа". Тус үбшэн тухай Хаммурапигай (манай ээрын урда тээхи 2000 он) вавилонско кодексдоһыг хэлэгдэнэ, Гиппократ (манай ээрын урда тээхи 460-377 онууд) туберкулезтой шэнжэ тэмдэгүүдыг зураглаа. Гален (манай ээрын урда тээхи 131-201 онууд), Аристотель (манай ээрын урда тээхи 384-322 онууд) туберкулезыг халдабарита үбшэн гэжэ тэмдэглэнэн байдаг. Авиценнһын (980-1037 онууд) худэлмэринүүд энэ талаар ехэ удхатай, тэрэ туберкулезтой нүжэрэлтэ болон ябасада гадаада оршон байдал нүлөөлдэг гэжэ онсолһон, мүн тэрэниг эмшэлхээр гэжэ тоолодог байгаа.

ХАРАТА ҮБШЭННӨӨ НЭРГҮЛЭГТЫ!

ТҮҮХЭНЭЭ ХЭНЭГҮҮД Хүн түрэлтэнэй мүндэлхэнөө урид бии болоһон туберкулез сагай ошохо бүри ехээр дэлгэржэ, Европо болон Хойто Америкэдэ XIX зуун жэлдэ, XX зуун жэлэй эхиндэ туйлай ехэ жэмжээндэ хүржэ, "сагаан тарбаган тахал" гэжэ нэрлэгдэ. Энэ үбшэн хүн түрэлтэндэ харагдаа үзэгдөөгүй хохидол асараа. Тэрэндэ нэрбүүлэгшэдэй дунда уран зохөөлшод (Кафка, Мопассан, Чехов, Белинский, Добролюбов, Платонов, Кольцов, Лесь Украинка, Бальзак, Стивенсон, Байрон, Вальтер Скотт), композитор Ф.Шопен, уран зураашад (Модильяни, Кустоднев), политическэ ажаябуулагшад (Симон Боливар, Людовик XIII, Карл IX), эрдэмтэд (Белл, Френель, Цельсий, Спиноза) бии. XIX зуун жэлдэ "сагаан тарбаган тахал" тэрэ үеын түрүү гүрэнүүдтэ, тэрэ тоодо Россидэ аймшагтай ехэ хохидол үзүүлэ. Туберкулезоор үбдэһыг элирүүлһэн ушар толгойн саазын шиидхэбэри (приговор) гарганһантай адляар тоологдодог нэн: үбшэн хүн ехэдээл наа, 3-5 жэлэй туршада амиды ябадаг байгаа. Тус үбшэн тухай нилээд арсалдаанууд гарадаг бэлэй. Олон тоото шэнжэлгэнүүдэй удаа 1882 оной мартын 18-да Баумгартен туберкулезоор халданхай туйлай үе мусэнүүдэй зүйл соо микроскоп доро энэ үбшэ үүдхэгшыг харуулаа. Зүгөөр холисогүй сэбэр дүрсөөрй таһалан гаргажа, микробой гол шэнжэнүүдынь элирүүлһэн Р.Кох туберкулезой бацилла нээгшэ гэжэ тоологдодог. Энээн тухайгаа 1882 оной мартын 24-дэ Берлин хотодо мэдээсэлһэн юм. Тиин микроб эрдэмтын нэрээр Кохой бацилла (БК) гэжэ нэрлэгдэ. Тус шиндхэгдээгүй асуудалай ехэ удха шанартай нэн тула, туберкулезыг олон элитэ эрдэмтэд болон эмшэд шэнжэлдэг, тэрэндэ нэргүүлэгын болон тэмсэлгын арга боломжонууд үрэхэтэйгээр зохөөгдодог болоо. Тиигэжэ XX зуун жэлэй тэн багаар бүхы дэлхэйдэ туберкулезтой холбоотой орёо байдал нилээд найжаруулагдаа. 1942 ондо стрептомицин гэгээн түрүүшын эмэй бии болоод, удаань бусадшыг эмүүдэй зохөөгдоходо, хүгжэнги гүрэнүүдтэ туберкулез нилээд "ургалагдажа", энэ харата үбшэниг дийлэхээр гэгээн наанамжа дэлгэрһэн юм. Манай гүрэндэ 80-яад онуудай һүүл багаар үбшэлэгын тоо ехээр доошолоо. Гэбэшье 1990-ээд онуудай эхээр бүхы дэлхэйдэ туберкулез дахин нүжэржэ, тиин Россидэ хүн зоной ажабайдалай муудахада, XX зуун жэлэй эсэстэ үбдэһэн хүнүүдэй тоо хоёр дахин ургаа. Илангаяа хүүгэдэй үбдэхэ ушарай эршэтэйгээр олошоролго наанаа зобооно: энэнь тубер-

кулезой ехээр дэлгэржэ болон хүсэ нэмэжэ байһыг гэршэлнэ бшуу. Ондоогоор хэлэбэл, ажаһуугшадтай дунда илангаяа туберкулезой бацилла гаргажа, бусадшыг халдахаадаг үбшэнтэн олошороо гээшэ. Социальна талаар муу байдалтай ажаһуугшад халдабарита үбшэнэй нүжэрэлгэдэ нүлөө үгэнэ. Хүн зоной урагша хойшоо нүүлгын үргэлжэлһэн ушарһаа уламжалан, халдабарита тараадаг элирүүлэгдээдэй үбшэнтэй хүнүүдэй тоо олошорно. Тэдэнэй дийлэнхи хубиинь хари гүрэнһөө зөөжэ ерэгшэд, газарһаа газарта нүүгшэд, орон нутагһаа зугадан ерэгшэд, гэр байраггүй хүнүүд, түрмэһөө табигдаһан зон бүридхэнэ. Гол түлэб гэр байраггүй үбшэнтэнэй бэсын элүүрыг шалгахан болон аргалхань тон хэсүү, тиимэнэ тэдэ эгээл аюултай бүлэг болон бшуу. Тодорхойлбол, бусад бүлэгэй түлөөлгшэдтэ орходоо, гэр байраггүй хүнүүдэй дунда туберкулезоор үбдэлгэ 110 дахин, наһа баралган 40 дахин ехэ юм. Нула бээтэй нэн тула тэдэнэр бэлхэнээр энэ үбшэндэ нэрбэгдэдэг, зүгөөр шалгалта гарадаггүй эдэ зон һүүдэй үедэ туберкулезыг ехээр дэлгэрүүлнэ гэжэ дахин дабтаа. Түрмэнүүдтэ баһал муу байдал тогтонхой, эндэ үбдэлгын хэмжээн 42 дахин ехэ. Эдэ бүгэдэ баримтанууд туберкулез хадаа медико-социальна шиндхэгдээгүй асуудал гэжэ гэршэлнэ. Мүнөө гүрэндэмнай туберкулезоо наһа дүүрэнһэн хүнүүдэй тоо бусад халдабарита үбшэнүүдхэй хосорһон зоной хамтын тооһоо ехэ бшуу. Дэлхэйн туберкулезой тоо баримтануудтай танилсахада, үнэхөөрөөшье жэхыдһэн хүрөөмөр. Үгытэй зоной үбшэн гэжэ тоологдодог байһан туберкулез мүнөө хүн түрэлтэндэ хоёрдохой довтолгоёо эхилэ. Ондо ондоо сэгнэлтэнүүдээр, дэлхэйн бүхы ажаһуугшадтай гурбанай нэгэ хубинь гү, али 2 миллиард шахуу хүн Кохой бациллатай, тэдэнһын 50-60 миллион хүн нүжэрһэн туберкулезтой. Жэл бүхэндэ дэлхэй дээрэ 10 миллион хүн "нээмэл" түхэлэй гү, али халдабарита (оршон тойрондо бацилла гаргадаг) үбшэндэ нэрбэгдэдэг, үшөө 10 миллионинь халдабаригүй туберкулезоор үбдэдэг, тиихэдэ 3 миллион хүн наһантаяа хахасадаг (ондоогоор хэлэбэл, 4 секундэ бүхэндэ нэгэ хүн туберкулезоор үбдэжэ эхилдэг болон 10 секундэ бүхэндэ нэгэ хүн наһа барадаг). Мэргэжэлтэдэй багсаамжалгаар, 2020 ондо дэлхэй дээрэмнай 200 миллион шахуу хүн үбшэндэ нэрбэгдэнхэй болон 70 миллион хүн наһа баранхай байха ха. Тус үбшыг "хүн түрэлтэнэй гол халдабарита алууршан" гэжэ дэмы нэрлээгүй. Бациллануудайн эмүүдтэ дарагдадаггүй янзануудтай үбшэн-

тэнэй тоо ехээр олошорно, имэ ушар хадаа туберкулезыг аргалагдадаггүй үбшэн болгохо аюултай. Манай гүрэндэ жэлдэ 100 мянган ажаһуугшадтай 88-инь туберкулезоор үбдэдэг.

ҮБШЭ ҮҮДХЭГШЭ Кохой бациллын (БК) гол шэнжэ - амитанай гү, али хүнэй арһа мяханда болон үе мусэдэ ажаמידарха болон түргэн үдэхэ шадабаритай. БК-гай дүрбэн түхэл илгаруулдаг: Хүнэй түхэл, бүхыдөө хүнэй туберкулезоор үбшэлэгын 80-85 процент бүридхэнэ; Бухын түхэл, хүнэй үбшэлэгын 10-15 процент; Африканска түхэл, Урда Африкын ажаһуугшадтай үбшэлэгын 90 процент; Хулганын түхэл, хээрн хулганаануудыг нэрбэдэг, хаа-яа хүндэ халдадаг. БК тон удаан болон имагтал "эзэнһингээ" бэе соо үдэдэг: 16-20 часай туршада нэгэл дахин хубаагдадаг (жэшэнь, гэдһэн догторной бактери 20 минута болоод лэ, хубаагдажа байдаг юм). Зүгөөр Кохой палочкын хүсэн - хубилха шадабаринь, тиин тэрэ эмүүдтэ дадажа, дийлэхээ боллидог; халдабаригүй үгэ хэдэг "хулахан" болдосуудһаа (дезинфицирующе) айдаггүй, зүгөөр эдэбхитэй хлор гаргадаг болдосууд (хлораминай 5 процентын, хлорой изобаминий 10-20 процентын холисо...) дүрбэн часай туршада бациллыг аладаг юм. БК гадаада оршон байдал нүлөөдэ нилээд тэсэбэритэй: хүйтэнһөө айдаггүй (269 градус хүйтэниг дабаха, 23 градус хүйтэндэ аяар долоон жэлэй туршада амидарха шадалтай болон аюултай зандаа байдаг, 70 градус дулааниг долоон часай туршада тэсэдэг. Нойтон нөлбөө бусалгахада, табан минута болоод үхэдэг (хатанхай нөлбөө соо наа - 25 минута). Үбшэ хүргэдэг шэнжээ хатанхай нөлбөө соо харанхыда (наранай сэхэ элшэгүй газарта) 10-12 харын туршада гээдэггүй, үйлсын тоон соо - 2, номууд дээрэ - 3, уһан соо - 5, хурьһэн соо - 6 наһа болотор, түүхэй хүн соо - 2 недели, тоһон болон сыр соо - жэл болотор. Үхэнһэн малай арһа мяханай үжжэ үмхирхэдэшыг наладаггүй болон булагдан хүүртэньшыг эхэн харын туршада амидарха шадалаа буурадаггүй. Имэ бүхэ голтой, шэрхи хадань микробиолог Н.Гамалея Кохой ба-

циллыг "хуяглагдамал хархис этэгээд" (бронированное чудовище) гэжэ нэрлэе. Гэхэтэй хамта наранай сэхэ элшэнүүд хэдээн минутын туршада БК аладаг. Тиимэнэ гэр байрануудыг, илангаяа туберкулезоор үбдэһэн хүнэй таһалгыг харуул, наратай байлгаха шухала. Энэ талаар "Наранай хомороор шагаадаг газарта ходо врач ородог" гэгээн арадай сэсэн үгэ зүйтэй даа.

ТУБЕРКУЛЕЗОЙ МИКОБАКТЕРИЙН ОНСО ШЭНЖЭНҮҮД Түрүүшынхигээ халдахада, үбдэһэнэй эли тэмдэгүүд үзэгдэншыггүй байжа магад, мүн ехэнхи ушарта үбшэн нүжэрхэшыггүй. Гэбэшье, БК удаан сагта (хэдэн жэлэй, арбаад-хорбод жэлнүүдэй туршада) хүнэй бэе соо хоро хэнгүй, зүгөөр муухай шэнжээшыг алдангүй, "нажанги" байдалда амидарха аргатай. Олонхи хүнүүдэй бэе махабадай хамгаалгын хүсэнүүд (иммунитет) бактериюг хюдадаг, үгыг гээбэл, ехэнхидэ үдэлгынь даража, удаан сагта тэрэниг "ургадаа" оруулдаг. Саашадаа элдэб шалтагаанһаа бэын нулархада, "нажажа" байһан бацилланууд үдэжэ захалаад, үбшэ нүжэрөөдэг юм. Тиихэлээрээ туберкулезоор халданһан хүнэй үбдэхэ болихонь тэрэнэй бээдэ ороһон бактериюудэй тооһоо болон бэын хамгаалгын хүсэнүүдхээ дулдыдаха. Хүнэй бэын тэнсүүрийн алдагдабал (равновесие), нуларбал, үбшэн түргэн нүжэржэ эхилдэг. Үхибүүн наһандаа халданһан аад, наһатай болоходоо, туберкулезоор үбдэхэ ушар энээгээр лэ ойлгуулагдаана. Тиимэнэ үхибүүд болон залуушуул ехэнхидэ туберкулезоор халдажа үбдэнэ, ехэ зон болон наһатайшуулай дийлэнхи хубинь удаан сагта бэе соонь "нажажа" байһан бактериюудэй "нэрижэ", эдэбхижэһэн ушарһаа үбшэндэ нэрбэгдэнэ гэшэ. Хэрбээ хүүгэдыг халдалгаһаа хамгаалха хэрэгтэй наань, наһатай зоной бэын нулархыг нэргылхэ, үбшыг эргүүлэрирүүлхэ шухала. Гэхэ зуура ямаршыг наһанай хүн гадаадаһаа халдажа магадгүй.

ҮБШЭНЭЙ ХАЛДАХА АРГАНУУД Халдалгын гол арга - заримдаа үбдэһэн тухайгаа обёороошыггүй нээмэл түхэлэй уушханай туберкулезтой хүн: үбшэниинь юрын хэжжэг, ханьядан, удаан аргалагдадаггүй уушханай хадхалаа шэнгээр, заримдаа ямаршыг шэнжэ тэмдэггүйгээр үнгердэг. Агаарай - сасалай халдабариг эгээл аймшагтай: БК элүүр хүнэй амисхалай органуудта ородог. Үбшэн хүнэй ханьяада, найтаахада, шангаар дуугархадшыг, туйлай олон бацилланууд нөлбөөноһын сасалтай агаар-

та сэсэржэ, метр шахуу зайд тарадаг. Гансал найтаалга дунда зэргээр 10 мкм диаметртэй миллион гара сасал - хубихануудыг бии болгохо аргатай. Эдэ хубиханууд сасалай толбохонууд болохо, доосохи шингын агаарта шэргэдэг. Удаань толбохонууд туйлай удаан тунадаг (оседают) - минутын туршада 12 мм болон нилээд удаан сагта агаарта дэгдэн ябадаг юм. Толбохон бүхэн соо 10 БК байжа болохо. Тиин хүнэй амилхада, уушханууд орожо, "хорото ажалаа" эхилжэ магадгүй. Туберкулезой бацилла гадаада оршон байдал нүлөөлгэһөө айдаггүй хадаа, яаралгүйхэн тунажа, ехэнхидэ тооһо шорой соо, илангаяа харанхы болон шингтэй газарта удаан сагта "нажанги" хэбээрэ байдаг. Гадна агаарай хүдэлсэтэй, халхантай дахин дэгдэжэ, халдабария хайшаншыг абаашажа шадаха. Хүнэй амилхада, тооһоной хубихануудай ехэнхинь хамарай хүндыг торосолдон үлэдэг, зүгөөр зариманин саашаа уушханай альвеолонуудта хүрэхэ, хүнэй бэе микробтой тэмсэжэ эхилдэг. Туберкулезой микобактери тон халдабаритай, оройдоол 5 микобактерийн бэе руу оробол, "хэрэг дүүрэхэдэ" болохо. Саашанхи хуби заяантай бэынганай хамгаалхы хүсэнүүдхээ (иммунитет) дулдыдаха. Нээмэл түхэлэй туберкулезтой хүнтэй удаан саг соо дүтэ харилсаха бүритнай олон БК "аһажал" байха. Энэ талаар, илангаяа үбшэн эхэтэй нарай хүүгэд тон ехэ аюулда ороно. Тиихэдэ агаарай-сасалай халдабарин хажуугаар бусадшыг аргаар үбшэн таража болохо. Туберкулезоор үбдэнхэй малай һу мяхаар хэгдэһэн эдэе хоол (тоһон, зөөхэй, сыр, мяхан, колбаса болон бусад) хэрэглэһэнһээ үбдэхэ ушар үсөөнөөршыг наа дайралдадаг юм. Энэмнай халдалгын эдэе хоолой зам болоно. Үбшэн хүнтэй нягта харилсаатай зон нэгэ аршуултай, шүдэ сээрлэдэг шеткотой болон бусадшыг хамтын хэрэгсэлнүүдтэй байхадаа, баһал түргэн үбдэхэ аргатай. Энэмнай харилсаанай - хэрэглэлэй (контактно - бытовое) зам болоно бшуу. Үбшэнтэнэй хэрэглэһэн аяга табакшыг аюултай (ресторан, столовонуудта аяга табакша бусалгахынь гү, али халдабариг наһаадаг хэрэгсэлнүүдээр угаахынь хаража үзэһэн хүн бии гү?). Тон хомор ушарта туберкулезтой эхын умай соохи (внутриутробное) үхибүүн халданхай байдаг.

Н.Д.БАНДЕЕВ, Буряад Республикын габыата врач. Д.Ц.МАРХАДАЕВА оршуулба. (Үргэлжэлэлын хожом гараха).

Агуу Илалтын 65 жэлэй ойдо

В этом году моему земляку Даши-Зэгбэ Гомбожапову исполнилось бы 75 лет. Даши-Зэгбэ Дамбаевич родился в старинном Тугнуйском улусе Харгааһата Мухор-Шибирского аймака в семье колхозника. Он принадлежал саганскому роду хори-бурят.

Член Союза журналистов России, заслуженный артист Бурятской АССР З.Д. Гомбожабай, закончив Улан-Удэнское педучилище, затем Бурятский пединститут имени Д.Банзарова, стал преподавать в 1960 году бурятский язык и литературу в Боханском педучилище Усть-Ордынского Бурятского национального округа, а с 1962 года он работает литературным сотрудником журнала «Байкал», а с 1963 года в течение 30 лет трудится в теле-радио-комитете республики корреспондентом и диктором, старшим и главным редактором теле-радиовещания на бурятском языке, заведующим отделом. Старшее поколение радиослушателей и телезрителей Бурятии помнят его волнующие материалы, тембр его голоса и спокойный, выдержанный тон передач. Безусловно, Зэгбэ Дамбаевич внес определенный вклад в развитие родного языка и культуры своего народа.

С ранней юности Зэгбэ начал сочинять стихи и небольшие рассказы. Его произведения печатались в газете «Буряад үнэн» и журнале «Байкал», выходили отдельными сборниками. На тексты его стихов сочинено много песен. Здесь приводим трогательно - пронзительную лирическую поэму З. Д. Гомбожапова, посвященную родной стороне, Тугнуйской степи, тоонто нютагу - Харгааһате.

В. ЦЫБИКДОРЖИЕВ.

Зэгбэ ГОМБОЖАБАЙ (1935 - 1993)

Тэрэ хүбүүн гэгдэнэй үри даа.
 Хэлэй түлөө тэсэлхэнэ мэдэ.
 Нюдөөрөө һүүлшынхэ сабиалан байхдаа,
 Нангин ороноо хаража хэбтэ.
 Харанга мүнөөншэ тэрэ солдат
 Халсуран байһан нута талысмнай,
 Халуун амжалтаар ажалтай халаад,
 Коммунизм оронодо барихысмнай.
 Харанга мүнөөншэ, оройм Баатар:
 Мүнхэ жаргалаар араһи амиһи,
 Таряалан талмайдам бороо аалар,
 Тэһоун дайдам дуран соогоо амиһи.
 Харанга мүнөөншэ, Баатар-терой:
 Нютагтам үхибүүд хүюу байдалтай,
 Ургьдал һалбаржа, ургана дээнэ
 Үргэн замаар Коммунизм тэһэнэ.
 Үбэгд, хүтэгд, залуу гэгдэгүй,
 Үргэн дэлхэйс үгэр баян болгохоо
 Үдэр, һүни, амархыс мэдэхгүй,
 Үгэнбди шадал соогоо хубитаяа.

VII.
 Шулуун-хүшөө дүрсэн хажууда
 Шуура табин үхибүүд олои.
 Улаан галстугтан нэгт үс гаһуудан,
 Удаан зогсоход нэмэлгүй ёһомолон.
 Эжы хүнэй шодон эхэрэн,
 Эдэ бүгдэс эльбжэ шэртэнэ,
 Уулын үлдэрүүдшэ хормойгоо һэжн,
 Үбэгд дээрэ эхис утгана.
 Ой модон, олтирог, тохойнууд
 Ой уур нэбэлхэн олон шубуухайнууд
 Бүгдэ нэмэлгүй, дуугай аалин,
 Пүгэдэн номорно аашага байгаалин.

Эхэ зогсоһобо дүрсэ шэртэнэ.
 Эхэ! Танин даа хүбүүнниһи гү?
 Али шүһагүй шулуун шөгтэй
 Алууршадтай жалын сараа үлөө гү?

Тэсэжэ ядан, шодөө аршаба:
 Хушалтагүй гэгдэн дорон
 хубүүнниһи гансаараа.
 Тэмсэн үйлдэгэс эхэ һуһпаба,
 Хүбүүгээ угһаһаһан һарбайба гараараа.

Талһаншэ гү даа, үгы гү эхэ,
 Таамагаар хараа муугай шодөөрөө
 Талһи шулуу минни гэхэй бэрхэ,
 Таалан, гэгдэрин байбал зүрхөөрөө.

Олон олон жэлдэ сугларһан
 Сэдьхэлһиһээ ганшуудалһи пелбоһо
 алхажа,
 Олооншэ зосоогоо тэһинжэ, барһан,
 Сэдьхэн баясана хүбүүгээ зоггожэ.

Буйлуужа хэһэн эдэнэйһээ дэжыс
 Буряад шүһаһа асарһана табилай.
 Ород занһаар Түһиншэ шоройс
 Үбэрһөө гаргажа хүлэһи алхалай.

Ямар нэгэ шюуса ганшуудалһи задаржа,
 Нюдэһи маягуудан асарна баяр...
 Яһан жаргалтайб элдэ ушаржа,
 Нютагһаа холоншэ һаа, эдэ хоёр!

VIII.
 Түрһэн дайдым нэгэ буланай гэгдэгдэ
 Түүхэтэ мүнөөхи шулуун һууридаан байгһа,
 Сагаан толгойтой үбэгд, хүтэгд тэрэлдэм
 Сэржэм дэжэ сасаһа помгодоо агһа,
 Саг жэлүүдшэ саарһа ираһандал онолой.

Сагаан бууран хүтэгд эхыншэ
 голгойһоо
 Шулуунда шүтэгд һүзэгшэ
 олон онолой.

Шулуун - бурхандаа мүргэхөө
 болсо агһа оройдоо.
 Харин...хүбүүдшэ табигдаһан
 хүнөө тэһэн шөгүүдэжэ,
 Алган дэлхэйи арайа нэгэ эрьхэ бүри
 Бурханда бэлэ, юр хүбүүдэс гэжэ
 Амтан дэжыс

хүтэгдэн үргэгдэн юушыншэб.
 Али амиһи мэтээр
 хүтөө-шулуун һангалдад,
 Аягын дэжыс амасулыншэ орологтоно гү?
 Али хүбүүдшэ табигдаһан
 дүрс бурханшяар харгалдад,
 Алдлаһан гараарһи ариудхан
 сүрлэгшэ гү?

IX.
 Жэлүүдэ ягаа түргэн аришаб...
 Жэлүүргэн мэтээр сагууд онолой.
 Үдэр бүхэндэ жаргалаар амишаб.
 Үлэн дэлхэй амгалан онолой.

T.
 Тэгдэ, Украинада, Днестрын эрьсдэ
 Танилдаагүй улаһан сэрлэгшэ хүл дорон
 Хатуу гранит табсан яларна,
 Хажууданшэ мүнхэ гэрлэй зула бадарна.

Хүйтэн тэрэ табсан дээрэ
 Хүтэй жаргалыс сахин хээрэ,
 Сөгтой һэргэлдэ, амиһи шөгшэ,
 Совет Баатар зогсоһон шэртэнги.

Пайхан даа, һайхан шогатни, һайхан,
 Парууд эхэ оромни бүриһыс һайхан...
 Шууян ажаллана фабрика, заводууд
 ... Шууяна дэргүүрһи
 туун шубуухайнууд.

Дуулим һонор түрһэн Түгтэгдэн
 Дууна басагад дуулаһан лэһни,
 Эгээхэн ажалтай лэ үдэрһөө үдэртэ
 Эрин шамдаа нэмэлдэг шөгшэ.

Пайхан даа, һайхан, Оромни, һайхан,
 Пандарһан горуудуудай һалбарна
 ... хүсэлтэй ...
 Гансал эхын сэдьхэлэй шүһагүй шархалан
 Гараараа хүрлэггүй амарыһи даа
 үблэгшэ.

ЭХЭ

(лирическэ поэмэ)

З.Гомбожабай-Будали нүхэртэсэ, Жаргал хүбүүнтэсэ, Бадари-эжытэсэ

Хаана улаһыһы юун гэрлэгэхэ?
 Үгэрһэн дайһай үлдэгдэ һэс гү,
 Бомбын урбууһан бороонхо нүхэнүүд гү?
 Үгы!
 Тэгдэ мүнөө тосхонууд бодонхой,
 Тэрэнгидэ акаци, һөөгүүд һалбаранхай.
 Али алган дэлхэй дээр амиһи ябана гү,
 Али алуурһиһи һабарта дайрагдаа юм гү?
 Хэн мэдэхэб! Хэн мэдэхэб!

Гангата шогатай уужам Түгтэгдэ
 Гансал эхын зүрхэн мэдэнэ,
 Хэлдэһиһэ тэрэ хэлэхгүйл үрээс
 алдааб гэжэ,
 Хүһиһэ «хүбүүһи үгыл» гэхэгүйл,
 мэдэжэ...
 Хэлтэс хэтэлэн, һаанадаа бэлдэрхэ,
 Хаанаһаһыһэ һураг суу хүлэхэ.

V.
 Хаана улаһыһы юун гэрлэгэхэ:
 Аюулта шапта Сталинградһи
 байлдаан гү?
 (...Хатуу дугаа-Курскдахи
 тулдаа мэдэхэб)

Али Днестрһи эхэн байлдаан гү?
 Мэдэл сохом Днестр мурэн,
 Харин хэлдэгүдөө тэрэ гэмнэнэ,
 Мүһимл һабаяа шүргөөнэ үрэн -
 Хэлдэгүй түрһэн гэмнэнэ эһэ.
 Эрһэнгэ агуу Днестр мурэн
 Мэдэн ёһотой тэрэ хүбүүншэ
 Эрьсдэн улаһыс элдэ хүрэн,
 Мэдэл сохом, сохом гэлэй.
 Сохом һанаһа: дайн дажаһанаһа,
 Сохом һанаһа: автомат няжаһанаһа...
 Хэрэгтэ дайсад хэтэрэн дугтаһана,
 Хэлдэгүдэс хүбүүн эрлэгээр улаһана.
 Дэлхэйдэ гэм хэргүй элдэ мурэн
 Дэм, дэм эрьс мурэн,
 Хайр шулуун богонхо долсоһо,
 Хажууданшэ улаһан солдат болсоһо.
 Гэгдэн болсоһо, дуулана гүн, Днестр?
 Хүйтэн уһаараа шархыһы уһагыншэ...
 Гэмнэн фанисыһы палхадһи, Днестр,
 Хэлдэгүй хүбүүн бэ, мэдэжэ абыһ!
 ...Гайхалтай помгон мурэн шадар
 Гай-гүйтэй ганшуудал болобо.
 Тэмсэлдэ улаһа агуу Баатар,
 Тэгдэн дор нэгдэн амин зогсоһо.
 Ойро тойрон байгаалида уйтан:
 Булта һуһана, гэмнэгдэ уйдан,
 Мүнхэ нойроор угһаһан хүбүүс
 Мүһэн дайдам бүүбэйлбэ үдэр һүнигүй.
 Шини, минни - булганай түлөө,
 Шинират хүбүүн бэсэрэс түлөө,
 Задаржа ябһан эсэгтэй маһаа
 Залиржа угтарһан галһи замһаа.

VI.
 Түрлэгдэжэ һөсд урһаһа яараһа,
 Түрл Байгалай эрьсэр гараһа,
 Ушгар түмэр харгы һолжорон,
 Ула доогуурһи шургана ходорон.

Ундэр халдануудай нобхо оройнууд
 Урһаһа хойлоо һууриһа уриһа,
 Загзагар уулануудай захайл шөгтэйүүд
 Замыһи газарнаһан барууджаал
 урилдана.

Уужам оройм үбсүүн тээһэ
 Урагһаһа, урагһаһа һөсд яараһа,
 Эһин дайдым тэгһоун гэгдэгдэ -
 Эдэ бүгдэс эхэ обдорно.

Түрһэн үриншөө онохон замаар
 Төөрижэ түгшлэлөө бэлэн даа эхэ,
 Холонхо эрһэн һураг дуугаар
 Холһи город зорбэ гэлэсэ.

Эрхүү, Челябинск хотонууд үнэрөө,
 Ирагуу Москва угһаһа амарһанаһан.
 Тэгһоун оройм шогатнууд үнэхөөрөө
 ...Тэрэ гэжэ тоолоһогүй онолой.

...Тэри тэрэ, эхэ, хараһа гүт
 Тэгһоун хаяа руу нэблэгдэн хотэ?
 Үндэр сагаан байһан гэрлүүдэс,
 Үлэс тулама үлһэн хоолойнуудыс?

Тэрэ даа, тэрэ Киев хотэ,
 Тэгһоун Украинһи һинсэлэ хотэ,
 Тэгһоун эрэ һэмнай һураг-суу,
 Тэгһоун тойрсонот ганаһи хүбүүн.

Үбэрхөөр лэ даа хэлдэгшэ зосоо.
 Хэлдэ харангы һүниүүд үнэрөөб,
 Хэлдэ һайхан зүүдүүд үзэгдөөб!
 Эхэ хүнэй зүрхэн тэсэмгэй,
 Уй эхэ эхээр хүнэй.
 Таран зураа шуурһыһи урһалаа,
 Жаран таба һаһагтай даа оройдоо,
 Толгойһи үһэн уһан халсаһаа,
 Хүбүүнниһи эрбэл, танихагүйл одоо!

II.
 Олон жэлүүд онгоһон байгаа,
 Орон нотатни ургажал байгаа,
 Буряад хүбүүд үдэжэл байгаа,
 Бурхан шулуун байжал байгаа.

Зүүдлэгэ эхэ хүбүүгээ уггажа,
 Заримдаа дэмь баярлан зүүдлэгшэ,
 Зэрлэг шулуундаа онгон залбаржа,
 Зэмэгтэй бэлэ аад, юундэ мүргэгшэ?
 Тэгһоун шапта абһан дорон
 Тэмтэрмэ бүрэнхыдэ гэгдэлэ шэртэгшэ,
 Зүлэс пойтон потоһон дээрэ
 Зүтөө алдан хэлдэ юу нэблэгшэ?

Гансаараа луу гараад, маһаһа татаһан,
 Ганшууданһан хүтэгд тэсэжэ ядан,
 «Хүлөөрөө онгоһон даа минни үри...
 Хүлэхэб» гэгдэн үдэр бүри.

Мэдэ амгалан зонойм байдал,
 Мүнөө үдэрһиһи нарата жаргал
 Магад, хүбүүнниһи һүүлһиһи амисхаал,
 Эсэг оромни маргаһа аал!
 Үгы, маргаһагүй! Мэдэхэб, Эхэ,
 Эхэ хүнэй жаргал эхэ...
 ...Эдэ гоё хоһон үгшүүдни
 Эһингэ бэлэ тэгд танаһи үблэ.

Байгаалида «жаргалтай» тэрэ шулуун
 Байралдаа амгалан хэбтэгшэ заидаа
 Тэрэһиһи тойроод хүйтэлһиһэ... халуун
 Тэрэ дүһи хэбтэгээр эһлэгшэ заидаа.

Тэдэ юундэ тэрэ хүтэгшэ
 Үхэлэй газарта үлһэн хүбүүгээ
 Үдэр һүнигү шулуунһаа асуунги,
 Үлөө бүхэндэ онохон зүгшэйһи
 Үзүүр тээһэ гэгдэлэ шапалтай?
 Бурхан-шулуун, үгыл хүбүүнниһи,
 Хэлһиһи хүтэгдэ, хэлһиһи сэжыһи,
 Зүтөө алдан буряад ЭХЭ!

III.
 Үлэн дэлхэй угтарһаһа түхэрһэнгидэ
 Хабарай һүни захабэ ингэжэ,
 Үдэлдэр оройтоһон малшуудай гэгдэлдэ
 Холонхо сопостон, саһан һинэржэ,
 Гэрэй оройнууд удаа дараалан,
 Гэгдэгүүдэн харбана хүхэ угаа,
 Эдэн соһоһо намай хараһаналан,
 Гэгдэлдэн нэгэ гэрхэн харагдаа,
 Эһингэн сомор гэрхэн соһоһо
 Эхэ гансаарһанаа ажаһуудаг,
 Хэһэ һаһаһаһа шөгшэ соһоһоһон
 Хэгдэгдэ һайһанаар харатдан байдаг,
 Ажалай һүүлдэ эһлэн хэбтэгшэ
 Аяга сай барижархөөд эхэ,
 Хараад лэ һууба нэгэн руу гэгдэлэ...
 Хаагуур, яагуур һаһаһиһи гүйтэгшэ?
 Байн байгараа шодөө саһаһаһаһа,
 «Байза» гэгдэ бодоһотойгоо сасуу,
 Торобо шөгшыншэ портрег хараад,
 Портрег юуһыһэ эхлэн асууна,
 Хүтэгшэ һууһаба дахин шэртэнэ,
 Хүбүүнниһи дүрһе харан, алдалан,
 Ойдоһиһи хун үгыл ха гэгдэлэ,
 Олон юумэ болсоһо халаһан,
 Урһаһаһи гэгдэн хүбүүнниһи шодон соо
 Үнэрһэн юумэн бусалһан шөгшэ,
 Урһаһаһа гэгдэлэ шодоншэ эсэгтэ соо
 Үр-бэһи һэрибэ эсэлги.

Хүбүүнэй дүрэ хэлдэ эхлэдэ:
 «Хүтэй зэргэ хүбүүтэй байгаһан...
 Хүтэгшэ эхэмни, шамтаһаһа хэтэгшэ,
 Хүбүүншэ эрхэб хүлэһэн байһыһи».
 Хүлэхэл даа эжынни, хүлэһэн,
 Харин хаһаа хүбүүнниһи гэгдэлдэ,
 Үлэһэгдэ тэгһэлэ һэблэн үлэһэлэ.

Хүбүүгээ алданһан шогатай
 хүгшэдтэ зориуланб.
 "Эжы аба хоёртол энхэрдэг
 амитад хаана байхаб?"
 (Арадай дуунһаа)

ПРОЛОГ

Эһингэн хүтэгшэй шуурһыһи
 хэрлэгшэн урһаһаһаһууд
 Элижэ хобхорон
 угаагдахаар бэлэ гэгдэлэ,
 Харин энэ урһаһаһаһуудһаа
 үнэрһэн жэлүүд,
 Хорон дүлэгтэ дайн һангалдад хэрлэгшэ,
 Нилдэгүй зобонһон
 һаһанайһи харһиһи далан
 Нилдэгшэ эсэгтэ соо нэгэ харгалдаһаар,
 Нилдэг зузаан һаһанайһи түүхыс уудалан,
 Нилдэгһоо дуһан
 эхын заяан тухай уһаһаһаар,
 Толгойһи үлһэнгэ гэгдэлдэн
 хилһаһаһуудыс бэлдэржэ,
 Эхлэр хүнэй үйлэ тухай бэлэс,
 Түрүүн олоһон мүнэн хилһаһа эбхэжэ,
 "Эхэ" гэжэ үлгэр нөөһингээ эхилэс.

I.
 Түрһэн дайдым нэгэ буланда
 Түүхэтэ бурхан шулуун бин агһа,
 Сагаан толгойтой үбэгд тэрэлдэм
 Сэржэм дэжэ сасаһи шөгтэй,
 Шогатай үхибүүд - хүйхэр зүрхэтэн
 Морин болгожо тэрэлдэм уһаһа,
 Дайсан болгоод, "жадаар" тэртэлдэн,
 Модон һилдээр саһан шадаһаһа,
 Намартаа тэрэн паранда шаруулан,
 Үблөө хэрлэгшэ хүйтэлдэ хайруулан,
 Байгаалиһи хүсэлтэ бардам аашаһа
 Үдэр һүнигү тэмсэлдэ ажалтай.
 Наран тээһэ харан халдалан
 Найман танил үгэ элирлэг
 Намһад тэрэлдэ үргэжэ хаа яһан
 Наһанай бурхан гэжэ хэлдэгшэ.
 Үндэр һаһаһан урагһа хойшоһоһоо,
 Үндэр шулууу зогдодог занһаһаһа,
 Үбэртэн дүхэриг татажа самсойлоод,
 Үлгэр түүхэдэ һуһаһаһа заһтай.
 Энэ шулуун эрдни шулуун,
 Эльгэн Түгтэм эһэн шулуун,
 Хаан Мухуудайн харуун саһижа,
 Хара зонойм үбэгд элэгшэ (гэгдэл)
 Хатуу Шингэһи хараал дуулажа,
 Хамаг зоһо һүгдэлэн эсэгшэ (гэгдэл)
 Түгтэй хүндэ голдор боложо,
 Түүхыншэ эхын элдэгшэ юмэн даа,
 Шүтэгдэ хүндэ бурхан боложо,
 Шүрүүн хүндэ үгы ааб даа,
 Олон жэлүүд холондон үлөө,
 Орон дайдаһан хорото мотой
 Галуу шүдэр гэгдэлэ хүлөө,
 Газар хэлдэ, үрхиртөө шорой,
 Хотонийм хүбүүд хажуугаһиһи гаран,
 Хоёрдох дайнда зорин оһоо,
 Нэгдэн эхэ ганса хүбүүгээ
 Хорото газар гэгдэлэ үлөө,
 Үгы, үгы! Хорото газар бэлэ лэ:
 Орон шогаттам аюул төхөһоһоо
 Үлэн үгшүүдниһи элдэ гэгдэлэ
 Арадай түлөө гэмсэхэ мурдоо,
 Ардаһи баалажа хүбүүгээ мүргүүдэлдэ,
 Арыһа баала бурхандаа хэлдэ,
 "Дайда дэлхэйи даһхар элдэ,
 Үрһиһи мэдэ гэгдэлэ гэгдэлдэгшэ,
 Баяртай, хүбүүнниһи, даһи бусаарай,
 Баяртай, хоорхэмни", гэгдэ бэлэй.
 «Эжым, эжымни, бүхэн, уйһын»
 Эжым, эжым, эрхэб, пайһын»
 Бата баатар эрын ёһор
 Хоһын холыс хүбүүн зорбэ...
 Буряад занһаһаһа турим ёһомолон,
 Бурһаһаһа хатаһаһаһа гарайһаһа аһаар
 Хоёр шөгшыншэ зухиһи даһалан,
 Хоорхы, эхэ һуһаһаһаһа аргаһаһаһаар,
 Хойшоһоһи зуриһа харһиһи далан...
 Харанай харанай харангы болоо...
 Хойшоһоһи зуриһа харһиһи далан...
 ...Харанай хүтэгшэ арбан доһоһон
 Төхрөггүй жэлэй турһа соо.

II.
 Түрһэн дайдым нэгэ буланай гэгдэгдэ
 Түүхэтэ мүнөөхи шулуун һууридаан байгһа,
 Сагаан толгойтой үбэгд, хүтэгд тэрэлдэм
 Сэржэм дэжэ сасаһа помгодоо агһа,
 Саг жэлүүдшэ саарһа ираһандал онолой.

Сагаан бууран хүтэгд эхыншэ
 голгойһоо
 Шулуунда шүтэгд һүзэгшэ
 олон онолой.

Шулуун - бурхандаа мүргэхөө
 болсо агһа оройдоо.
 Харин...хүбүүдшэ табигдаһан
 хүнөө тэһэн шөгүүдэжэ,
 Алган дэлхэйи арайа нэгэ эрьхэ бүри
 Бурханда бэлэ, юр хүбүүдэс гэжэ
 Амтан дэжыс

хүтэгдэн үргэгдэн юушыншэб.
 Али амиһи мэтээр
 хүтөө-шулуун һангалдад,
 Аягын дэжыс амасулыншэ орологтоно гү?
 Али хүбүүдшэ табигдаһан
 дүрс бурханшяар харгалдад,
 Алдлаһан гараарһи ариудхан
 сүрлэгшэ гү?

IX.
 Жэлүүдэ ягаа түргэн аришаб...
 Жэлүүргэн мэтээр сагууд онолой.
 Үдэр бүхэндэ жаргалаар амишаб.
 Үлэн дэлхэй амгалан онолой.

T.
 Тэгдэ, Украинада, Днестрын эрьсдэ
 Танилдаагүй улаһан сэрлэгшэ хүл дорон
 Хатуу гранит табсан яларна,
 Хажууданшэ мүнхэ гэрлэй зула бадарна.

Хүйтэн тэрэ табсан дээрэ
 Хүтэй жаргалыс сахин хээрэ,
 Сөгтой һэргэлдэ, амиһи шөгшэ,
 Совет Баатар зогсоһон шэртэнги.

Пайхан даа, һайхан шогатни, һайхан,
 Парууд эхэ оромни бүриһыс һайхан...
 Шууян ажаллана фабрика, заводууд
 ... Шууяна дэргүүрһи
 туун шубуухайнууд.

Дуулим һонор түрһэн Түгтэгдэн
 Дууна басагад дуулаһан лэһни,
 Эгээхэн ажалтай лэ үдэрһөө үдэртэ
 Эрин шамдаа нэмэлдэг шөгшэ.

Пайхан даа, һайхан, Оромни, һайхан,
 Пандарһан горуудуудай һалбарна
 ... хүсэлтэй ...
 Гансал эхын сэдьхэлэй шүһагүй шархалан
 Гараараа хүрлэггүй амарыһи даа
 үблэгшэ.

Республикын социальна албан

«ЗОНОО ХАМГААЛХА ЗОРИЛГОТОЙБДИ»

ДЭЭДЭ-ХЭЖЭНГЭДЭ БЭЕЭ ЭЛҮҮРЖҮҮЛНЭ

Хэжэнгын аймагай Новоки-жингинск тосхондо инвалидуудыг элүүржүүлгын республиканска түб үнийнэй хүдэлдэг. Эндэ жэл бүри 1000 гаран хүн бэс махабадаа эмшэлүүлнэ, сэбэр агаартай, ой модон соо оршодог энэ нотагта амарна. Тэдэнэй зариманинь ишэ дахин сэржэ, бэс эмшэлүүлхэ дуратай байдаг.

Лариса Коробенко бага балнар наһанһаа бэс муутай. Тимһэнэ 1997 онһоо эхилжэ, эндэ бэс аргалуулдаг. Мас-сажистнууд, эмшэд, медсестранууд тэрэндэ сэхэ туһална. Тэрэнэй хэлһээр, эндэ сэхэ хайнаар аргална. «Хүлүүднн хайнаар ябадаг болоно», - гэжэ Лариса нэмэнэ. Тинхэдэ Владимир Ошоров 10-дахн жэлээ энэ түбтэ аргалуулаа. Арганы хайн гэжэ тэрэ тоолоно. Лариса Убогасва 2007 ондо эндэ эмшэлүүлһэн, амарһан байна. Тингээд энэ түбэй ажалша коллектив тухай сэхэ хайн

гуудаар бүлэг эмшэдынь ябажа байнхай. Дайнай ара талада хүдэлһэн хүнүүдынь эмшэдэй анхаралһаа алдагданагүй. Пара бүхэндэ графигай ёшоор невролог, кардиолог, уролог, гинсколог, офтальмолог мэргэжэлтэд хэбтэри болоһон наһажаал зонуудыг гэртэнь сэржэ, бэс махабадынь үзэнэ, шалгана. Майн 9 болотор нүүдэл бригаданууд республикын бүхы аймагуудаар долоон хоног бүхэндэ ябажа, энэ хүдэлмэри дүүргэхэ ёшотой.

Мүнөө үсэдэ Ивалгын, Загарайн, Мухар-Шэбэрэй аймагуудай ветеранууд госпиталин эмшэдэй шалгалта гаранхай. Шалгагдаһан ветерануудай дундаһаа 20 гаран хүнүүд госпитальдо аргалуулха болонхой. Бригадын хүтэлбэрилгэншэ, кардиолог Владимир Абагосвич Тарнуев ингэжэ тэмдэглэнэ: «Ветерануудай бэс махабадыс хэдэн аймагуудаар ябажа, шалгаад байхандаа, дундууриг байна гэжэ ажаглааб. Зарим наһатайшуудыс госпитальдо оруулжа, наринаар шалгаха хэрэгтэй».

Эмшэдэй нүүдэл бригада Тарбагатайн аймагаар хаяхан ябажа сэрэ. Удаа дараалан дайнай ветерануудай клиническэ госпиталин эмшэд ветерануудай ажаһуудаг заха холын нотагуудташыс хүржэ ошохо түсэбтэй.

НЮТАГ ДЭЭРЭ АРГАЛУУЛНА

Ажал дээрэ гэмэлтэжэ эрэмдэг бэстэй болоһон хүнүүдыс эмшэлдэг түб Буряад орондо нээгдэнхэй. Ангарскын ажалай медицинн эрдэм-шэжэллэгын институтай клиникэ ошожо, нимэ үб-шэнтэд хая болотор аргалуулдаг байһан гэшэ. Мүнөө республикаһаа холо зорингүй, нютаг дээрэ саг соонь медицинн туһаламжа абаха аргатай болонхой.

«Урид бид Ангарск хото зориго ошодог

дуралганууд наһандан үлэнхэй. Хүн зоной амарха, аргалуулха таһалганууд сэхэ зохидоор түхсэрэгдэнхэй, ходо сэбэрхэн байдаг гэжэ тэрэ хэлэнэ.

Массаж хэдэг Михаил Тюкавкин энэ түбтэ 2007 онһоо хүдэлнэ. Эхэ хүнгэн, зөөлн гартай энэ хүндэ хүнүүд дуратайгаар аргалуулна.

«Манай эндэ эмшэлүүлһэн хүнүүдэй зариманинь гансата бараг болошодог, харин нүгөө зариманинь гэртэ бусаһан хойноо нилээд сагай үнэрһэн хойно аргада ороһоноо мэдэрдэг, - гэжэ инвалидуудыс элүүржүүлгын республиканска түбэй директор Сергей Владимирович Неслорезов хэлэнэ, - Эндэ хүдэлдэг эмшэд сэхэ дүй дүршэлтэй, анхарал оролдолог гаргажа, үбшэнтэдыс аргалха гэжэ оролдодог».

ВЕТЕРАН БҮХЭНИИЭ ЭМШЭД ҮЗЭХЭ

Дайнай ветерануудай республикын клиническэ госпиталин эмшэд Агуу Илалтыс шэрээлсэһэн хүнүүдэй элүүр энхыс 17 гаран жэлдэ хамгаална. Мэргэжэлэй талаар болиг шадабаритай эмшэд эндэ хүдэлнэ. Мүнөө үсын медицинн онол аргануудыс хэрэглэжэ, ветерануудай цаһа утадхаха, хайнаар эмшэлхэ гэжэ оролдодог. Жэл бүри энэ госпитальдо 5 мянга шахуу хүнүүд эмшэлүүлнэ, тинхэдэ 19 мянга гаранинь поликлиникэдэ хангалга абана.

Республикын дэбнхэргэ ажаһуудаг Эсэг ороноо хамгаалгын Агуусхэ дайнай бүхы ветеранууд энэ госпитальдо эмшэлүүлдэн, бэс тамираа шалгуулһан, амарһаншыс байха. Дайнай ветерануудай клиническэ госпиталин эмшэд Агуу Илалтын ойн баярай жагсаалда хабаадаха ветерануудыс бэс тамирай талаар шалгаха даабари Хүн зонийс социальна талаар хамгаалгын министерствэһэ абһан байна. Мүнөө тэрэнэй дүүргэжэ, республикын айма-

һэмди, - гэжэ авиационно заводой хүдэлмэришэн Олег Хаханов хэлэнэ, - мүнөө эндэ аргалуулжа амараабди. Эмшэлгын энэ түбнай жэл эрхэ бүри хүгжэг лэ гэжэ хүсэнэб. Бүхэли үдэртөө бэс аргалуулжа үнжэнэбди. Хэрэгтэй аргада ороходо, ондоол байна, бэс махабадани гансата хайжарна». Локомотивагон шаһабарилгын заводой булад шудхадаг цехтэ бүхы наһаараа хүдэлжэ, эрэмдэг бэстэй болоһон Александр Сосоронович Раднаев энэ түбэй Улаан-Үдэдэ нээгдэнхэдэ сэхэ баяртай. «Ангарск оинохоһоо эхэр хүлгэдэг, бэлддэг һэмди. Наһатай болоод, холо ябахадашыс хүшэр болоо. Буряад орондо энэ түб нээгдэжэ, түлөөһэгүйгөөр эмшэлнэ, хайнаар хооллуулна, бэрхэ мэргэжэлтэд хүдэлнэ, үри хүүгэднай ходо эрьсэжэ байна», - гэжэ тэрэ сэдхэлжэ-ханангар хэлэнэ һэн.

Манай республикада ажал дээрэ гэмэлтэжэ, үбшэн болоһон 1400 гаран хүнүүд бүридхэлдэ абтанхай. Ажалай зохид эрхэ байдал байгуулагдаагүй байһанһаа, үйлд-бэридэ ушардаг элдэб түбэг бэрхэшэлүүдһээ боложо, тинхэдэ бэс махабадта муу нүлөөтэй үйлдбэрилүүдтэ хүдэлжэ, эдэ хүнүүд бэсдэ наһанайнгаа үбшэ олоһон байна. Сибиринн Федеральна округоор ажал дээрэ гэмэлтэхэ ушарнуудаар Буряад орон хоёрдохи, харин Россинн Федералдаа зургаадахи нуури эзлэнэ.

Энэ түбэй отделение даагша Татьяна Леонидовна Вершининагай хэлһээр, республикын Хүн зонийс социальна талаар хамгаалгын министерствын, Элүүрыс хамгаалгын министерствын, Зүүн Сибиринн эрдэмтэй түбэй хүтэлбэрилгэншэдэй хүсэл оролдолог эмшэлгын энэ эмхи зургаан Буряадтаманай нээгдэжэ. Мэргэжэлээрэ үни удаан сагта хүдэлжэ, үбшэ олоһон хүнүүдыс эмшэлхэ 190 эмшэд тусхай бэлдхэл гараһан байна. Энэ түб дайнай ветерануудай госпиталин дэргэдэ байгуулагданхай, хэрэгтэй онһон түхсэрэгдэнүүдээр мүнөө сагай эрилтээр хангагданхай. Мэргэжэлэй үбшэнтэй хүнүүдэй саг соогоо энэ түбтэ аргалуулжа, ажалдаа хүдэлжэ ябахань ямар хайн гэшэб даа.

АЖАМИДАРХА АРГА ХЭЗЭЭДЭШЬЕ БИИ

Нийслэл хотын автовокзалай ара талада оршодог байшанда орохо гэргүй болоһон хүнүүдыс хонуулдаг социальна эмхи зургаан нээгдэнхэй. Улаан-Үдэдэ ажалгүй, хүндэ байдалда ороһон, эндэ тэндэ гуйран-шалжашыс байдаг хүнүүд хотын түбэй дэлгүүрһээ эхилээд, бусад газарнуудта олон дайралдадаг. Тэдэнэй зариманинь ядаха тулихадаа, хонолгын байшанда нэгшэһе хүнисэ үнгэргэжэ, амаржа гараха аргатай болонхой. Эдэ зоний дунда анхан хайн байдалтай гэр бүлэтэй, хургуули хударта хураһан эрдэмтэй хүнүүдыс дайралдадаг. Тэдэнэртэ саг зуурашыс хаань туһаламжа үзүүлхэ гэжэ Хүн зонийс социальна талаар хамгаалдаг албанай оролдолог эрхэ байшан нээгдэнхэн юм. Мүнөө тэрэнэй директорээр Борис Цыренович Намбаров хүдэлнэ.

Тэрэнэй хэлһээр, эндэ хоножо гарадаг хүнүүдэй сэхэнхиний ажал хэжэ шадаха наһанай байна. Жэл эрхэ бүри нимэ хүнүүдэй тоо үсөөриггүй. нэмэжэ байна гэжэ тоо баримтанууд харуулна. 2008 ондо хонолгын байшанда 834 хүн туһа эрижэ хандаһан һаа, 2009 ондо мянга шахуу болоһон байна. «Ехэ доройтоогүй, байдалаа хайжаруулха найдалаа алдаагүй хүнүүд манай эмхи зургаанда хандадаг», - гэжэ Б.Ц.Намбаров хэлэнэ.

Энэ байшанда хандаһан хүн бүхэнэй хойноһоо социальна хангалгын албанай мэргэжэлтэд оролдодог. Юуб гэхэдэ, үнэмшэлхэ паспорт болон бусад документнүүдээ гээһэн, хулгайда оруулһан хүнүүдыс тэдэнэй дунда ушарна. Тинхэдэнь социальна хангалгын албанай мэргэжэлтэд тэдэниис саг зуурын бүридхэлдэ оруулха, паспорттай болгохо, ажалда оруулха хэрэг ябуулна. Борис Цыренович Намбаровай тэмдэглэһээр, үнэрһэн жэлдэ социальна хүдэлмэрилгэншэд энэ эмхи зургаанда хандаһан 170 хүнүүдтэ хүдэлмэри оложо үгөө. Энэһинээ дам саашаа ажабайдалаа шэнээр эхилхэ хэрэгтэнь туһална гэшэ. Томо хүнүүдһээ гадна түрлхэндэй харууһагүй, тэлхэмжэгүй үлэһэн үхибүүд хонолго бэдрэжэ ябадаг болоһонийс сэхэ харамтай.

Энэ хонолгын байшанда хандаһан хүнүүдтэ шөө медицинн туһаламжа үзүүлэгддэг. Тинхэдэ паспорт, медицинн полис, аттестат гэхэ мэтэ документнүүдыс шэнээр абаха хэрэгтэнь хамһалсана. Мэргэжэлээрэ хүдэлжэ шадахааяа болһон хүнүүдыс ондоо мэргэжэлдэ хурган, хүн зонийс ажаллаар хангадаг агентствын бүридхэлдэ оруулжа, ажалтай болгохо хүдэлмэри ябуулагдана.

Гүрэнэй албан зургаануудай талаһаа ядарһан нимэ хүнүүдтэ туһаламжа үзүүлэгдэнэ, гэбшэһе хэсүү байдалда ороһон хүн саашаа энэ дэмжэлгыснэ зүбөөр хэрэглэжэ, туһа болгожо, бэс хайнаар абажа ябаха ёшотой. Энэһиние ойлгохо, мүн ойлгоһоньсгүй хүнүүд дайралдадаг. Бодолтой эрхэтэд ажабайдалаа хайн тэрэнэ хубилгажа шадаха. Тимһэнээл нимэ хүнүүдтэ туһалха зорилготой ажал ябуулабди гэжэ энэ эмхи зургаанай директор Борис Цыренович Намбаров хэлэнэ һэн.

ХҮГШЭРХЫН ДАЛАЙ ХҮШЭР ДАА

Сагаалган хадаа буряад арад зоной сэхэ удхатай хайндэр. Буряад арад аха зонийс хүндэлхэ, гомодхоохогүй, эхэ эсэгынгээ хүн болгожо хүмүүжүүлһэн ашыснь дүүрэнээр харюулха гэжэ хайханаар үргэхэ ёшо заншалтай.

Тэд мүнөөнэй байдал абажа харахада, эдэ ёшо заншалууднай ёшоор сахигдахаяа болижо байна. Зарим залуу бүлэгүүдэй, үри хүүгэдэйнь эхэ эсэгэс газаршалха, тэдэһинээ хашаржа, хамтын байрада тушаажархидаг ябадалууд үсөөн бэс болонхой. Үри хүүгэдтэй аад, наһанайнгаа һүүлшын үдэрнүүдыс интернат байшангуудта үнэрэгжэ байһан үбгэд, хүгшэд олошоронхой. Ород болон бусад йһанай хүнүүдһээ гадна буряалууднай үсөөн бэш даа. Интернат байшангуудта байрладаг үбгэд, хүгшэдыс үхибүүдынь, түрэл гаралнуудын бэшэ, хари зон, хүүгэдэй эсэрлигүүдэй хүмүүжүүлгэншэд, хургуулин шабинар хайндэрөө амаршалан байна. Республикадаманай наһажаал зонийс харадаг 14 гүрэнэй эмхи зургаанууд бии. Наһатай зоний интернат-байшангуудта мүнөө үсэдэ 2102 хүн тоологдоно. Тэдэнэй дунда Эсэг ороноо хамгаалгын Агуусхэ дайнай болон дайнай ара талын хүдэлмэридэ хабаадаһан ветеранууд бии.

Гэхэтэй хамта он жэлэй оинохо бүри гүрэнэй тэдхэмжэ дээрэ байха дуратай үбгэд, хүгшэдэй тоо үсөөриггүй, нэмэжэ байна гэжэ социальна албанай хүдэлмэрилгэншэд хэлэнэ. Хэрбэсэ 2008 ондо интернат-байшангуудта 286 эрхэтэд ороо һаа, 2009 ондо 282 хүн нэмээ, мүнөө жэлэй эхинһээ үшөө 13 үбгэд, хүгшэд абтаа. Пайн байдалтай бэшэ хадаа тэдэ эндэ хандажа, ороно гэжэ ойлгосотой. Ганса бэс үлэһэн наһатайшуул олон. Нүгөө зариманинь үри хүүгэдтэс таарахааяа болижо, гэдэнэй шэрүүн ашануудыс тэсэжэ ядахадаа, эндэ ороно. Нэгэ талаараа бэсэ амаруулна гэшэ бээ.

Хамтын байрануудта ядарһан үбгэд, хүгшэдэй дурата дуралгүйгөөр ородог саг нэгэ үсэдэ байгаа. Өөрынгөө тулоур, муу болоһыс мэдүүлхэгүй гэжэ урданай зон оролдохо, нимэ хүнэй олдобо, нотаг зоной гайхал болодог һааб даа. Буряад хүн эхэ, эсэгэс орхихо, үргэхэгүй гэжэ байгаагүй. Мүнөөнэй залуушуудай дунда нимэ ябадал түргэдэнхэй гэжэ байдалтай харуулна. Тинхэдэнь лэ үбгэд, хүгшэднай муугаар гэртэ байхын орондо хамтын байра шэлэнэ ха юм даа.

Буряад зоной дунда түрэлэй набагшатай бэшэшыс хаань, үнэрһэн үбгэн гү, али хүгшэн

хүниис гурбан зөөлнине үзүүлжэ, үргэжэ буян абадаг ёшо бии гэшэ. Энэһэн тухай залуушуул мартаха ёшотой байгаа даа.

Интернат-байшангуудта байрлаһан наһажаал зоний зариманинь түлөөһэгүйгөөр социальна талаар хангагдана. Юундэ тиигэнэб гэхэдэ, абадаг пенсийн ажаһуудалай эгээл бага хэмжэһинээ доошоо байна. Харин энэһинээ дээгүүр пенсийн абагшадын зарим хангалгануудай түлөө түлэдэг. Али алиһиньшыс эндэ хайн харууһатай байна. Гүрэнэй талаһаа эдэ үнэрһэн үбгэд, хүгшэдтэ тэдхэмжэ үзүүлэгдэнэ. Тинхэдэ социальна албанай хүдэлмэрилгэншэд, эмшэд тэдэниис энхэрэл хайраараа орхिनгүй, олон жэлдэ мэгдэ ябаһай гэжэ оролдон ажаллана.

Галина Базаржаповагай шүлэг түгсэхэлдэнэ дурдабал, аятай гээд наһадаа һэн.

...Хүгшөөгэй ядархада,
зүрхэм яахадаа яншанаб?
Хүүгэд, зээнэр, ашанаараар баян лэ,
Хүндүүлхэй сэдхэллин орилхоо
юундэ һэдэнэб?
Хүн нэшхэлыс дуудһан мэтэ
һэргэнэб?
Халуун сай барийһайб хүгшөөдэ,
нойрыснь тэшхэһэйб,
Хамаагүй гэмээрэг, хараагаадшыс
абахадань ялай бэ,
Унтаржа байһан энэ наһанайн
агшан зуур
Уйдхарай мэдэрэлээр төөбин
ухаанда бү үлэһэй!
Далита үсын - наһанай наранай саана
Далтирхагүй хаһа -
Утэлхын далай урдамнай.

Тус хуудаһа Эльвира ДАМБАЕВА бэлдэбэ. Сэрэгма - ДОНДОКОВАГАЙ фото-зурагууд.

Данная публикация поможет родителям выбрать подходящее имя ребенку, раскроет значение имен

БУРЯТСКИЕ ИМЕНА

Имена, заимствованные из тибетского и санскритского языков, за триста с лишним лет так прочно и органично вошли в лексический состав языка бурят, что перестали осознаваться как иноязычные и воспринимаются как собственно бурятские.

До 1936 г. состав бурятских имен представлен традиционными тибетскими и санскритскими. Например, большинство жителей старшего поколения имеют сложные или двойственные имена: Гармажап - «защищенный звездой», Дансаран-Гэлэг - «святой, мудрец, счастье», Даши-Доржо - «счастливый алмаз», Димид-Цырен - «эпитет Будды», Даши-Дондог - «творящий счастье», Цырен-Жалма - «эпитет богини Умы», что свидетельствует о влиянии религиозных воззрений. Необходимо отметить, что в силу грамматических традиций между именами отсутствовало такое явление, как показатель рода. Именами Буда-Ханда, Цыбик-Доржо, Радна называли как девочек, так и мальчиков.

Безусловно, и события Октябрьской революции повлияли на имянаречение. 1936-1940 годы характеризуются как время репрессий, уничтожения церквей и дацанов, гонений на служителей религии. В этот период появляются первые исконно бурятские имена: Бато-Жаргал - «крепкое счастье», Зоригто - «смелый, храбрый», Сэсэгма - «цветок».

Следует отметить, что встречаются и «цветовые» имена, хотя представлен единичный случай: Улаан-Туяа - «красный луч», Улаан Сэсэг - «красный цветок», Улаан Баатар - «красный богатырь».

Между тем, самыми частыми являются имена тибетского происхождения: Бальжид, Данзан, Даша-Нима, Дулма, Цыбик-Доржо, Цырелма, Цырен-Ханда и др.

Период с 1946 по 1970 гг. характеризуется обилием двойных имен, заимствованных из тибетского и санскритского языков: Бадмажап - «защищенный лотосом», Раднажап - «драгоценное убежище», Цыден-Дамба - «святая крепкая жизнь», Генин-Доржо - «алмазный друг», Цырен-Ханда - «шестивьющая по небу, долгая жизнь» и т.д. Именник ацагатцев пополняется также бурятскими именами: Батор - «богатырь», Бато - «крепкий, сильный», Баярма - «радость», Эрдэм - «знание», Туяна - «луч», Эржена - «перламутр», Эрдэни - «драгоценность», Булад - «сталь», Тумэн - «десять тысяч». Появляется большое количество имен на славяноязычной основе при выборе которых прежде всего обращали внимание на благозвучие и легкость произношения.

Появление в среде бурят иноязычных имен свидетельствует о следовании моде. В 60-70-е годы отмечается увлечение западноевропейской модой и именами. Данная тенденция свидетельствует об активном приобщении бурят не только культуре русского, но и других народов.

Последнее десятилетие прошлого века отмечено

крупными общественными преобразованиями, возвратом к традиционным духовным ценностям и обращением бурят к своим исконным бурятским именам. Можно отметить, что сложилась своеобразная традиция наречения: глава семьи просит определить имя для ребенка у ламы, который выбирает по звездам наиболее благоприятное и подходящее имя.

Появляются имена, подчеркивающие различие по полу и определяющие категорию рода. Встречается суффиксальный способ образования имен (-а; -маа): Бальжид - Бальжида, Сурэн - Сурэна, Сэлмэг - Сэлмэга. Появляется новая модель образования от мужских и женских имен, которые имеют финалы на согласные звуки. Но все же продуктивной остается модель с тибетским элементом -маа: Баир - Баирма, Жаргал - Жаргалма, Сосл - Сослма.

Представляется, что к числу новомодных можно отнести имена Адиса от адис - «благословение», Амарсана от приветствия амар сайн - «благонамеренный», а также имя национального героя Западной Монголии, Алтана от алтан - «золото». Сарана от саран - «луна», Баира, Дулсана - «освободительница, бессмертная». Данные имена образования путем присоединения к основе словообразовательного суффикса -а как показателя женского имени.

Для каждого народа достаточно важной особенностью считается магическая функция имени, которая влияет на судьбу нареченного. Например, буддисты утверждают, что носитель имени Гэсэр, эпический герой недюжинной силы божественного происхождения, обладал мощной энергетикой, которая передалась его имени. Имя Гэсэр может носить физически и духовно сильный человек, поэтому это имя характеризуют как «тяжелое», и родители редко называют своих детей таким именем. Среди бурят достаточно много людей с двумя именами, например, Гэсэр и Жамбал, Баясхалан и Шойжонима, Дарима и Долгорма, где первое является официальными именами, которые не пошли субъекту по тем или иным причинам и их нарекли по-другому. Следовательно, выбор имени - чрезвычайно ответственный и важный шаг человека. Так, ламы не советуют давать детям имена рано умерших или погибших родственников.

Таким образом, бурятский именник сложился с момента проникновения буддизма в Россию и с тех пор претерпел мало изменений. В основном это заимствования из тибетско-санскритского языка. Собственно бурятские имена появились в 30-е годы и в настоящее время занимают ведущее место.

В настоящее время преимущественно используются однокомпонентные традиционные бурятские имена, которые наиболее благозвучны и легко произносимы представителями другой национальности.

чица. То же же корня, что Анжил. АНЖУР (тиб.) — Властвующий, господствующий.

АНЗАД (тиб.) — Сокровищница могущества.

АНЗАМА (тиб.) — Благоприятная.

АНЗАН (тиб.) — Благоприятный.

АНПИЛ (тиб.) — то же, что и Вампил.

АНЧИГ (тиб.) — то же, что и Ванчиг.

АРАБЖАЙ (тиб.) — Наипопулярный, распространенный.

АРДАН (тиб.) — Сильный, могучий.

АРСАЛАН - Лев.

АРЬЯ (санскр.) — Высший, святой. Обычно употребляется перед именами бодхисаттв, святых, прославленных буддистов.

АРИУНА — Чистая, светлая.

АРИУНГЭРЭЛ — Чистый, светлый свет.

АРИУНСЭСЭГ — Чистый, светлый цветок.

АРИУНТУЯ — Чистая, светлая заря.

АШАТА — Всепомогающий.

АЮНА (тюрк.), ОЮУНА — Медведица. Аю — медведь.

АЮР (санскр.) — Жизнь, возраст.

АЮРЗАНА, АЮРЖАНА (санскр.) — Жизненная мудрость.

АЮША (санскр.) — Проллевающий жизнь. Имя божества долготелетия.

АЯН — Путешествие.

АЯНА — Путешествие.

(Продолжение следует)

Из книги «Бурятские имена». Издательство Буддийского университета «Даши Чойнхорлин» им. Д.Д.Заяева.

УУЖАМ ТООНТЫМНИ УРЯАЛ ДУУЛДАА...

«Модон даахан морито, морито басагад ганса» - гэжэ буряадта үгэ бии. Эхирид-Булагадай морито басагадай нэгэн болохо Виктория Владимировна Абгалдаева 1990 ондо Үдэ городой наһатайшуулые суглуулжа, ансамбль байгуулаад, «Наран-Гоохон» гэжэ нэрлээ хэн.

«Наран-Гоохон» Эхирид, Булагад, Баяндай, Ользоной зоной урданһаа хойшо дуулалдажа яһан дуунуудые, ёхор хатарнуудые, урданай, мартагдажа байһан ёһо заншалнуудые, аман зохёолой абдар уудалжа, һэргээн шэнэлжэ, дороһоо үдэжэ яһан улаан бургааһадтаа аман дамжуулан яһана.

Хото городтошые, холо ойрын хүдөө нотагуудааршые, хургуули, колледждо, институтташые залуушуулай урда хатар наадаа харуулжа, арад зоной зүрхэ сэдхэл хүдэлгэжэ, халуун альга ташалганда хүргэжэ яһанабди.

1995 ондо «Наран-Гоохон» «Арадай ансамбль» гэжэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөө. Нэрэтэй солотой болоходо, ехэ хайн, хайхан. Тээд тэрэ нэрээ даажа яһаха, нэрэдээ хүрэмөөр ажал ябуулха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ. «Наран-Гоохон» энэ үндэр нэрээ яһала дээрэ үргөөд ябажа байна.

Наюулай, Наюулай, Наюулай даа,

Наянхан Наваадаа нотагтайб даа, — гэжэ элинсэг хулинсагнай дуулалдадаг байгаа. «Наран-Гоохон» Наян Наваа Ирак, Багдадтахи Вавилонско фестивалда хабаадалсажа, яһала урагшатай ябажа ерээ.

Нотагтаа наадаа харуулхаяа ошоходомнай, манаа альган дээрэ утгажа, хониной төөлэйгөөр хүндэлжэ, тогооной архяар, хүрэнгэ аарсаар ундалуулаа хэн.

Андрей Урупсевич Модогоевой ерэн наһанай оёе угтуулан, Загата ошожо зугаа наада харуулаабди. Андрей Урупсевичэй намтарыень шүлэг, дуугаар хүн зондо дахин һануулаабди. Баяндайн аймагай хүн зон, аймагай толгойлогшод Юрий Алексеевич Малгатаев түрүүтэй мани халуунаар утгаа.

«Наран-Гоохон» 2008 ондо Ангарын эрьдэ үнгэргэгдэһэн «Алтаргана-2008» наадана «Один день бурята» гэжэ номинацида хабаадахадаа, «Зээ эрлэг» гэжэ зүжэг харуулжа, дипломдо, шанда хүртөөбди.

«Сагаан шубуун удхатай, сэрэг монгол гарбалтайб» гэжэ буряадууд хэлсэдэг. Монгол хүршэдөө айлшаар ошожо, Худайн голой зугаа наада харуулжа, монголнуудые ба хари гүрэнэй айлшадые яһала һонирхуулаабди.

«Саяно-Шушенское кольцо» гэхэн уласхоорондын фестивалда хабаадажа, Тува, Хальмаг, Хакас, Алтай гэхэ мэтэ зоноор танилсажа, зугаа наадаа, дуу хатараа андалдаабди. Арбагай ёхороо хатархаданай хүн зон мани тайзан дээрээ табича үгөөгүй, дахин дахин дабтахыемнай гуйхадань, эсэхэ сусахые мартаад, хатаржал, хатаржал гараа бэлэйбди.

«Знатоки бурятского языка» гэхэн мүрысөөн һүүдэй дүрбэн жэлдэ үнгэргэгдэнэ. Түрүүшын хоёр жэлдэ ходо хабаадаабди. Далайн хойто буряадай бүлүн «нэгэ үдэр» харуулжа хоёрдохой һуури эзлээбди.

«Тоонто ариулга», «Үлгэдэ оруулга», «Шүлэн», «Таталган зугаа», «Бэрин сай», «Зөөхэйн наадан», «Нэрэтэй мяхан», «Зээ эрлэг», «Худа оролдолго» г.м олон зүжэгүүдыемнай БГТРК өөрынгөө дамжуулгада харуулжа, манаа ехэдэмжэ, байрлуулаа. Манай зүжэгүүдээр «Ариг Ус» һонирхожо, зарим зүжэгүүдыемнай миндаһан дээрэ буулгаа, нэгэ хэдэн хэхэг дамжуулаа.

«Хадын хурса ногоондо хонид ямаад дуратаймэ», - гэжэ ансамблин алтан гургалдай Мария Матвеевна Михайлованай дууладаг байгаа. Максим Андреевич Михайловой үлгэр түүрээхэдэ, зал соо аляһаншые һиндэхэе болдог хэн хаш. В.К Коноваловой дуулажа эхилхэдэ, зал соохи зон булта бодоод, альгаа ташадаг байгаа.

Р.А.Боронсоевто адляар хатаржа байжа, дуулаха хүнүүд үгы. В.Л.Ходеевнай хорин долоон эхэнэрнүүдээр гансаараа хухалалдаад, илагдаагүй хүн байһан. Уг мүнхэрүүлжэ, үе залгажа, ансамбльдамнай залуушуул ерэжэл байдаг.

Ансамблтаймнай танилсахаа ханаа наа, хатар наадаарнай һонирхоо хадаа, хорин наһаяа утгахаданай байлсыг, улаан нюураараа уулзажа, манаа байрлуулт. Мартын 18-да 18 сагта филармониин байшан соо таанараа дуу хатараараа утгажа байхадби.

Д.БАЙМЕЕВА.

АЛАМЖА — Имя героя бурятского эпоса.

АЛДАР — Слава.

АЛИМА — Яблоко.

АЛТАН — Золото.

АЛТАНА — Золото.

АЛТАНГЭРЭЛ — Золотой свет.

АЛТАНСЭСЭГ — Золотой цветок.

АЛТАНТУЯ — Золотая заря.

АЛТАН ШАГАЙ — Золотая лодыжка.

АМАР, АМУР — Мир, покой.

АМАРСАНА, АМУРСАНА — Благонамеренный. Имя национального героя Западной Монголии (Джунгарин). Вел освободительную борьбу против маньчжурско-китайского ига в XVIII в.

АМГАЛАН — Спокойный, мирный.

АНДАМА (тиб.) — Могущественная. Эпитет богини Умы.

АНЖИЛ (тиб.) — Царь силы, название драгоценности исполняющей желания (санскр. ЧИНТАМАНИ).

АНЖИЛМА (тиб.) — Влады-

АБАРМИД (санскр.) — Запретельный. Бурятская форма от санскритского слова «парамита». Это слово означает «ушедший по ту сторону», (т.е. в нирвану). В буддийских сутрах перечисляются 6 или 10 парамит, с помощью которых осуществляется уход в нирвану: щедрость, нравственность, терпеливость, мужественность, сострадание, мудрость. Каждая парамита используется в качестве имен. См. Сультим, Солбо и т.д.

АБИДА (санскр.) — Необъятный, неизмеримый свет. Амитабха имя одного дхьяни-будд. В Бурятии известен как Абида, в Японии — Амида. В учении Будды он является властелином рая Сукхавати (Диваган).

АГВАНДОЖО (тиб.) — Алмазный владыка слова.

АГВАНДОНДОГ (тиб.) — Благонамеренный владыка слова.

АГВАНДОНДУБ (тиб.) — Исполняющий желания всех живых существ владыка слова.

АГВАН (тиб.) — Владыка слова, обладающий прекрасным и богатым словом. Одно из имен бодхисаттвы Манцзунри, олицетворяющего заповедную мудрость.

АГВАННИМА (тиб.) — Солнечный владыка слова.

АДЛИБЭШЭ — Непоконный, другой.

АДЬЯА (санскр.) — Солнце.

АНАНДА (санскр.) — Радость. Имя любимого ученика Будды Шакьямуни. После его ухода в нирвану, Ананда по памяти изложил один из главных буддийских канонических текстов «Анжур».

АЙДАР — Милый

ХАНДИБ ҮРГЭЛГЭ ҮРГЭЛЖЭЛЬНӨӨР

түрүүлэгшэ Владимир Дашевич Порхоев гэгшэд уригдаа. Бандида хамба лама Дамба Аюшеевтэ түрүүлэн үгэ үгтэбэ. Буянтай, дэмбэрэлтэй хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадагты, буян хэжэдэ, бага ехэ гэжэ байдаггүй гэбэ.

СЭЭЖЭ-БУРГАЛТАЙН
ДАСАНАЙ БАРИЛГЫН
МАРАФОН

Буряад Республикын Арадай Хуралай депутат Ц.Б. Батуев ендэр дээрэ гаража, үгэ хэлэбэ. Цыденжап Бимбаевич Батуев мүнгэ хандиб оруулха асуудал Арадай Хуралда хаража үзэхэбди гэбэ.

Буряадай дэсангуудан шэрээтэ ламанар

Захаамнай аймагай Сээжэ - Бургалтайн дасанай Согшон дуганай барилгада хандиб оруулалгын үдэшэ Буряад драмын академическэ театрай ордондо байгша оной мартын 13-да үнгэргэгдэбэ.

Театрай тайзан үнгэргэгдэжэ байхан хэмжээ ябуулгын ухдада тааруулан шэмэглэгдэнхэй байба. Амгалан байдалай түлөө уншалгаар үдэшэ эхилээ. Уншалгын нүүлээр Сээжэ-Бургалтайн дасанай шэрээтэ Зоригто лама айшадта суглархан зорилгоёо элрхэйлэн хэлэжэ үгэбэ. Удаань Буряадай мэдээжэ тележурналист, «Мүнхэ зула» дамжуулгын редактор Дарима Жамсоева, Российн габыята артист Олег Бабуев гэгшэдтэ энэ үдэшые хүтэлхыень даалгагдаба. Үдэшин туршад аорон мүнгэнэй тоосоо хэжэ байха тоололгын комисси байгуулагдаа.

Сээжэ-Бургалтайн дасан нэргээн бодхоогдож, 1991 оной августын 10-да нээгдэнхэй байна. Тэрэ үедэ Захаамнай аймагай захиргаанай толгойлогшо байхан Б.Ц. Семёнов, аймагай депутадудай Советэй түрүүлэгшэ байхан В.Д. Порхоев энэ барилгыёе ехэ дэмжэжэ, тулалхан байна гэжэ үдэшые хүтэлэгшэ Дарима Жамсоева мэдүүлбэ. Тиигээд тайзан дээрэ Б.Ц. Семёнов уригдаа. Бато Цырендондокович эндэхэ дасанай барилгада ходо тулалжа байдаг, мүнөө үе болотор 400 мянган түхэриг мүнгөөр болон барилгын хэрэгсэлнүүдээр хандибалаад байна гэжэ элрбэ. Энэ удаа үшөө 100 мянган түхэриг үргэхэб гэжэ найдуулаа. Российн Буддын шажантанай заншалта Сангхын бандида хамба лама Дамба Аюшеев, Захаамнай аймагай захиргаанай толгойлогшо Виктор Аюшеев, нютагаархидай эблэлэй

Зоригто ламада Сэсэгма Бальжановна хадаг барина

Буян үйлэдэлгын энэ үдэшин ябасын үедэ Буряад ороной бүхы нютагуудай хүн зон энэ барилгада тулалжа байнхай гэжэ тэмдэглэгдэбэ. Илангаяа Загарайн, Зэдын, Ивалгын, Хэжэнгын аймагуудай ажануугшад эдэбхитэйгээр мүнгэ зөөрөөр тулална гэжэ хэлэгдэбэ. Тиихэдэ Буряадай гүрэнэй университетэй Үндэһэтэнэй гуманитарна институтдай багшанар болон оюутад буянта хэрэгтэ туна нэмэри оруулаа. Зүүн Сибирийн гүрэнэй соёлой академийн ехэ коллектив 10 мянган түхэриг энэ үдэшэ Зоригто ламхайд бааруулаа.

Үдэшые хүтэлэгшэд Сээжэ-Бургалтайн дасанай түүхэнэй һонирхоомор баримтануудые сугларгагшадта забһардуулаад дуулгажал байгаа. Бургалтайн, Сээжэ-Бургалтайн, Хуртагын, Хамниин, Бүргын, Сахирай, Дүтлүүрэй болон Захаамнай

аймагай бусад тосхонуудай уран дарлашуул дасанай барилгада тон эдэбхитэйгээр хабаадалсан байна. Мүнөөшье нютагай уран дарлашуул хамсыгаа шуун оролсохонь лабтай.

Удаань «Смит» гэнэн компаниин генеральна директор Г.Б. Доржиев 200 мянган түхэригэй барилгын материалнуудые үгэхэ болоо. «Бурятводмелиорация» гэнэн бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэ Н.Я. Кондаков 100 мянган түхэригтэ хүрэхэ хүдэлмэринүүдые дүүргэжэ үгэхэбди гэжэ найдуулаа. Онсолбол, худаг малтажа үгэхэ байна.

«Новые инженерные технологии» гэнэн хизаарлагдамал харюусалгатай бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэ В.Ф. Савельев 50 мянган түхэриг оруулаа, тиихэдэ 150 мянган түхэригөөр сэгнэгдэхэ ажал хэжэ үгэхэбди гэжэ нэмэжэ хэлээ.

Ендэр дээрэ гаража, хуби хубидаа мүнгэ оруулагдаад олон. «Диамед» гэнэн эмхин хүтэлбэрилэгшэ В. Дарева 30 мянган түхэриг дуган бодхоолгодо оруулхабди гэжэ мэдүүлээ. Шара-Азарга нютагһаа уг гарбалтай Баяр Бальжанов гэр бүлгнөө зүгһөө 5 мянган түхэриг, тиихэдэ эгэшингэ үгэһэн 3 мянган түхэриг үргэбэ. Улаан-Үдэдэ ажалуудад Үлэнтэ нютагаархид 20 мянган түхэриг суллуулжа, хандиб оруулба.

Энэ хэмжээ ябуулгын үедэ 467 мянган түхэриг мүнгөөр оруулагдаа. Барилгын хэрэгсэлнүүдээр болон дүүргэгдэхэ бусад хүдэлмэринүүдэй тоосоогоор 1 миллион 225 мянган түхэриг хүрэтэр туна нэмэри хамта дээрэ оруулагдаха болоо.

Буян үйлэдэлгын хэрэгтэ республикын бэлитгэй артистнууд эдэбхитэйгээр хабаадаа. Нэрлэбэл, Буряадай габыята

артист Намхайн Мүнхзул, оперо ба балетэй артистнууд Баяржаб болон Эржена Дамбиевтан, «Захаамин» ансамблин дуушад болон бусад хабаадаа. Тиихэдэ республикын хүүгэд болон эдиршүүлэй зохёохы түбэй дэргэдэхэ «Сэргэ», «Бадма сэсэг» ансамбльнууд хабаадажа, буян үйлэдэбэ.

Хадата Захаамин нютагаархидай эблэлэй түрүүлэгшэ Владимир Дашевич Порхоевой хэлэлээр, энэ хэмжээ ябуулга дуган бодхоохы хэрэгтэ түрүүшын түлхисэ боложо үгэбэ. Республика соо эгээл олон буряадуудай ажалуудад нютаг Захаамин ха юм даа. Тиимэһээ Улаан-Үдэдэ ажалуудад нютагаархидай мнай олонинь дуулангүй үлэшөө гэбэ. Тиимэһээ нютагаархидтаа болон Буряад ороной бүхы ажануугшадта хандажа, хойто жэлдэ арамнайлагдаха түсэбтэй дуганай барилгада шадалаараа тулалжа, буян үйлэдыт гэжэ тэрэ уриалба. Мүнгэ номолхо гэбэл, имэ сөлдто оруулхыетнай гуйшабди:

Реквизиты банка
Байкальский филиал ОАО «Русь-Банк»,
г. Улан-Удэ,
БИК 048 142 714
ИНН 771 810 5676
К/С 301 018 104 000 000 007 14
Получатель: Бургалтайский дацан
«Дондуп Норбулин»
P/C 407 038 102 060 100 000 06
ИНН 030 700 6838

Эльвира ДАМБАЕВА,
манай корр.

Сэрэгма ДОНДОКОВАГАЙ
фото-зурагууд

УЛИГЕРШИНЫ И "ЗОЛОТЫЕ СОЛОВЬИ" СОСТЯЗАЛИСЬ В "ОДИН ДЕНЬ БУРЯТА"

Республиканские конкурсы исполнителей народной песни "Алтан гургалдай - Золотой соловей", фольклорных коллективов "Один день бурята" и конкурса улигершинов-исполнителей одической поэзии в рамках подготовки к Международному бурятскому национальному фестивалю "Алтаргана-2010" завершились гала-концертом победителей.

Открывая его, директор Республиканского центра народного творчества (организатора конкурсов) Сергей Доржиев сказал, что в республике началась подготовка к Алтаргане. Победительница межрегионального конкурса "Дангина-2010" ученица Харганатской школы Селенгинского района Арюна Бубеева будет представлять Бурятию на Алтаргане в Улан-Баторе. Конкурсы "Золотой соловей", "Один день бурята" и улигершинов тоже выявили сильнейших. Пожелаем им творческих успехов!

"АЛТАН ГУРГАЛДАЙ - ЗОЛОТОЙ СОЛОВЕЙ"

В жюри этого конкурса входили: председатель предметно-цикловой комиссии Улан-Удэнского музыкального колледжа имени П.И.Чайковского В.Б.Елбаев (председатель), президент РЦНТ Н.Г.Донсоронова, начальник отдела Минкультуры РБ Т.Б.Дугарова, заслуженный артист РФ А.Б.Данзанов, народная артистка РБ Дарима Дугданова, заместитель директора БГАТОИБ им. Г.Цыдынжапова Д.Д.Дондупов, председатель исполкома ВАРКа Б.Б.Санданов и главный специалист РЦНТ В.Н.Долженко.

Просмотрев и обсудив выступления, жюри решило вручить дипломы 3-й степени Сэсэгме Раднаевой, Туяне Банзаракцаевой, Сэсэгме Гармаевой (Закаменский район), Энхэ Эрдынееву (Мухоршибирский район), Доржо Цыремпилову (Иволгинский район); 2-й степени - Рыгидме Лудуповой (Улан-Удэнский музы-

кальный колледж имени П.И.Чайковского), Дашиме Соктоевой (Бурятская государственная филармония), Людмиле Дашинимаевой (Иволгинский район), Станислову Потхоеву (Баргузинский район), Доре Малановой (Улан-Удэ). Обладателями дипломов первой степени стали Виктория Цыдыпова (Курумканский район), Надежда Доржиева (Улан-Удэ), Арюна Лодоева (Заиграевский район), Соелма Маншеева (Мухоршибирский район), Альбина Цымпилова (Баунтовский район). Лауреатами признаны: Алена Раднаева (Бурятский республиканский педагогический колледж), Саян Цымпилов (Улан-Удэнский музыкальный колледж имени П.И.Чайковского), Марина Будаева (Курумканский район) и Бадма Габанов (Окинский район).

"ОДИН ДЕНЬ БУРЯТА"

Жюри конкурса фольклорных коллективов возглавлял кандидат ис-

кусствоведения, доктор исторических наук профессор ВСГАКИ Д.С.Дугаров. В жюри входили: доктор филологических наук народный поэт РБ Б.С.Дугаров, главный специалист РЦНТ, заведующая сектором театрального искусства Н.Г.Токуренова, старший преподаватель музыкального колледжа им.П.И.Чайковского В.М.Мантатова, доктор филологических наук, главный специалист РЦНТ, заведующая сектором хореографии М.Л.Чимитова. Жюри решило присудить диплом третьей степени народному ансамблю "Ашангын эрьедэ" (Хоринский район, руководитель Ц.Б.Дагбаева), второй - фольклорному ансамблю "Гуламта" (Иволгинский район, руководитель У.С.Цыдыпова) и первой - народному фольклорному ансамблю "Баянголой гургалдайнууд" (Баргузинский район). Лауреатом стал народный ансамбль песни и танца "Закамна" (Закаменский район, руководитель Н.П.Тарбаев).

ЛУЧШИЕ УЛИГЕРШИНЫ

Состав жюри этого конкурса был таким же, как и в конкурсе "Один день бурята". Диплом 3-й степени присудили Амгалану Намсараеву (Закаменский район), 2-й степени - Гомбо Дарханову (Улан-Удэнский музыкальный колледж им.П.И.Чайковского) и Байру Цыденову (Иволгинский район). Обладателями дипломов первой степени стали Леонтий Борбоев "Кабанский район" и Иван Дабаев (Иволгинский район). Дип-

ломами лауреатов награждены Бато Шойнжонов (Кижингинский район) и Бадма Габанов (Окинский район).

Победители конкурсов рекомендованы для участия в Алтаргане. Все они получили денежные призы от Министерства культуры РБ, ВАРКа, которые вручали министр культуры Тимур Цыбиков и председатель исполнительного комитета ВАРКа Батор Санданов. Виктория Цыдыпова получила сертификат на право внеконкурсного поступления и бесплатного обучения во ВСГАКИ. Также свои спецпризы предоставили ИД "Буряад үнэн", Управление культуры Администрации Улан-Удэ, "Улан-Удэнская сотовая сеть" и кафе "Бурятская кухня", семья улигершина Рыгзена Эрдынеева, депутат НХ РБ Анна Найканчина. Всем победителям вручила букеты цветов директор цветочного салона "Азалия" Ольга Овчинникова.

Дулма БАТОРОВА,
наш корр.

Фото Радна-Нимы БАЗАРОВА.

Бато Шойнжонов

Бадма Габанов

Алена Раднаева

Саян Цымпилов

Марина Будаева

К 70-летию Первой декады Бурят-монгольского искусства в Москве

ВЕРА ЛЫГДЕНОВА: ИМЯ, КОТОРОЕ ПОЕТ

В.Лыгденова и Л.Линховоин

ОНИ БЫЛИ ПЕРВЫМИ

Про Веру Лыгдену и людей, которые ее окружали, принято говорить: "Они были первыми!" Первыми, кто представил профессиональное искусство нашей республики в Москве на Декаде Бурятского искусства и литературы (1940 г.), первыми студентами из Бурятии в Ленинградской консерватории (1949 г.), первыми солистами Бурятского оперного театра и первыми бурятскими педагогами вокала.

Первой она стремилась быть всегда. Старшая из шести детей Вера родилась в с. Амар-Гол Тункинском районе, с детства отличаясь от сверстников и лидерскими качествами и талантами. Словно сама природа, певучая и щедрая, поделилась с избранницей всем - чистым голосом Аршана, мягкой красотой тункинской долины, глубокой силой восточных Саян.

Незаурядными способностями обладали и ее родители: отец - простой крестьянин - обладал огромным чувством юмора и "в лицах", театрально, изображал окружающих его людей; мама - портниха - славилась своим искусством на всю тункинскую долину. Кроме этого, она обладала прекрасным голосом и знанием множества народных песен. Переняв от родителей все их лучшие качества - отцовскую театральность и мамину певучесть - Вера с детства всегда выступала и пела в сельском клубе, школе, кругу родных. Но она считала это естественным и никогда не думала об артистической карьере.

ПУТЬ В ИСКУССТВО

Судьбу подтолкнул случай. В Верхнеудинске, где она после школы училась на педагога, ее заметил студент Техникума искусств, земляк, в будущем известный композитор Дандар Аюшеев, который и уговорил ее показаться педагогам техникума - драматургу Н.Г. Балдану, режиссеру Г.Ц. Цыдынжапову. Именно им удалось уговорить ее поступить на театральное отделение техникума, дав возможность раскрыться ее драматическому таланту. Разносторонние актерские данные актрисы заметили, и по окончании музыкально-театрального училища (как уже тогда назывался техникум искусств) Веру Лыгдену пригласили работать в драматический театр, где она с успехом дебютировала в роли Мирандолины в "Хозяйке гостиницы" К. Гольдони.

Этот период, середина 30-х, в целом, был отмечен появлением многих известных в будущем артистов. Одаренная национальная молодежь, поиски кото-

рой велись по всей республике, по окончании музыкально-театрального училища, активно включалась в процесс бурного зарождения профессионального искусства Бурятии.

Логическим пиком этого процесса стало проведение в 1940-м году Первой декады Бурят-Монгольского искусства в Москве (70-летний юбилей которой мы отмечаем в этом году). В период подготовки к ней раскрылся и был востребован уже другой - певческий талант Веры Лыгденовой. И вновь благодаря горячим уговорам режиссера Г.Ц. Цыдынжапова, дирижера П.М. Берлинского, которые оценили редкий голос актрисы, густое меццо-сопрано, она решает сменить профессию.

Интенсивные уроки вокала у тенора Н.В. Владимирского (ученика великого итальянского певца Мазетти) чередуются с репетициями в драматическом театре. И вот, она в составе делегации едет в Москву, где выступает с небольшой партией в музыкальной драме "Баир" П.М. Берлинского, поет в составе хора и с бурятской песней в концерте, по окончании которого была удостоена чести побывать в числе других на приеме у главы государства - И.В. Сталина.

ВОЙНА И МИР

Решение продолжить после декады свое вокальное обучение было прервано Великой Отечественной войной, и В.Д. Лыгденова в составе концертной бригады, куда вошли многие известные артисты того времени (Г.Ц. Цыдынжапов, Б. Балдаков, Н. Петрова и др.) выступает в госпиталях для раненых, перед бойцами на передовой Второго Белорусского фронта (в 1943 г.). Во время выступлений концертных бригад на Восточном фронте (осенью 1945 года) - Маньчжурии, Харбине, Цицикаре - Вера Лыгденова лично знакомится с маршалом Г.К. Жуковым. Оценив вокальное и драматическое искусство артистки, ее человеческое мужество, Георгий Константинович и после войны поддерживал переписку с Верой Дашиевной, которая, в свою очередь, не раз в письмах приглашала его на Байкал.

Во время войны, в 1942 году, в труппу Бурятского музыкально-драматического театра приходит юный, тогда еще солист хора, а в будущем легендарный бас, народный артист СССР, Лхасаран Линховоин. Высокий, почти под два метра, нескладный, он сразу "не пришелся" тогда уже известной и яркой солистке Вере Лыгденовой. Она жаловалась художественному руководству: "Почему таких некрасивых берут в артисты?" Но как

свидетельствует пресса тех лет (приводится в очерке Кузьминой И.Ф.), в одном из спектаклей мая 1943 года, где они играли роли жениха и невесты "образ молодой, любящей женщины Лыгденова изображала проникновенно и жизненно правдиво, особенно удачными у артистки были лирические сцены"... Через пять лет они поженились.

УНИВЕРСИТЕТЫ

После войны группу ведущих певцов театра отправляют на полугодовые курсы при Московской консерватории, куда вместе с В.Лыгденовой, отправились А. Арсаланов, Б. Балдаков, Н. Петрова, Т. Карлов.

После рождения первой дочери Лыгжимы в 1949 году, Вера Лыгденова вместе с Лхасараном Линховоином, в числе первых национальных кадров (Н. Петрова, В. Бамбацыренов и др.), становятся студентами Ленинградской консерватории - одного из лучших музыкальных вузов страны и мира. Ее наставницей становится известный профессор О.Ф. Мшанская, выступавшая еще до революции в Мариинском театре с Ф. Шаляпиным. Величайший педагог, интенсивная музыкальная и художественная жизнь, сама атмосфера Ленинграда, помогли молодым артистам стать высочайшими профессионалами. В годы учебы у них родилась вторая дочь - Дарима. И то, что еще до рождения она была окружена лучшими образцами музыки, искусства, театра, возможно, повлияло и на выбор профессии концертмейстера, и на уровень профессионализма (Дарима Линховоин не раз признавалась лучшим концертмейстером на престижнейших международных музыкальных конкурсах), и даже на город обучения - Ленинградская специальная музыкальная школа, Ленинградская консерватория.

ВОЗВРАЩЕНИЕ ДОМОЙ

По возвращении в 1954 году в родной театр, в его новое только что построенное здание (1952 г.) молодые выпускники с успехом показали свой дипломный спектакль - оперу "Царская невеста" Римского-Корсакова. Партия Любаши, в которой полностью выразился масштаб драматического и вокального мастерства В. Лыгденовой, стал одной из ее "коронных" партий.

После успешного выступления в 1959 г. на второй декаде Бурятского искусства и литературы в Москве Вере Дашиевне было присвоено звание Заслуженной артистки РСФСР. Настала пора творческого расцвета. Глубина души и характера актрисы словно отражались в ее голосе - густом и сочном меццо-сопрано. Неслучайно, творческой вершиной солистки становится партия Азучены в "Трубадуре" Верди, требующая от певицы предельных психологических возможностей и вокальных усилий. По мнению известного бурятского музыковеда О.И. Куницына, "исполнение В. Лыгденовой в 60-е годы партии трагической мстительницы Азучены стало событием в истории бурятского театра".

Амплуа Веры Дашиевны не ограничивалось трагическими ролями, с не меньшим талантом она воплощала комические партии - публика с восторгом принимала сыгранные ею живые, мимические образы Берты в "Севильском цирюльнике" Россини, Бумбэр в комедии Б. Ямпилова "Проделки дядюшки Моргона", Гануси в "Свадьбе в Малиновке" Б. Александрова и многое др.

В целом, за 30-летнюю оперную карьеру ею было сыграно более 30 партий. Во многом, благодаря ее заслуге и супруга Лхасарана Лодоновича Линховоина в 1979 году Бурятский театр оперы и балета получил почетное звание "Академический".

УЧЕНИКИ

Одновременно со сценической деятельностью после окончания консерватории Вера Лыгденова вместе с Лхасараном Линховоином начали преподавать на вокальном факультете Улан-Удэнского музыкального училища. Они стали первыми бурятскими педагогами академического вокала, и по тому вкладу, который Линховоин и Лыгденова внесли в воспитание молодых оперных певцов, их заслуженно считают

шим исполнительский и актерский потенциал каждого ученика; физиологом, имевшим обширные теоретические и практические знания в области работы певческого аппарата.

Она была универсалом, т.к. в ее классе обучались как женские, так и мужские голоса, что до сих пор является редкостью в мировой вокальной практике. А главное она была Личностью, показывавшей пример истинного служения Искусству, по-матерински относившаяся ко всем своим ученикам, участвуя в их жизни. Многие с благодарностью вспоминают, как семья Линховоин-Лыгденовой помогала им средствами на дорогу в столичные вузы, привозила продукты с Родины во время обучения, да и сам дом этой радушной и гостеп-

В.Лыгденова - Марина Мнишек («Борис Годунов»)

основателями бурятской вокальной школы. Среди учеников Веры Дашиевны многие также закончили центральные музыкальные вузы страны, стали известными артистами и педагогами. Среди них: Нина Жатнуева, Аюша Данзанов, Леонард Шоболов, Лев Шагдыров, Максим Раднаев, Клим Миткинов, Надежда Харашкинова (Найдалма - ведущая солистка Улан-Баторской оперы), Д. Дандарова (профессор Монгольского университета) и многие-многие другие, составляющие славу современного бурятского вокального искусства.

Прямым продолжателем вокальной школы В.Д. Лыгденовой можно считать В.Б. Елбаева - ведущего вокального отделения Улан-Удэнского музыкального колледжа. По словам Вячеслава Баендаевича, Вера Дашиевна была Учителем от Бога: профессионалом, которая своим голосом могла показать все тонкости вокального ремесла; психологом, тонко чувствовав-

риимной пары всегда был полон учениками, друзьями, родственниками. За каждого они хлопотали, переживали, болели сердцем.

Вечерний просpekt Победы - дорога, ведущая из дома в театр. Путь, по которому изо дня в день шли Вера Лыгденова и Лхасаран Линховоин. Светлая и гармоничная пара, словно возникшая из ленинградских пейзажей, из другого мира - глубоких страстей, нетеатральной любви, возвышенных мыслей. И пусть Она немного в тени Его, но аура у них одна, большая и общая. Она заставляет с благодарным изумлением оглядываться случайных прохожих.

Оборачиваться вслед... по дороге, ведущей в ТЕАТР.

Давид ДОНДУПОВ,
музыковед,
заместитель директора
БГАТОиБ
им. Г.Ц. ЦЫДЫНЖАПОВА.

ПРОГРАММА ТЕЛЕПЕРЕДАЧ

Понедельник, 22

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06:00 «ДОБРОЕ УТРО»
10:00, 13:00, 16:00, 19:00 НОВОСТИ
10:05 МАЛАХОВ +
11:20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12:20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13:20 «УЧАСТОК»
14:20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15:00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15:20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16:20 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17:20 «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
17:50 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19:20 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
20:10 «СЛЕД»
21:00 «ЖДИ МЕНЯ»
22:00 «ВРЕМЯ»
22:30 Т/С «ЦЫГАНКИ»
23:30 «ГЕОРГИЙ ЖЖЕНОВ. «ВСЕ, ЧТО МОГУ...»
00:30 «ШКОЛА»
01:00 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01:10 «ПОЗНЕР»
02:10 ГЕНИИ И ЗЛОДЕИ
02:40 Х/Ф «БЕГУЩИЙ ЧЕЛОВЕК»
04:40 Х/Ф «ХРОНИКИ РИДДИКА»: «ТЕМНАЯ ЯРОСТЬ»
05:10 «ДЕТЕКТИВЫ»

«РОССИЯ»

06:00 УТРО РОССИИ
06:07, 06:35, 07:07, 07:35, 08:07, 08:35, 09:07, 09:35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10:05 Х/Ф «ЛЕКАРСТВО ПРОТИВ СТРАХА»
12:00, 15:00, 18:00, 21:00 ВЕСТИ
12:30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12:50 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
13:45 Т/С «ТЕРРИТОРИЯ КРАСОТЫ»
14:40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15:30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15:50 Т/С «ВЫЗОВ». «ЧУЖАЯ ТЕНЬ»
16:45 СУД ИДЕТ
17:30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18:15 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ

Вторник, 23

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06:00 «ДОБРОЕ УТРО»
10:00, 13:00, 16:00, 19:00 НОВОСТИ
10:05 МАЛАХОВ +
11:20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12:20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13:20 «УЧАСТОК»
14:20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15:00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15:20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16:20 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17:20 «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
17:50 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19:20 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
20:10 «СЛЕД»
21:00 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22:00 «ВРЕМЯ»
22:30 Т/С «ЦЫГАНКИ»
23:30 ПРОЕКТ ЛЕОНИДА ПАРФЕНОВА И АЛЕКСЕЯ ИВАНОВА «ХРЕБЕТ РОССИИ»
00:30 «ШКОЛА»
01:00 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01:20 НА НОЧЬ ГЛЯДЬ
02:10 Х/Ф «КРАСНЫЙ ДРАКОН»
04:30 «НЕИЗВЕДАННЫЙ КИТАЙ»
06:30 «ДЕТЕКТИВЫ»

«РОССИЯ»

06:00 УТРО РОССИИ
06:07, 06:35, 07:07, 07:35, 08:07, 08:35, 09:07, 09:35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10:05 «ТАЙЗАН»
10:20 «УЛГУР»
10:35 «САГАЙ СУУРЯАН»
11:00 Х/Ф «ОТВЕРЖЕННЫЕ»
12:00, 15:00, 18:00, 21:00 ВЕСТИ
12:30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12:50 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
13:45 Т/С «ТЕРРИТОРИЯ КРАСОТЫ»
14:40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15:30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15:50 Т/С «ВЫЗОВ». «ЧУЖАЯ ТЕНЬ»
16:45 СУД ИДЕТ
17:30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18:15 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18:35 Т/С «ЕФРОСИНЯ»
19:30 Т/С «ДВОРИК»
20:00 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21:30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21:50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22:00 Т/С «ТЕЛОХРАНИТЕЛЬ». «НЕ СВОЕ ДЕЛО»
23:50 «НОРМАНДИЯ - НЕМАН. В НЕБЕСАХ МЫ ЛЕТАЛИ ОДИНХ...»
00:55 ВЕСТИ +

18:35 Т/С «ЕФРОСИНЯ»
19:30 Т/С «ДВОРИК»
20:00 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21:30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21:50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22:00 Т/С «ТЕЛОХРАНИТЕЛЬ». «НЕ СВОЕ ДЕЛО»
23:50 «МОЙ СЕРЕБРЯНЫЙ ШАР. СТАНИСЛАВ ЛЮБИШИН»
00:50 ВЕСТИ +
01:10 «КИНЕСКОП». «ПАРИЖСКИЕ ТАЙНЫ»
02:05 «ЧЕСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ»

КУЛЬТУРА

08:00 «ЕВРОНЬЮС»
11:00, 16:30, 20:30, 00:30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11:20 «КТО ТАМ...»
12:00 Х/Ф «САН-ФРАНЦИСКО»
14:00 ЛИНИЯ ЖИЗНИ. СИГУРД ШМИДТ
14:55 «МОЙ ЭРМИТАЖ»
15:25 Х/Ф «ОСТРОВ ВОЛЧИЙ»
16:35 ОПРАВДАНИЕ ГОГОЛЯ. «ПРОРОКУ НЕТ СЛАВЫ В ОТЧИЗНЕ»
17:00 М/С «ВОКРУГ СВЕТА ЗА 80 ДНЕЙ»
17:25 Т/С «ШКОЛА «САММЕРХИЛЛ»
17:55, 02:40 Д/С «ЧЕЛОВЕК И ЛЬВЫ. ПРОДОЛЖЕНИЕ ИСТОРИИ»
18:20 «ОЧЕВИДНОЕ-НЕВЕРОЯТНОЕ». ИЗБРАННОЕ
18:50 Д/Ф «АВРААМ ЛИНКОЛЬН»
19:00 И. БРАМС. СИМФОНИЯ №2. ДИРИЖЕР М.ЯНСОН
19:50 Д/Ф «ВАРТБУРГ. РОМАНТИКА СРЕДНЕВЕКОВОЙ ГЕРМАНИИ»
20:05 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
20:50 Д/Ф «РУССКИЙ КРЕСТ. ОТ ТЮРЬМЫ И ОТ СУМЫ...»
22:25 ОСТРОВА. ГРИГОРИЙ КОЗИНЦЕВ
23:05 «ТЕМ ВРЕМЕНЕМ»
00:00 ГЕНЕРАЛЫ В ШТАТСКОМ. ЮЛИЙ ХАРИТОН
00:50 Д/Ф «ПУТЕШЕСТВИЯ МЫСЛИ»
01:20 «МИНУВШЕЕ МЕНЯ ОБЪЕМЛЕТ ЖИВО...»
02:00 ИГРАЕТ КАМЕРНЫЙ АНСАМБЛЬ «ВИРТУОЗЫ РИМА»
03:10 «ОЧЕВИДНОЕ-НЕВЕРОЯТНОЕ». ИЗБРАННОЕ
03:35 Д/Ф «ПЕТРА. ГОРОД МЕРТВЫХ, ПОСТРОЕННЫЙ НАБАТЕЯМИ»

АРИГ УС

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

КУЛЬТУРА

07:30 «ЕВРОНЬЮС»
11:00, 16:30, 20:30, 00:30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11:20, 20:05 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11:50 СПЕКТАКЛЬ «МЕГРЭ КОЛЕБЛЕТСЯ»
13:25 Д/Ф «ЦЕРКОВЬ АББАТСТВА ДЕВЫ МАРИИ НА КАПИТОЛИИ В КЕЛЬНЕ»
13:40 Д/Ф «ДРЕВНЕРИМСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ»
14:35 ЛЕГЕНДЫ ЦАРСКОГО СЕЛА
15:05 Т/С «ВЕЧНЫЙ ЗОВ»
16:10 Д/Ф «САНТЬЯГО-ДЕ-КУБА. КРЕПОСТЬ ЭЛЬ МОРО И РЕВОЛЮЦИЯ»
16:35 ОПРАВДАНИЕ ГОГОЛЯ. «РОДИНА ДУШИ»
17:00 М/С «ВОКРУГ СВЕТА ЗА 80 ДНЕЙ»
17:25 Т/С «ШКОЛА «САММЕРХИЛЛ»
17:55, 02:55 Д/С «ЧЕЛОВЕК И ЛЬВЫ. ПРОДОЛЖЕНИЕ ИСТОРИИ»
18:20 «ОЧЕВИДНОЕ-НЕВЕРОЯТНОЕ». ИЗБРАННОЕ
18:50 Д/Ф «ВИЛЬГЕЛЬМ ГАУФ»
19:00 «БЛОКНОТ»
19:25 Э.ГРИГ. КОНЦЕРТ ДЛЯ ФОРТЕПИАНО СОРКЕСТРОМ
20:50 Д/С «ЗОЛОТАЯ ИМПЕРИЯ ЕГИПТА». «ФАРАОНЫ-ВОИНЫ»
21:50 АБСОЛЮТНЫЙ СЛУХ
22:30 БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЛЮБОВЬ. АЛЕКСАНДР ГРИБОЕДОВ И НИНА ЧАВЧАВАДЗЕ
23:15 «АПОКРИФ»
00:00 ГЕНЕРАЛЫ В ШТАТСКОМ. МИХАИЛ ЛАВРЕНТЬЕВ
00:50 Х/Ф «РАСЕМОН»
02:25 МУЗЫКАЛЬНЫЙ МОМЕНТ. С.ПАРМАНИНОВ. СЮИТА
03:25 «ОЧЕВИДНОЕ-НЕВЕРОЯТНОЕ». ИЗБРАННОЕ

АРИГ УС

07:00 НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ
08:00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
08:30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». ПОГОДА
09:00 КОМЕДИ-КЛАБ
09:30 «УНИВЕР»
10:30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
11:30 Т/С «ТАКСИ-2»
12:30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
13:00 М/Ф «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
13:30 «Н2О. ПРОСТО ДОБАВЬ ВОДЫ»
14:00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
14:30 БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ

07:00 НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ
08:00 «ТАКСИ». ПОГОДА
08:30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». ПОГОДА
09:00 «КРУТЫЕ БОБРЫ»: ПОГОДА
09:30 КОМЕДИ-КЛАБ
10:30 «УНИВЕР»
11:30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12:30 ЭЙ, АРНОЛЬД!
13:30 «Н2О. ПРОСТО ДОБАВЬ ВОДЫ»
14:00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
14:30 БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ
15:30 Х/Ф «СУДНЫЙ ДЕНЬ»
17:30 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА: БАНАНОВЫЙ РАЙ»
18:30 Т/С «УНИВЕР»
19:00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
19:20 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21:00 Х/Ф «ТАКСИ-2»
23:00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23:30 «ДОМ-2 ГОРОД ЛЮБВИ»
00:30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
01:00 КОМЕДИ-КЛАБ

Тивиком

06:00, 06:55, 08:20, 09:20, 10:50, 17:40, 18:40, 20:50, 22:50, 00:50, 01:30, 02:30 ПОГОДА
06:00, 05:15 «НЕИЗВЕСТНАЯ ПЛАНЕТА»
06:30 «ЧАС СУДА»
07:30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08:30 «СОЛДАТЫ-3»
09:30 «ВО САДУ ЛИ В ОГОРОДЕ»
10:00 «В ЧАС ПИК»
11:00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
12:00 «ШКОЛЬНОЕ ТВ»
12:30, 16:30, 23:30 «24»
13:00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14:00 «ДАВАЙ ПОПРОБУЕМ?»
15:00 «ЧАС СУДА»
16:00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
17:00 «НЕСПРАВЕДЛИВОСТЬ»
18:00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
18:30 «В ЧАС ПИК»
19:30 «НОВОСТИ ДНЯ»
20:00 «МЕЧ»
21:00 «СОЛДАТЫ»: «ДЕМБЕЛЬ НЕИЗБЕЖЕН»
22:00 «ГРОМКООЕ ДЕЛО»
23:00 «НОВОСТИ ДНЯ»
00:00 «ТРИУГЛА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
01:00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01:45 Х/Ф «РУССКИЕ КУКОЛКИ»
04:20 ПРОГРАММА АЛЬФРЕДА ХАБЕРА «ВОЗМУТИТЕЛЬНОЕ ПОВЕДЕНИЕ ДВОЙНИКОВ ЗНАМЕНИТОСТЕЙ»
05:20 «НОЧНОЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ КАНАЛ»

СТС - «БАЙКАЛ»

18:50, 20:05, 21:55, 22:30, 23:20, 00:05, 00:50, 01:50 ПОГОДА НА СТС
06:00 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
06:55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07:00 М/С «СКУБИ ДУ»
07:30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08:30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
09:00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09:30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»

Тивиком

06:00, 06:55, 08:20, 09:20, 10:50, 17:40, 18:40, 20:50, 22:50, 00:50, 01:30, 02:30 ПОГОДА
06:00, 05:20 «НЕИЗВЕСТНАЯ ПЛАНЕТА»
06:30, 16:30, 23:30 «24»
06:50 НОВОСТИ МОНГОЛИИ «ЭНЭ ЦАГТ»
07:00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07:30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08:30 «СОЛДАТЫ-3»
09:30 «НОВОСТИ ДНЯ»
10:00 «В ЧАС ПИК»
11:00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
12:00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
12:30 «НОВОСТИ ДНЯ»
13:00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14:00 «ДАВАЙ ПОПРОБУЕМ?»
15:00 «ЧАС СУДА»
16:00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
17:00 ГРОМКООЕ ДЕЛО
18:00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
18:30 «В ЧАС ПИК»
19:30 «НОВОСТИ ДНЯ»
20:00 «МЕЧ»
21:05 «СОЛДАТЫ»: «ДЕМБЕЛЬ НЕИЗБЕЖЕН»
22:00 «ГРОМКООЕ ДЕЛО»
23:00 «НОВОСТИ ДНЯ»
00:00 «В ЧАС ПИК»
01:00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01:30 Х/Ф «МОЛЧИ В ТРЯПОЧКУ»
03:20 «ВОЕННАЯ ТАЙНА»
04:20 «СЕКРЕТНЫЕ ИСТОРИИ»: «ОХОТА ЗА СПИДОМ»
05:45 «НОЧНОЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ КАНАЛ»

СТС - «БАЙКАЛ»

05:55, 07:00, 08:05, 09:20, 10:05, 11:15, 18:50, 20:05, 21:55, 22:20, 23:25, 00:05, 00:50, 01:50 ПОГОДА НА СТС
06:00 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
06:55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07:00 М/С «СКУБИ ДУ»

10:00 ГАЛИЛЕО
11:00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
12:00 «ХОЧУ ВЕРИТЬ». ПРОГРАММА О ТАЙНАХ И ЗАГАДКАХ ПЛАНЕТЫ ЗЕМЛЯ
12:30 Т/С «РЫЖАЯ»
13:30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
14:00 М/С «ЖЕЛЕЗНЫЙ ЧЕЛОВЕК»
14:30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
15:00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖЕКИ ЧАНА»
15:30 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16:00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
16:30 «РАНЕТКИ»
17:30 ГАЛИЛЕО
18:30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
19:00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20:00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
21:00 «МАРГОША»
22:00 Х/Ф «БАГРОВЫЕ РЕКИ»
00:00 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
00:30 КИНО В ДЕТАЛЯХ
01:30 Х/Ф «БИОДОМ»
03:15 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07:10 Т/С «ТАКСИСТКА»
08:00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09:30 «КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК»
10:30 ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ
11:00, 14:00, 17:00, 20:00, 00:15 «СЕГОДНЯ»
11:20 «СРЕДНИЙ КЛАСС»
12:00 Т/С «СЫЩИКИ»
13:00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14:30 Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
16:30 ОБЗОР ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17:30 «КОДЕКС ЧЕСТИ»
19:30 ОБЗОР ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ

20:30 Т/С «ГЛУХАРЬ. ПРОДОЛЖЕНИЕ»
22:30 Т/С «ГОНЧИЕ-2»: «НА ГРАНИ БЕЗУМИЯ»
00:35 ЧЕСТНЫЙ ПОНЕДЕЛЬНИК
01:25 «ШКОЛА ЗЛОСЛОВИЯ»
02:10 ГЛАВНАЯ ДОРОГА
02:45 Х/Ф «МАКС»
04:35 ФУТБОЛЬНАЯ НОЧЬ
06:05 Х/Ф «НЕБОЛЬШОЕ ДЕЛО ОБ УБИЙСТВЕ»
06:30 Т/С «ЧУЖИЕ В АМЕРИКЕ»

5 КАНАЛ

07:00 «СТРАТЕГИЯ ПРОРЫВА»
07:15 «ТЕРРОРИСТ ШКЛОВСКИЙ»
07:50 М/Ф «КАК ОСЛИК СЧАСТЬЕ ИСКАЛ»
08:00 Д/Ф «ВИЙ. УЖАС ПО-СОВЕТСКИ»
09:00, 12:00, 16:00, 20:00, 23:00 СЕЙЧАС
09:30 Х/Ф «ПАРИЖСКИЕ ТАЙНЫ»
11:30 Д/С «ОСТРОВА СОКРОВИЩ»
12:30 Х/Ф «ДОСЬЕ ЧЕЛОВЕКА В «МЕРСЕДЕС»»
15:05 Д/Ф «ПРОХЛАДНАЯ ВОЙНА: МОСКВА - ПЕТЕРБУРГ»
16:30 БЛИЖНИЙ КРУГ. ТАМАРА И ИГОРЬ МОСКВИНЫ
17:05 Д/Ф «К.И. ЧУКОВСКИЙ ЗАПРЕЩЕННЫЕ СКАЗКИ»
18:00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
19:00 «ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ СВЕТАНЫ СОРОКИНОЙ»
20:30 «РЕАЛЬНЫЙ МИР»
21:00 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
22:00 «СВОБОДА МЫСЛИ»
23:30 Х/Ф «ЗИМНЯЯ ВИШНЯ»
01:15 «ШАГИ К УСПЕХУ» С А. КАБАЕВОЙ
02:15 «НОЧЬ НА ПЯТОМ»
02:50 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
03:45 Х/Ф «НЬЮ-ЙОРК, НЬЮ-ЙОРК»
06:10 Д/С «ОТКРОЙТЕ, МИЛИЦИЯ! ЧЕРНАЯ КОШКА»

Амаршалга

Хэбэд номхон Хэжэнгын аймагай Иннокентьевка нутагта ажаһуудаг Сэсэгма Митыпдоржиевна ДОРЖИ-ЕВА мартын 15-да 50 наһанайнгаа баярта үдэр угтаба.

Анатолий Найданович наһанайнгаа нүхэртээс хубийн хэргэ эрхилжэ, табан хушуу адуу малаа үдхэжэ, ажабайдалай жолоо шангаар баринхай, зээнэрээ харалсажа, нутагтаа хүндэтэй, зон нүхэдөөр олон, жаргалтай бүлэ ажаһууна.

Доржо хүүбүүн - Москва хотодо, Туяна - эмшэн, Хэжэнгынгээ болынцада, Саяна - Улан-Удэ хотын Гүрэнэй филармонидо амжалтатай хүдэлнэд.

Сэсэгма Митыпдоржиевна илдам һайхан зантай, прагуу һайханаар дуу дууладаг, үетэн нүхэдтөө тон хүндэтэй, «альган соогоо ажал бадаарулжа» ябаһан мүнөө сагай залуу үетэндэ жэшээ боломоор эжы.

Харгы замайтнай дэлисэ үргэн сэхэ байг лэ, Хэжэ ябаһан ажалтнай урагшатай, бүтэсэтэй байг лэ! Панаа сэдхэлтнай арюун сэбэр байг лэ, Инаг дурантнай ходоодо мүнхэ байг лэ!

Хэжэнгын интернет-хургуули 1977 ондо дүүргэһэн үетэн.

07:30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08:30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
09:00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09:30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10:00 «МАРГОША»
11:00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
12:00 «ХОЧУ ВЕРИТЬ». ПРОГРАММА О ТАЙНАХ И ЗАГАДКАХ ПЛАНЕТЫ ЗЕМЛЯ
12:30 Т/С «РЫЖАЯ»
13:30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
14:00 М/С «ЖЕЛЕЗНЫЙ ЧЕЛОВЕК»
14:30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
15:00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖЕКИ ЧАНА»
15:30 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16:00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
16:30 «РАНЕТКИ»
17:30 ГАЛИЛЕО
18:30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
19:00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20:00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
21:00 «МАРГОША»
22:00 Х/Ф «БАГРОВЫЕ РЕКИ-2. АНГЕЛЫ АПОКАЛИПСИСА»
00:00 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
00:30 «ВИДЕОБИТВА». КОНКУРС ВИДЕОРОЛИКОВ
01:30 Х/Ф «ПРИНЦЕССА СПЕЦИЙ»
03:15 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07:15 Т/С «ТАКСИСТКА»
08:00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09:30 КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС
10:30 ЧИСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ
11:00, 14:00, 17:00, 20:00, 00:15 «СЕГОДНЯ»
11:20 «СРЕДНИЙ КЛАСС»
12:00 Т/С «СЫЩИКИ»
13:00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14:30 Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
16:30 ОБЗОР ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17:30 «КОДЕКС ЧЕСТИ»

19:30 ОБЗОР ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20:30 Т/С «ГЛУХАРЬ. ПРОДОЛЖЕНИЕ»
22:30 Т/С «ГОНЧИЕ-2»: «НА ГРАНИ БЕЗУМИЯ»
00:35 Д/Ф «РУССКИЕ НЕ СДАЛИСЬ!»
01:30 ГЛАВНАЯ ДОРОГА
02:05 Т/С «СМИТ»
04:10 Х/Ф «ПОБЕД»
05:25 Х/Ф «КРИМИНАЛЬНЫЕ СЦЕНЫ»
06:50 Т/С «ЧУЖИЕ В АМЕРИКЕ»

5 КАНАЛ

07:00 «СТРАТЕГИЯ ПРОРЫВА»
07:15 «ТЕАТР БОРИСА ПОНИЗОВСКОГО»
07:50 М/Ф «ХВАСТЛИВЫЙ МЫШОНОК»
08:00 Д/Ф «ИНТЕРДЕВОЧКА. ПУТЕШЕСТВИЕ ВО ВРЕМЕНИ»
09:00, 12:00, 16:00, 20:00, 23:00 СЕЙЧАС
09:30 Х/Ф «ВЕРА КРУС»
11:30 Д/С «ОСТРОВА СОКРОВИЩ»
12:30 Д/Ф «К.И. ЧУКОВСКИЙ. ЗАПРЕЩЕННЫЕ СКАЗКИ»
13:25 Д/С «БИТВА ЗА ЖИЗНЬ»
14:30 «МОДА НЕГОТОВОЕ ПЛАТЬЕ»
15:05 Х/Ф «СПАРТАК. МИФЫ И ЛЕГЕНДЫ ОТЕЧЕСТВЕННОГО СПОРТА»
16:30 БЛИЖНИЙ КРУГ. ЗОЯ ВИНОГРАДОВА И ВИТАЛИЙ КОПЫЛОВ
17:05 Д/Ф «ПРОЩАНИЕ С ПЕСНЯРОМ. ВЛАДИМИР МУЛЯВИН»
18:00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
19:00 «ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ СВЕТАНЫ СОРОКИНОЙ»
20:30 «РЕАЛЬНЫЙ МИР»
21:00 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
22:00 «СВОБОДА МЫСЛИ»
23:30 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
00:00 Х/Ф «СОЗДАНЫ ДРУГ ДЛЯ ДРУГА»
03:25 «НОЧЬ НА ПЯТОМ»
03:55 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
04:55 Х/Ф «ЛОРД ДРАКОН»

Среда, 24

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 «УЧАСТОК»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ, ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.20 «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
17.50 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
20.10 «СЛЕД»
21.00 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ЦЫГАНКИ»
23.30 СРЕДА ОБИТАНИЯ «ОСТОРОЖНО, ДВЕРИ ЗАКРЫВАЮТСЯ»
00.30 «ШКОЛА»
01.00 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.20 НА НОЧЬ ГЛЯДЯ
02.00 Х/Ф «ЖИЗНЬ В РОЗОВОМ ЦВЕТЕ»
04.40 «НЕИЗВЕДАННЫЙ КИТАЙ»

РОССИЯ

06.00 УТРО РОССИИ
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.05 «РУССКИЕ БЕЗ РОССИИ. РУССКАЯ МУЗЫКА ФРАНЦУЗСКОГО СОПРОТИВЛЕНИЯ»
11.00 Х/Ф «ОТВЕРЖЕННЫЕ»
15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.30 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
13.45 Т/С «ТЕРРИТОРИЯ КРАСОТЫ»
14.40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.50 Т/С «ВЫЗОВ». «ЧУЖАЯ ТЕНЬ»
16.45 СУДИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.15 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.35 Т/С «ЕФРОСИНЬЯ»
19.30 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
20.00 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!

22.00 Т/С «ТЕЛОХРАНИТЕЛЬ». «КАК ВЫГЛЯДИТ РАЙ»
23.50 «СУДЬБА ЛЕГИОНЕРА НЕИЗВЕСТНЫЙ СЫН ГОРЬКОГО»
00.50 ВЕСТИ +
01.10 Х/Ф «СЕЗАР». «СЧАСТЛИВОГО ПУТИ!»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20, 20.05 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11.50 СПЕКТАКЛЬ «МЕГРЕ КОЛЕБЛЕТСЯ»
13.20 Д/Ф «ГОЛУБЫЕ КУПОЛА САМАРКАНДА»
13.40 Д/С «ЗОЛОТАЯ ИМПЕРИЯ ЕГИПТА». «ФАРАОНЫ-ВОИНЫ»
14.35 СТРАНСТВИЯ МУЗЫКАНТА
15.05 Т/С «ВЕЧНЫЙ ЗОВ»
16.35 ОПРАВДАНИЕ ГОГОЛЯ. «ЧИЧИКОВ И ДРУГИЕ»
17.00 М/С «ВОКРУГ СВЕТА ЗА 80 ДНЕЙ»
17.25 Т/С «ШКОЛА «САММЕРХИЛЛ»
17.55, 02.55 Д/С «ЧЕЛОВЕК И ЛЬВЫ. ПРОДОЛЖЕНИЕ ИСТОРИИ»
18.20 «ОЧЕВИДНОЕ-НЕВЕРОЯТНОЕ». ИЗБРАННОЕ
18.50 Д/Ф «УРБАН II»
19.00 КОНЦЕРТ АКАДЕМИЧЕСКОГО БОЛЬШОГО СИМФОНИЧЕСКОГО ОРКЕСТРА ИМ. П. И. ЧАЙКОВСКОГО
19.50 Д/Ф «ГОА. СОБОРЫ В ДЖУНГЛЯХ»
20.50 Д/С «ЗОЛОТАЯ ИМПЕРИЯ ЕГИПТА». «ФАРАОНЫ СОЛНЦА»
21.50 ВЛАСТЬ ФАКТА
22.30 «МАЛЫШКИ ДЕРЖАВЫ». «ДАВИД САМОЙЛОВ»
23.00 «ТЕАТРАЛЬНАЯ ЛЕТОПИСЬ». МИХАИЛ УЛЬЯНОВ. ИЗБРАННОЕ
00.00 ГЕНЕРАЛЫ В ШТАТСКОМ. АВРААМИИ ЗАВЕНЯГИН
00.55 Х/Ф «МАСТЕР МЕЧЕЙ»
02.20 Э. ГРИГ. «ИЗ ВРЕМЕН ХОЛЬБЕРГА». СЮИТА ДЛЯ СТРУННОГО ОРКЕСТРА
03.25 «ОЧЕВИДНОЕ-НЕВЕРОЯТНОЕ». ИЗБРАННОЕ

Ариг Ус

07.00 НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ
08.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». ПОГОДА

09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 КОМЕДИ-КЛАБ
10.30 «УНИВЕР»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
13.00 М/Ф «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
13.30 Т/С «Н2О»
14.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». СПОРТИВНЫЙ ЭКСПРЕСС
14.30 БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ
15.50 Х/Ф «ТАКСИ-3»
17.30 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА: БАНАНОВЫЙ РАЙ»
18.30 Т/С «УНИВЕР»
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». ПОГОДА
19.20 ТОЧКА ЗРЕНИЯ
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
20.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.00 Х/Ф «ДЕВЯТЬ ЯРДОВ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 «ДОМ-2: ГОРОД ЛЮБВИ»
00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
01.00 КОМЕДИ-КЛАБ

Тивиком

06.00, 06.55, 08.20, 09.20, 10.50, 17.40, 18.40, 20.50, 22.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «НЕИЗВЕСТНАЯ ПЛАНЕТА»
06.30, 16.30, 23.30 «24»
06.50 НОВОСТИ МОНГОЛИИ «ЭНЭ ЦАГТ»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08.30 «СОЛДАТЫ-4»
09.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
10.00 «В ЧАС ПИК»
11.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
12.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
12.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14.00 «ДАВАЙ ПОПРОБУЕМ?»
15.00 «ЧАС СУДА»
16.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
17.00 ГРОМКОО ДЕЛО
18.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
18.30 «В ЧАС ПИК»
19.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.00 «МЕЧ»
21.05 «СОЛДАТЫ»: «ДЕМБЕЛЬ НЕИЗБЕЖЕН!»
22.00 «ГРОМКОО ДЕЛО»

23.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
00.00 «В ЧАС ПИК»
01.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.30 Х/Ф «ДОСТАТЬ КОРОТЫШКУ»
03.25 «МОРСКАЯ ДУША»
04.20 «НОВОСТИ ДНЯ»
04.50 «ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ ИСТОРИИ»
05.50 «НОЧНОЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ КАНАЛ»

СТС - БАЙКАЛ

05.55, 07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.20, 23.25, 00.05, 00.50, 01.50 ПОГОДА НА СТС
06.00 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «СКУБИ ДУ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
09.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 «МАРГОША»
11.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
12.00 «ХОЧУ ВЕРИТЬ». ПРОГРАММА О ТАЙНАХ И ЗАГАДКАХ ПЛАНЕТЫ ЗЕМЛЯ
12.30 Т/С «РЫЖАЯ»
13.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
14.00 М/С «ЖЕЛЕЗНЫЙ ЧЕЛОВЕК»
14.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
15.00 М/С «НАСТОЯЩИЕ ОХОТНИКИ ЗА ПРИВИДЕНИЯМИ»
15.30 Т/С «ХАНА МОНТАНА»
16.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
16.30 «РАНЕТКИ»
17.30 ГАЛИЛЕО
18.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
21.00 «МАРГОША»
22.00 Х/Ф «ЗАЖИВО ПОГРЕБЕННЫЙ»
23.50 6 КАДРОВ
00.00 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
00.30 «ИНФОМАНИЯ». ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ ПРОГРАММА
01.00 Х/Ф «ОЧЕВИДНОЕ АЛИБИ»
02.40 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.10 Т/С «ТАКСИСТКА»
08.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.30 ДАЧНЫЙ ОТВЕТ
10.30 ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ. РАССЛЕДОВАНИЕ

11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.15 «СЕГОДНЯ»
11.20 «СРЕДНИЙ КЛАСС»
12.00 Т/С «СЫЩИКИ»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.30 Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.30 «КОДЕКС ЧЕСТИ»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.30 Т/С «ГЛУХАРЬ. ПРОДОЛЖЕНИЕ»
22.30 Т/С «ГОНЧИЕ-3»: «БРАТСТВО НАРОДОВ»
00.35 «ПОЗДНИЙ РАЗГОВОР»
01.20 АВИАТОРЫ
01.55 Т/С «СМИТ»
03.45 Х/Ф «ВЕДЬМА ХИП-ХОПА»
05.10 Х/Ф «ПОСЛЕДНИЙ ВОИН»
06.50 Т/С «ЧУЖИЕ В АМЕРИКЕ»

5 КАНАЛ

07.00 Д/Ф «СОВЕТСКИЕ ФЕТИШИ. ДЖИНСЫ»
08.00 Д/Ф «ЗДРАВСТВУЙТЕ, Я ВАША ТЕТЯ. СЛУЧАЙНЫЙ ШЕДЕВР»
09.00, 12.00, 16.00, 20.00, 23.00 СЕЙЧАС
09.30 Х/Ф «НАЧАЛЬНИК ЧУКОТКИ»
11.25 Д/С «НЕИЗВЕСТНАЯ АФРИКА»
12.30 Д/Ф «ПРОЩАНИЕ С ПЕСНЯРОМ. ВЛАДИМИР МУЛЯВИН»
13.25 Д/С «БИТВА ЗА ЖИЗНЬ»
14.30 «ШЕРЛОК ХОЛМС НАЧИНАЕТСЯ»
15.05 Х/Ф «СПАРТАК. МИФЫ И ЛЕГЕНДЫ ОТЕЧЕСТВЕННОГО СПОРТА»
16.30 БЛИЖНИЙ КРУГ. СЕМЕН АЛЬТОВ И ЕГО ЖЕНА ЛАРИСА
17.05 Д/Ф «ВАЛЕРИЙ ВОРОНИН. ПОТЕРЯТЬ ЛИЦО»
18.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
19.00 «ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ СВЕТЛАНЫ СОРОКИНОЙ»
20.30 «РЕАЛЬНЫЙ МИР»
21.00 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
22.00 «СВОБОДА МЫСЛИ»
23.30 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
00.00 Х/Ф «ВСТРЕЧА С ОТЦОМ»
01.50 «НОЧЬ НА ПЯТОМ»
02.20 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
03.20 Х/Ф «ВРАТА РАЯ»
06.20 Д/С «ОТКРОЙТЕ, МИЛИЦИЯ! ШАГ С КРЫШИ»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

Четверга, 25

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 «УЧАСТОК»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ, ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.20 «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
17.50 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
20.10 «СЛЕД»
21.00 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ЦЫГАНКИ»
23.30 «ЧЕЛОВЕК И ЗАКОН»
00.30 «ШКОЛА»
01.00 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.20 «СУДИТЕ САМИ» С МАКСИМОМ ШЕВЧЕНКО
02.10 Х/Ф «ВСЕ ИЛИ НИЧЕГО»
04.20 «НЕИЗВЕДАННЫЙ КИТАЙ»
05.20 «ДЕТЕКТИВЫ»

РОССИЯ

06.00 УТРО РОССИИ
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.05 «ТОЛИ»
10.30 УЧИМСЯ ГОВОРИТЬ ПО-БУРЯТСКИ
10.35 «БУРЯД ОРОН»
11.00 Х/Ф «ОТВЕРЖЕННЫЕ»
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.30 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
13.45 Т/С «ТЕРРИТОРИЯ КРАСОТЫ»
14.40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.50 Т/С «ВЫЗОВ». «ЧУЖАЯ ТЕНЬ»
16.45 СУДИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.15 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.35 Т/С «ЕФРОСИНЬЯ»
19.30 Т/С «ДВОРИК»

20.00 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «ТЕЛОХРАНИТЕЛЬ». «КАК ВЫГЛЯДИТ РАЙ»
23.50 «ДВОЕ ПРОТИВ ФАНТОМАСА. ДЕ ФЮНЕС - КЕНИГСОН»
00.50 ВЕСТИ +
01.10 Х/Ф «ОСКАР». «ЗОЛОТОЙ ГЛОБУС». «МУЖЧИНА И ЖЕНЩИНА»
03.10 ГОРЯЧАЯ ДЕСЯТКА

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20, 20.05 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11.50 Х/Ф «ЯНКИ ДУДЛ ДЕНДИ»
14.00 Д/С «ЗОЛОТАЯ ИМПЕРИЯ ЕГИПТА». «ФАРАОНЫ СОЛНЦА»
14.55 ПИСЬМА ИЗ ПРОВИНЦИИ. УДОМЛЯ (ТВЕРСКАЯ ОБЛАСТЬ)
15.20 Т/С «ВЕЧНЫЙ ЗОВ»
16.35 ОПРАВДАНИЕ ГОГОЛЯ. «НЕСЧАСТНАЯ КНИГА»
17.00 М/С «ВОКРУГ СВЕТА ЗА 80 ДНЕЙ»
17.25 Т/С «ШКОЛА «САММЕРХИЛЛ»
17.55, 02.55 Д/С «ЧЕЛОВЕК И ЛЬВЫ. ПРОДОЛЖЕНИЕ ИСТОРИИ»
18.20 «ОЧЕВИДНОЕ-НЕВЕРОЯТНОЕ». ИЗБРАННОЕ
18.50 Д/Ф «ОТКУДА МЫ? КТО МЫ? КУДА МЫ ИДЕМ?». ПОЛЬ ГОГЕН»
19.00 «БИЛЕТ В БОЛЬШОЙ»
19.40 ФРАГМЕНТЫ ОПЕР ДЖ. ВЕРДИ
20.50 Д/С «ЗОЛОТАЯ ИМПЕРИЯ ЕГИПТА». «ПОСЛЕДНИЙ ВЕЛИКИЙ ФАРАОН»
21.45 ЧЕРНЫЕ ДЫРЫ. БЕЛЫЕ ПЯТНА
22.25 Д/Ф «К.Р.»
23.05 КУЛЬТУРНАЯ РЕВОЛЮЦИЯ
00.00 ГЕНЕРАЛЫ В ШТАТСКОМ. АНДРЕЙ БОЧКИН
00.55 Х/Ф «ТИХАЯ ДУЭЛЬ»
02.35 Д/Ф «БАКУ В СТРАНЕ ОГНЯ»
03.25 «ОЧЕВИДНОЕ-НЕВЕРОЯТНОЕ». ИЗБРАННОЕ

Ариг Ус

07.00 НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ
08.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». ПОГОДА
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА

09.30 КОМЕДИ-КЛАБ
10.30 «УНИВЕР»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
13.00 М/Ф «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
13.30 Т/С «Н2О»
14.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
14.30 БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ
15.40 Х/Ф «ДЕВЯТЬ ЯРДОВ»
17.30 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА: БАНАНОВЫЙ РАЙ»
18.30 Т/С «УНИВЕР»
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». ПОГОДА
19.20 ТОЧКА ЗРЕНИЯ
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
20.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.00 Х/Ф «ДЕСЯТЬ ЯРДОВ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 «ДОМ-2: ГОРОД ЛЮБВИ»
00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
01.00 КОМЕДИ-КЛАБ

Тивиком

06.00, 06.55, 08.20, 09.20, 10.50, 17.40, 18.40, 20.50, 22.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «НЕИЗВЕСТНАЯ ПЛАНЕТА»
06.25, 16.30, 23.30 «24»
06.50 НОВОСТИ МОНГОЛИИ «ЭНЭ ЦАГТ»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08.30 «СОЛДАТЫ-4»
09.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
10.00 «В ЧАС ПИК»
11.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
12.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
12.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14.00 «ДАВАЙ ПОПРОБУЕМ?»
15.00 «ЧАС СУДА»
16.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
17.00 «ГРОМКОО ДЕЛО»
18.00 «РАДАР-СПОРТ»
18.30 «В ЧАС ПИК»
19.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.00 «МЕЧ»
21.05 «СОЛДАТЫ»: «ДЕМБЕЛЬ НЕИЗБЕЖЕН!»
22.00 «ГРОМКОО ДЕЛО»
23.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
00.00 «В ЧАС ПИК»

01.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.30 Х/Ф «ТРОЕ МУЖЧИН И МЛАДЕЦ»
03.25 «МОРСКАЯ ДУША»
04.20 «НОВОСТИ ДНЯ»
04.50 «ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ ИСТОРИИ»
05.50 «НОЧНОЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ КАНАЛ»

СТС - БАЙКАЛ

05.55, 07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.20, 23.25, 00.05, 00.50, 01.50 ПОГОДА НА СТС
06.00 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «СКУБИ ДУ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
09.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 «МАРГОША»
11.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
12.00 «ХОЧУ ВЕРИТЬ». ПРОГРАММА О ТАЙНАХ И ЗАГАДКАХ ПЛАНЕТЫ ЗЕМЛЯ
12.30 Т/С «РЫЖАЯ»
13.30 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. АРМАДА»
14.00 М/С «ЖЕЛЕЗНЫЙ ЧЕЛОВЕК»
14.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
15.00 М/С «НАСТОЯЩИЕ ОХОТНИКИ ЗА ПРИВИДЕНИЯМИ»
15.30 Т/С «ХАНА МОНТАНА»
16.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
16.30 «РАНЕТКИ»
17.30 ГАЛИЛЕО
18.30 6 КАДРОВ
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
19.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
21.00 «МАРГОША»
22.00 Х/Ф «ЗАЖИВО ПОГРЕБЕННЫЙ-2»
23.50 6 КАДРОВ
00.00 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
00.30 БРЭЙН-РИНГ
01.30 Х/Ф «ЗАБУВЕННОЕ ЛЕЗВИЕ»
03.35 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.10 Т/С «ТАКСИСТКА»
08.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.30 СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ...
10.30 «ПЕРВАЯ КРОВЬ»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.15 «СЕГОДНЯ»

11.20 «СРЕДНИЙ КЛАСС»
12.00 Т/С «СЫЩИКИ»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.30 Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.30 «КОДЕКС ЧЕСТИ»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.30 Т/С «ГЛУХАРЬ. ПРОДОЛЖЕНИЕ»
22.30 Т/С «ГОНЧИЕ-3»: «БРАТСТВО НАРОДОВ»
00.35 Х/Ф «ТРУДНЫЙ РЕБЕНОК»
02.30 Т/С «СМИТ»
04.50 Х/Ф «МЕТАМОРФОЗЫ»
06.30 Т/С «ЧУЖИЕ В АМЕРИКЕ»

5 КАНАЛ

07.00 Д/Ф «СОВЕТСКИЕ ФЕТИШИ. АВТОМОБИЛИ»
08.00 Д/Ф «ТАБОР УХОДИТ В НЕБО»
09.00, 12.00, 16.00, 20.00, 23.00 СЕЙЧАС
09.30 Х/Ф «ГЕРОИ ШИПКИ»
12.30 Д/Ф «ВАЛЕРИЙ ВОРОНИН. ПОТЕРЯТЬ ЛИЦО»
13.25 Д/С «БИТВА ЗА ЖИЗНЬ»
14.30 «ШЕРЛОК ХОЛМС КОНЕЦ ИСТОРИИ»
15.05 Х/Ф «ЖИВАЯ ИСТОРИЯ: ДОВЛАТОВ»
16.30 БЛИЖНИЙ КРУГ. АКТЕРЫ АЛЕКСАНДР ПОЛОВЦЕВ И ЮЛИЯ СОБОЛЕВСКАЯ
17.05 Д/Ф «СЕРГЕЙ ПАРАМОНОВ. СОВЕТСКИЙ РОБЕРТИНО ЛОРЕТТИ»
18.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
19.00 «ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ СВЕТЛАНЫ СОРОКИНОЙ»
20.30 «РЕАЛЬНЫЙ МИР»
21.00 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
22.00 «СВОБОДА МЫСЛИ»
23.30 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
00.00 Х/Ф «ЗАПОВЕДНАЯ ДОРОГА»
02.00 «НОЧЬ НА ПЯТОМ»
02.35 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
03.35 Х/Ф «ВСТРЕЧА С ОТЦОМ»
05.20 Д/Ф «КОСМИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ. ПОСЕЩЕНИЕ ПРИШЕЛЬЦЕВ»
06.20 Д/С «ОТКРОЙТЕ, МИЛИЦИЯ! ТИХАЯ НОЧЬ»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

Пятница, 26

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 «УЧАСТОК»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ, ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.20 «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
17.50 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «ПОЛЕ ЧУДЕС»
19.20 «СЛЕД»
21.00 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 «МИНУТА СЛАВЫ»

00.50 Х/Ф «ДЕВСТВЕННОСТЬ»
03.50 Х/Ф «РЭЙ»

РОССИЯ

06.00 УТРО РОССИИ
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.05 МУСУЛЬМАНЕ
10.15 «МОЙ СЕРЕБРЯНЫЙ ШАР. ИВ МОНТАН»
11.10 Х/Ф «ОТВЕРЖЕННЫЕ»
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 Х/Ф «СЕЗАР». «ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНИЙ РОМАН»
14.40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.50 Х/Ф «ОТКРОЙТЕ, ПОЛИЦИЯ-3»
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.15 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.35 Т/С «ЕФРОСИНЬЯ»
19.30 Т/С «ДВОРИК»
20.00 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ

21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 КОНЦЕРТ НАДЕЖДЫ БАБКИНОЙ
00.30 Х/Ф «КОРОЛЕВА ЛЬДА»
02.25 Х/Ф «ПАТРИОТЫ»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11.50 Х/Ф «МАРИОНЕТКИ»
13.40 Д/С «ЗОЛОТАЯ ИМПЕРИЯ ЕГИПТА». «ПОСЛЕДНИЙ ВЕЛИКИЙ ФАРАОН»
14.35 ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ МУЗЕИ МИРА. «ГАЛЕРЕЯ БЕЛЬВЕДЕР. ЛЮБОВЬ КЛИМТА»
15.05 Т/С «ВЕЧНЫЙ ЗОВ»
16.15 Д/Ф «АФИНСКИЙ АКРОПОЛЬ»
16.35 ОПРАВДАНИЕ ГОГОЛЯ. «НЕ ПО СПЕЛ СО СЛОВОМ...»
17.00 В МУЗЕЙ - БЕЗ ПОВОДКА
17.15 М/Ф «ФЕДОРИНО ГОРЬ»
17.25 ЗА СЕМЬЮ ПЕЧАТЯМИ
17.55, 02.55 Д/С «ЧЕЛОВЕК И ЛЬВЫ»

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИСТОРИИ»
18.20 РАЗНОЧТЕННЫЕ ХРОНИКИ ЛИТЕРАТУРНОЙ ЖИЗНИ
18.50 Д/Ф «ФЕРЕНЦ ЛИСТ»
19.00 ВЕЧЕР ВИКТОРА КОРШУНОВА В МАЛОМ ТЕАТРЕ
19.55 «СМЕХОНОСТАЛЬГИЯ»
20.50 «СФЕРЫ»
21.30 Х/Ф «РУССКИЙ БУНТ»
23.35 ЛИНИЯ ЖИЗНИ. АЛЕКСАНДР ПРОШКИН
00.55 Х/Ф «ТОЛЬКО ТЫ»
02.25 «КТО ТАМ...»
03.20 «ДЖАЗ-БЕНД ДЖИМА КАЛУМА»

Ариг Ус

07.00 НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ
08.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». ПОГОДА
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 КОМЕДИ-КЛАБ

10.30 «УНИВЕР»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
13.00 М/Ф «ПИНГВИНЫ ИЗ МАДАГАСКАРА»
13.30 Т/С «Н2О»
14.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
14.30 БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ
15.40 Х/Ф «ДЕСЯТЬ ЯРДОВ»
17.30 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА: БАНАНОВЫЙ РАЙ»
18.30 Т/С «УНИВЕР»
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». ПОГОДА
19.20 АФИША
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
20.00 БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ
21.00 КОМЕДИ-КЛАБ
22.00 СОМЕДУ ВУМЕН
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 «ДОМ-2: ГОРОД ЛЮБВИ»
00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
01.00 КОМЕДИ-КЛАБ

Тивиком

06.00, 06.55, 08.20, 09.20, 10.50, 17.40, 18.40, 20.50, 22.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00, 04.50 «НЕИЗВЕСТНАЯ ПЛАНЕТА»
06.25 «РАДАР-СПОРТ»
06.50 НОВОСТИ МОНГОЛИИ «ЭНЭ ЦАГТ»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08.30 «СОЛДАТЫ-4»
09.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
10.00 «В ЧАС ПИК»
11.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМАСТАХОВЫМ
12.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
12.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14.00 «ДАВАЙ ПОПРОБУЕМ?»
15.00 «ЧАС СУДА»
16.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
16.30, 23.30 «24»
17.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»
18.00 «ВО САДУ ЛИ В ОГОРОДЕ»
19.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.00 Х/Ф «МИНЬОН»
22.00 «НЕСПРАВЕДЛИВОСТЬ»

СТС - «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 08.05, 09.25, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.20, 23.40, 00.25, 00.50, 01.50 ПОГОДА НА СТС
06.00 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «СКУБИ ДУ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
09.00 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 «МАРГОША»
11.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
12.00 «ХОЧУ ВЕРИТЬ» ПРОГРАММА О ТАЙНАХ И ЗАГАДКАХ ПЛАНЕТЫ ЗЕМЛЯ
12.30 Т/С «РЫЖАЯ»
13.30 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. АРМАДА»
14.00 М/С «ЖЕЛЕЗНЫЙ ЧЕЛОВЕК»
14.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛ-

ШЕБНИЦ»
15.00 М/С «НАСТОЯЩИЕ ОХОТНИКИ ЗА ПРИВИДЕНИЯМИ»
15.30 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
16.30 «РАНЕТКИ»
17.30 ГАЛИЛЕО
18.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
21.00 Х/Ф «НЯНЯ»
22.50 «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
23.20 ГАЛЫГИН.RU
00.20 Х/Ф «ПОБЕГ НЕВОЗМОЖЕН»
02.35 Х/Ф «СТРАХ, КАК ОН ЕСТЬ»
04.15 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ»

НТВ

07.15 Т/С «ТАКСИСТКА»
08.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.30 И СНОВА ЗДРАВСТВУЙТЕ!
10.30 ОСОБО ОПАСЕН!
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.20 «СРЕДНИЙ КЛАСС»
12.00 Т/С «СЫЩИКИ»

13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.30 Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.30 «КОДЕКС ЧЕСТИ»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.30 СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ...
21.30 «ОБВИНЯЕМЫЙ. ДЕЛО МАЙОРА БАРСУКОВА»
23.00 «НТВШНИКИ. ХАМСТВО - НАШ ПОСЛЕДНИЙ АРГУМЕНТ»
00.05 «ЖЕНСКИЙ ВЗГЛЯД». ЖАННА ЭП-ПЛЕ
00.55 Х/Ф «ЧЕСТНАЯ ИГРА»
02.40 Х/Ф «ГЛАДИАТОРША»
04.20 ОСОБО ОПАСЕН!
04.55 Х/Ф «УГРОЗА»
06.25 Т/С «ЧУЖИЕ В АМЕРИКЕ»

5 КАНАЛ

07.00 Д/Ф «СОВЕТСКИЕ ФЕТИШИ. ДАЧИ»
08.00 Д/Ф «10 НЕГРИТЯТ. 5 ЭПОХ СОВЕТСКОГО ДЕТЕКТИВА»
09.00, 12.00, 16.00, 20.00, 23.00 СЕЙЧАС
09.30 Х/Ф «ЧАПАЕВ»

11.25 Д/С «НЕИЗВЕСТНАЯ АФРИКА»
12.30 Д/Ф «СЕРГЕЙ ПАРАМОНОВ. СО-ВЕТСКИЙ РОБЕРТИНО ЛОРЕТТИ»
13.25 Д/С «БИТВА ЗА ЖИЗНЬ»
14.30 «ХАРМС»
15.05 ЖИВАЯ ИСТОРИЯ. ДОВЛАТОВ ФИЛЬМ ВТОРОЙ
16.30 БЛИЖНИЙ КРУГ. АЛЕКСАНДРА КАМЧАТОВА И МАКСИМ ЛЕОНИДОВ
17.05 Д/Ф «ТРОЕ ИЗ КОМНАТЫ СМЕРТИ»
18.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
19.00 «ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ СВЕТЛАНЫ СОРОКИНОЙ»
20.30 «РЕАЛЬНЫЙ МИР»
21.00 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
22.00 «СВОБОДА МЫСЛИ»
23.30 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
00.00 Х/Ф «МАЙОР ВИХРЬ»
04.20 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
06.20 Х/Ф «КОСМИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ. КОМЕТЫ»
06.20 Д/С «ОТКРОЙТЕ, МИЛИЦИЯ! ХУДОЖНИК И ЕГО УЧАСТКОВЫЙ»

Суббота, 27

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.50 Х/Ф «НЕ БОЛИТ ГОЛОВА У ДЯТЛА»
07.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
07.10 Х/Ф «НЕ БОЛИТ ГОЛОВА У ДЯТЛА»
08.30 «ИГРАЙ, ГАРМОНЬ ЛЮБИМАЯ»
09.10 «ЧИП И ДЕЙЛ СПЕШАТ НА ПОМОЩЬ»
10.00 «ЧЕРНЫЙ ПЛАЩ»
10.40 «СЛОВО ПАСТЫРЯ»
11.10 «НЕПУГТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ»
11.30 СМЯК
12.10 «МОЯ РОДОСЛОВНАЯ. ИРИНА РОДНИНА»
13.10 К ПЕРЕХОДУ НА ЛЕТНЕЕ ВРЕМЯ. «БИОЛОГИЧЕСКИЕ ЧАСЫ. СЕКРЕТНАЯ ЖИЗНЬ»
14.10 «Я - ВОЛЬФ МЕССИНГ»
16.10 ВОЛШЕБНЫЙ МИР ДИСНЕЙ. «ВОЛЬТ»
18.00 ЖИВОЙ МИР. «ЖИЗНЬ»
19.00 «КТО ХОЧЕТ СТАТЬ МИЛЛИОНЕРОМ?»
20.00 Т/С «ПРЕДЛАГАЕМЫЕ ОБСТОЯТЕЛЬСТВА»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.15 «ЖЕСТОКИЕ ИГРЫ»
23.50 «ПРОЖЕКТОР ПЕРИСХИЛТОН»
00.20 «ВСПОМНИ, ЧТО БУДЕТ»
02.10 «ОСТАТЬСЯ В ЖИВЫХ»
03.00 Х/Ф «ЦАРЬ СКОРПИОНОВ»
04.40 «ЖИЗНЬ БЕЗ ЛЮБВИ»
05.30 «ДЕТЕКТИВЫ»

РОССИЯ

06.15 Х/Ф «ОХОТА НА ЛИС»
08.10 ВСЯ РОССИЯ
08.25 ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ
09.00, 12.00, 15.00 ВЕСТИ

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

09.10 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
09.20 «ВОЕННАЯ ПРОГРАММА»
09.45 СУББОТНИК
10.25 М/Ф «БАБУШКА УДАВА»
10.30 Х/Ф «ОСЕННИЙ ПОДАРОК ФЕЙ»
12.10 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.20 «ЧАС МЭРА» Г. АЙДАЕВА. ПРЯМОЙ ЭФИР
13.00 АЗБУКА ЖИЗНИ
13.15 КОМНАТА СМЕХА
14.10 «СТО К ОДНОМУ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.30 Х/Ф «МИМИНО»
17.15 «КТО ХОЧЕТ СТАТЬ МАКСИМОМ ГАЛКИНЫМ»
18.10 «ТЫ И Я»
19.10 СУББОТНИЙ ВЕЧЕР
21.00 ВЕСТИ В СУББОТУ
21.40 Х/Ф «ДОЧКИ-МАТЕРИ»
01.25 Х/Ф «ВРАГ ГОСУДАРСТВА №1»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬОС»
11.10 БИБЛЕЙСКИЙ СЮЖЕТ
11.40 Х/Ф «КАПЕЛЬ»
13.00, 04.25 «КТО В ДОМЕ ХОЗЯИН»
13.30 Х/Ф «ШАГ С КРЫШИ»
14.55, 02.55 ЗАМЕТКИ НАТУРАЛИСТА С АЛЕКСАНДРОМ ХАБУРГАЕВЫМ
15.25 МАГИЯ КИНО
16.05 «НЕЗАБЫВАЕМЫЕ ГОЛОСА»
16.45 Х/Ф «ПРЕКРАСНАЯ ЛОЖЬ»
18.20 В ВАШЕМ ДОМЕ. ЮРИЙ БАШМЕТ
19.00 Х/Ф «ТЕАТР»
21.20 «УЧИТЕЛЬ ТАНЦЕВ И ТАНЦЫ С УЧИТЕЛЕМ»
22.40 Д/Ф «АМАЛФИТАНСКОЕ ПОБЕРЕЖЬЕ»
23.00 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
23.20 Д/Ф «ВОЙНА И МИР МСТИСЛАВА РОСТРОПОВИЧА»
00.00 ОТКРЫТИЕ I МЕЖДУНАРОДНОГО ФЕСТИВАЛЯ «НЕДЕЛЯ РОСТРОПОВИЧА»
01.50 Д/Ф «ЮНАЯ ВИКТОРИЯ»

Ариг Ус

08.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА

08.30 «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙРОНА»
09.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». ПОГОДА АФИША
09.40 Т/С «САША ПЛЮС МАША»
10.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
10.30 «МУНГЭН СЭРГЭ»
11.00 ШКОЛА РЕМОНТА
12.00 Д/Ф «МИЛЫЙ Я ЗАЛЕТЕЛА»
13.00 КОМЕДИ-КЛАБ
14.00 SOMEDUWOMEN
15.00 COSMOROLITAN: ВИДЕОБЕРСИЯ
16.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
17.00 Х/Ф «ЭКВИЛИБРИУМ»
19.00 НАША RUSSIA
19.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». ПОГОДА
20.00 «НА НОЧЬ ГЛЯДЯ»
21.00 Х/Ф «13 РАЙОН. УЛЬТИМАТУМ»
22.50 НАША RUSSIA
00.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
00.30 «ДОМ-2. ПОСЛЕ ЗАКАТА»
01.30 УБОЙНАЯ ЛИГА
02.40 «СЕКС» С А ЧЕХОВОЙ

Тивиком

06.00, 07.20, 08.10, 09.50, 10.50, 17.40, 18.40, 20.50, 22.50, 00.30, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 Т/С «ТУРИСТЫ»
07.50 НОВОСТИ МОНГОЛИИ «ЭНЭ ЦАГТ»
08.00 «ВО САДУ ЛИ В ОГОРОДЕ»
08.25 «НОВОСТИ ДНЯ»
08.55 «Я ПУТЕШЕСТВЕННИК»
09.35 «КАРДАННЫЙ ВАЛ»
10.05 Х/Ф «МИНИН»
12.00 «РЕПОРТЕРСКИЕ ИСТОРИИ»
12.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
13.00 «ВОЕННАЯ ТАЙНА»
14.00 Т/С «ПОБЕГ»
15.50 «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
18.00 «В ЧАС ПИК»
19.00 «НЕДЕЛЯ»
20.00 Х/Ф «КРЕМЕНЬ»
21.45 Х/Ф «БУМЕР. ФИЛЬМ ВТОРОЙ»
00.00 «РЕАЛЬНЫЙ СПОРТ»
00.30 «СЕАНС ДЛЯ ВЗРОСЛЫХ»

08.20 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
05.25 «НОЧНОЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ КАНАЛ»

СТС - «БАЙКАЛ»

05.55, 07.05, 08.10, 08.50, 10.00, 11.10, 17.15, 19.15, 20.05, 21.50, 22.25, 23.15, 00.55, 01.50 ПОГОДА НА СТС
06.00 Х/Ф «АРЕНА»
07.50 М/Ф «БЕГИ, РУЧЕЕК!»
08.20 М/С «СМЕШАРИКИ»
08.30 М/С «ФИНИС И ФЕРЬ»
09.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 БРЭЙН-РИНГ
10.00 ГАЛИЛЕО
12.00 «ВОРОНИНЫ»
13.00 М/С «СЕМЬЯ ПОЧЕМУЧЕК»
13.30 М/С «МАЛЕНЬКИЕ ВОЛШЕБНИКИ»
14.30 М/С «КОРОЛЬ ЛЕВ. ТИМОН И ПУМБА»
16.00 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
16.30 6 КАДРОВ
19.15 Х/Ф «НЯНЯ-2»
21.00 Х/Ф «НЯНЯ-3»: «ПРИКЛЮЧЕНИЯ В РАЮ»
22.45 ВСЕ ПО-НАШЕМУ. 7 МАРТА
00.15 Х/Ф «МОРПЕХИ»
02.50 Х/Ф «БЕГЛЫЙ ОГОНЬ»

НТВ

07.05 Т/С «КЛАСС»
08.30 УТРО НА НТВ
09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
09.20 ЛОТЕРЕЯ «ЗОЛОТОЙ КЛЮЧ»
09.50 «БЕЗ РЕЦЕПТА»
10.25 СМОТ
11.20 ГЛАВНАЯ ДОРОГА
12.00 «КУЛИРНЫЙ ПОЕДИНОК»
13.00 КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС
14.25 ОСОБО ОПАСЕН!
15.05 Х/Ф «В ПОИСКАХ ФРАНЦИИ». «ПОСЛЕДНЯЯ КАПЛЯ»
16.05 СВОЯ ИГРА
17.25 Т/С «АДВОКАТ»
18.25 ОЧНАЯ СТАВКА
19.20 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИС-

ШЕСТВИЕ
20.55 «ПРОГРАММА МАКСИМУМ. РАССЛЕДОВАНИЯ, КОТОРЫЕ КАСАЮТСЯ КАЖДОГО»
22.00 «РУССКИЕ СЕНСАЦИИ». ИНФОРМАЦИОННЫЙ ДЕТЕКТИВ
22.50 ТЫ НЕ ПОВЕРИШЬ!
23.40 Х/Ф «ВАМ ПИСЬМО»
02.05 Х/Ф «СПЕЦНАЗ»: «ОПЕРАЦИЯ «ВОЗМЕЗДИЕ»
03.55 «ФАБРИКА ЗВЕЗД»
05.20 Т/С «ЧУЖИЕ В АМЕРИКЕ»

5 КАНАЛ

07.00 Д/С «ВЫЖИТЬ ВОПРЕКИ... ЗАБЛУДИВШИЕСЯ В ДОЖДЕВЫХ ЛЕСАХ»
08.00 Д/С «ПОСЛЕДНИЕ ДНИ ЗНАМЕНИТОСТЕЙ»
09.00 М/Ф «РАЗ КОВБОЙ, ДВА КОВБОЙ». «ЧИПОЛИНО»
09.50 КЛУБ ЗНАМЕНИТЫХ ХУЛИГАНОВ
10.15 Х/Ф «ФАНТАЗИИ ВЕСНУХИНА»
12.30 «КЛЮЧ ОТ ДОМА»
13.30 Д/Ф «СВИНАРКА И ПАСТУХ ИЛИ МИФ О СТАЛИНСКОМ ГЛАМУРЕ»
14.30 «ИСТОРИЧЕСКИЕ ХРОНИКИ» С НИКОЛАЕМ СВАНИДЗЕ
15.30 «ЛИЧНЫЕ ВЕЩИ. ВЕНИАМИН СМЕХОВ»
16.30 «ПРОГРЕСС» С ИГОРЕМ МАКАРОВЫМ
17.00 СЕЙЧАС
17.30 Х/Ф «ЗАЙНА»
19.30 «ДОРГИЕ МАМА И ПАПА»
20.30 СПЕЦИАЛЬНЫЙ ПРОЕКТ. «СМЕРТОНОСНЫЕ ВИРУСЫ»
21.30 Х/Ф «ДЕЛА ДАВНО МИНУВШИХ ДНЕЙ»
23.30 Х/Ф «НАСТОЯЩАЯ ЛЮБОВЬ»
01.50 Х/Ф «ТОКИО»
04.00 Д/Ф «ТИРАНОЗАВР»
05.05 Д/С «ОТКРОЙТЕ, МИЛИЦИЯ! ХРОНИКИ КРОПОТКИНА»
06.55 ПЕРЕХОД НА ЛЕТНЕЕ ВРЕМЯ. ЧАСЫ ПЕРЕВОДЯТСЯ НА 1 ЧАС ВПЕРЕД. ВРЕМЯ НАЧАЛА НОЧНЫХ ПЕРЕДАЧ УКАЗАНО ПО ЗИМНЕМУ ВРЕМЕНИ

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

16.10 «СМЕЯТЬСЯ РАЗРЕШАЕТСЯ»
18.15 «ТАНЦЫ СО ЗВЕЗДАМИ». СЕЗОН-2010
21.00 ВЕСТИ НЕДЕЛИ
22.05 «МАРШАЛ ЖУКОВ»
00.00 СПЕЦИАЛЬНЫЙ КОРРЕСПОНДЕНТ
01.00 Х/Ф «ВРАГ ГОСУДАРСТВА №1»: «ЛЕГЕНДА»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬОС»
11.10 «ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ С ЭДУАРДОМ ЭФИРОВЫМ»
11.40 Х/Ф «ПОЩЕЧИНА»
13.10 ЛЕГЕНДЫ МИРОВОГО КИНО. БОРИС ТЕНИН
13.40 ДОСТОЯНИЕ РЕСПУБЛИКИ. ДОМ МЕЛЬНИКОВА В МОСКВЕ
14.00 СКАЗКИ С ОРКЕСТРОМ. К. ЧАПЕК. «ПОЧТАРСКАЯ СКАЗКА»
14.50 М/Ф «ПЕРВАЯ ОХОТА»
15.00, 02.55 Д/С «ЗНАМЕНИТЫЕ НАЦИОНАЛЬНЫЕ ПАРКИ МИРА». «КРАЯ ЧУДЕС»
16.00 «ЧТО ДЕЛАТЬ?»
16.50 ОСТРОВА
18.05 СПЕКТАКЛЬ «ИВАНОВ»
21.00 Х/Ф «ПОЧТИ СМЕШНАЯ ИСТОРИЯ»
23.25 ВЕЛИКИЕ РОМАНЫ XX ВЕКА. РИТА ХЕЙУОРТ И ОРСОН УЭЛЛС
23.50 Х/Ф «ИРС: ОСТРОВ ТОЛСТОКОЖИХ»
02.00 ДЖЕМ-5. АРТ БЛЭЙКИ И «ДЖАЗ МЕССЕНДЖЕРС»

Ариг Ус

08.00 «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙРОНА»
08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». ПОГОДА
08.55 «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙРОНА»
09.25 ПЕНСИОННЫЙ ВЕСТНИК
09.35 «МУНГЭН СЭРГЭ». ПОГОДА
10.00 «СУТРА ПОРАНЫШЕ»
11.00 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ»
11.30 «НЕФОРМАТ»
11.45 SPORT SESSION
12.00 БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ

13.00 КОМЕДИ-КЛАБ
14.00 Х/Ф «ЭКВИЛИБРИУМ»
16.00 «УНИВЕР»
17.00 Х/Ф «13 РАЙОН. УЛЬТИМАТУМ»
18.50 НАША RUSSIA
19.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». ПОГОДА
20.00 Х/Ф «ОПАСНЫЙ БАНГКОНК»
21.50 НАША RUSSIA
23.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
00.00 «ДОМ-2. ПОСЛЕ ЗАКАТА»
00.30 SOMEDUWOMEN
01.30 СМЕХ БЕЗ ПРАВИЛ

Тивиком

06.00, 06.50, 07.50, 08.20, 09.20, 10.50, 17.40, 18.40, 20.50, 22.50, 00.30, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 Т/С «ТУРИСТЫ»
08.35 «TOP GEAR»
09.35 Х/Ф «БУМЕР. ФИЛЬМ ВТОРОЙ»
12.00 «НЕРЕАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА»
12.30 «ШКОЛЬНОЕ ТВ»
13.00 «НЕДЕЛЯ»
14.00 Х/Ф «КРЕМЕНЬ»
15.50 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
18.00 «В ЧАС ПИК»
19.00 «ФАНТАСТИКА ПОД ГРИФОМ «СЕКРЕТНО»»
20.00 Х/Ф «ПЛЕТЕННЫЙ ЧЕЛОВЕК»
22.00 Х/Ф «АПОКАЛИПСИС»
00.30 «МИРОВОЙ БОКС: ВОСХОДЯЩИЕ ЗВЕЗДЫ»
01.00 «СЕАНС ДЛЯ ВЗРОСЛЫХ»
02.45 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
04.50 «НЕИЗВЕСТНАЯ ПЛАНЕТА»
05.15 «НОЧНОЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ КАНАЛ»

СТС - «БАЙКАЛ»

05.55, 07.05, 08.10, 08.50, 11.10 ПОГОДА НА СТС
06.00 Х/Ф «ГОРОД ЭМБЕР»
07.45 М/Ф «БАРАНКИН, БУДЬ ЧЕЛОВЕКОМ!»
«ЗЯЦ, КОТОРЫЙ ЛЮБИЛ ДАВАТЬ

СОВЕТЫ»
08.20 М/С «СМЕШАРИКИ»
08.30 М/С «ФИНИС И ФЕРЬ»
09.00 САМЫЙ УМНЫЙ
10.30 М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ»
11.00 ГАЛИЛЕО
12.00 СНИМИТЕ ЭТО НЕМЕДЛЕННО
13.00 «ОДНИ ДОМА»
13.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ТОМА И ДЖЕРРИ»
14.30 М/С «ЧУДЕСА НА ВИРАЖАХ»
16.00 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
16.30 «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
18.00 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»: «В ГОСТЯХ У СКАЛКИ»
19.30 6 КАДРОВ
21.00 Х/Ф «МОЯ УЖАСНАЯ НЯНЯ»
22.55 ГАЛЫГИН.RU
23.55 Х/Ф «ПТИЧКА НА ПРОВОДЕ»
02.00 Х/Ф «ПЕРВОБЫТНОЕ ЗЛО»
03.45 Х/Ф «ЛУНАТИКИ»

НТВ

06.00 Т/С «КЛАСС»
08.30 «ДИКИЙ МИР»
09.00, 11.00, 14.00, 17.00 «СЕГОДНЯ»
09.15 ЛОТЕРЕЯ «РУССКОЕ ЛОТО»
09.45 ИХ ПРАВИ
10.25 ЕДИМ ДОМА
11.20 «QUATTROQUOTE». ПРОГРАММА ПРО АВТОМОБИЛИ
11.50 СПАСАТЕЛИ
12.25 «ПЕРВАЯ КРОВЬ»
13.00 ДАЧНЫЙ ОТВЕТ
14.20 ОСОБО ОПАСЕН!
15.05 «АЛТАРЬ ПОБЕДЫ. СЫНОВЬЯ ПОЛКА»
16.05 СВОЯ ИГРА
17.25 Т/С «АДВОКАТ»
18.20 И СНОВА ЗДРАВСТВУЙТЕ!
19.20 ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ. ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ
20.00 «СЕГОДНЯ. ИТОГОВАЯ ПРОГРАММА»
20.55 ЧИСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ
21.25 Т/С «ГРЯЗНАЯ РАБОТА»
01.00 АВИАТОРЫ
01.35 «РОКОВОЙ ДЕНЬ»
02.05 Х/Ф «ИНТОКСИКАЦИЯ»

04.10 Х/Ф «ЛЕГЕНДА О МСТИ»
05.45 Т/С «ЧУЖИЕ В АМЕРИКЕ»

5 КАНАЛ

07.00 Д/С «МЕГА МОСТЫ»
08.00 Д/С «ТАЙНЫ ИСТОРИИ. ЧАРЛЬЗ ЛИНДБЕРГ»
09.00 Х/Ф «ДЕЛА ДАВНО МИНУВШИХ ДНЕЙ»
11.00 «В НАШУ ГАВАНЬ ЗАХОДИЛИ КОРАБЛИ...»
12.00 «ШАГИ К УСПЕХУ» С А. КАБАЕВОЙ
13.00 ИСТОРИИ ИЗ БУДУЩЕГО: «ЗНАК ЧЕТЫРЕХ»
13.50 Х/Ф «ЗАПАСНОЙ ИГРОК»
15.30 «ВСТРЕЧА НА МОХОВОЙ»
16.30 Д/С «НОРМАННЫ»
17.35 Х/Ф «ПОДДЕРЖИ СВОЕГО ШЕРИФА»
19.30 «ГЛАВНОЕ». ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ ПРОГРАММА
20.30 Д/Ф «БИЗНЕС-2012. ОШИБКА МАЙЯ»
21.30 Х/Ф «БРИЛЛИАНТЫ ДЛЯ ДИКАТАТУРЫ ПРОЛЕТАРИАТА»
00.30 «КАРТИНА МАСЛОМ»
01.25 Х/Ф «ФИДО»
03.20 Х/Ф «НАСТОЯЩАЯ ЛЮБОВЬ»
06.40 Д/Ф «НАУКА О ЛЮДЯХ»

Ремонт швейных машин. 113 м/р дом 1 кв.43. Тел: 55-02-10. Цыбеннов Дамба Бадмасвич

«Караоке». Шэнэ 30 дуунууд. Формат MP3, үгэнүүдийн ба хүгжэмьн (-1) нэгэ диск соо. SMS-ээр абаха дуратайшуул гэрнээ энэ телефоноор хонхологты: 8-951-638-05-70.

Воскресенье, 28

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.50 Х/Ф «НЕОТПРАВЛЕННОЕ ПИСЬМО»
08.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
08.10 Х/Ф «НЕОТПРАВЛЕННОЕ ПИСЬМО»
08.50 «СЛУЖУ ОТЧИЗНЕ!»
09.20 «КРЯК-БРИГАДА», «КЛУБ МИККИ-МАУСА»
10.10 «ЗДОРОВЬЕ»
11.20 «ПОКА ВСЕ ДОМА»
12.10 «СЧАСТЬЕ ЕСТЬ»
13.10 ФАЗЕНДА
13.50 СЕВАСТОПОЛЬСКИЕ РАССКАЗЫ. «ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ФЛОТА»
14.40 Х/Ф «ПЕРЕВОДЧИЦА»
16.10 «ВЛАДИСЛАВ ДВОРЖЕЦКИЙ. НЕПРИКАЯННЫЙ»
17.00 Х/Ф «ИДЕНТИФИКАЦИЯ БОРНА»
19.10 «ДОСТОЯНИЕ РЕСПУБЛИКИ»
22.00 ВОСКРЕСНОЕ «ВРЕМЯ»
23.00 «БОЛЬШАЯ РАЗНИЦА»
00.00 ФУТБОЛ. III ТУР. «СПАРТАК» - «ЛОКОМОТИВ»
02.00 Х/Ф «ПРИЗРАК В ДОСПЕХАХ»
03.40 Х/Ф «СОСТЯЗАНИЕ»

РОССИЯ

06.15 Х/Ф «ДЕВЯТЬ ДНЕЙ ОДНОГО ГОДА»
08.20 «СМЕХОПАНОРАМА»
08.50 САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР
09.35 УТРЕННЯЯ ПОЧТА
10.10 Х/Ф «Я - ЦЕЗАРЬ»
12.00, 15.00 ВЕСТИ
12.10 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. СОБЫТИЯ НЕДЕЛИ
12.50 «ГОРОДОК». ДАЙДЖЕСТ
13.20 «АИДА ВЕДИЩЕВА. ГДЕ-ТО НА БЕЛОМ СВЕТЕ...»
14.05 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
14.25 «ЧЕСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.30 «РОМАН С КАРЦЕВЫМ. ГРУСТНЫЙ КЛОУН»

ДЭЛДЭГЭР ГАЛЗУУД УГАЙ

Хорини II эсэгэнэрэй түрүү гэхэ гү, или Хори баабайн гурбан хатадһаа гараһан бүхы үхибүүд сооһоо эгээл аха хүбүүниинь Галзууд байгаа. Тингээд лэ II отог боложо, үдэжэ, хүгжэжэ эхилһэн хори буряадуудай түрүү отогоорхид галзуудууд байһан байна гээшэ аабза. Имагтал тинмэлээ агууехэ Пётр хаанин бараалхаж, арадайһаа хуби заяанда хабаатай асуудал шиндэхэеэ ошоһон түлөөлэгшэдэй аха захань галзууд отогой түрүү Табанай Тураахитай Бадан байһан болоно.

Хорини II эсэгэнэрэй түүхэдэ хабаатай жүжэгүүдэ бэшлэн хүмнай дэлдэгэр галзууд угай Дэмбэрлэй Доржопалан мүн. Энэ хүн өөрынгөө гэмээр бэшэ, харин дайн дажарһаа боложо, ехэ нургуули үзэжэ шадаагүй. Зүгөөр бурхантай үгэнэн бэллгтэй хүн гэжэ тон эли: Анаагай дасан барилсаһан уран гартай (зураг зураха, скульптурада дүрэтэй), кинодо ажаллажа байхадаа, аппаратураа заатагүй һайн тээшэнь хубилгажа шадаха (гайхалтайнь гэхэдэ, рационализаторска дурадхалуудыа оруулһанайһаа түлөө нэгшэеэ патент наһан соогоо абаагүй), уран гоё үгэтэй.

СССР-эй Кинематографини отличник Доржопалан Дымбрыловы таниха болоһон ушарни гэхэдэ, энэ хүнэй хоёр басагад минни шабиннар гээшэ гэгбэл, дэгдэ

хөөрэнэн юумэ байхагүй. Далаад онуудай түгэхэлдэ, наяд онуудай эхээр Эрхүүгэй унверситедэй журфакта жуража байһан Баярма Дымбрылова «Буряад үнэндэ» хоёр дахин практика гараһан юм. Тэрэнэй практикын хүтэлбэрлэгшөөр намайе редакторомилһон байгаа. Баярма хурса, бэллгтэй басаган, олон юумэ, тэрэ тоодо бүхы буряад юмуудыа бултынь уншаһан гэжэ элирээ һэн.

Баярмагай хоёрдохёо практика гараад, унверситедтээ бусаха болоходонь, би таһаг соогоо гансаараа үлэшэхэ болоходоо:

- Ши һүүлшынгээ курсда заочноор һураад, соёлойгоо таһагта хүдэлхэ аргагүй гүш? - гээ бэлэйб. Тэрэмни «зайшые, үгышые» гэжэ харюу хэлээгүй аад: «Би унверситедтээ заочно болохонни, «Буряад үнэнэйнгөө» соёлой таһагта ажаллаха минни», - гэжэрхөөд, эжынгээ хорижо үрдээгүй байтар, самолёдоор Эрхүү гарахаяа аэропорт гүйлгэжэ ябашаһан байгаа ха.

Үглөөдэрын ажалай үдэрэй эхилэн сасуу, финансын ажалай ветеран Гыма Вадмаевна - Баярмагай эхэ редактор гүйхэ тооной ерэгжэ, намтайшые уулзангүй, сэхэ редакторта (Р.Б.Гармаев байгаа) оробо. «Бага басаганни һураһаараа һураад лэ, унверситедтээ дүүргэг лэ, тэрэнием бү хүлгүүлт. Намдатнай үшөөл нэгэ басаган бии юм лэ. Баярма-

наатнай дутуугүй бэллгтэй», - гэжэ байжа хэлэб. Тинхэдэнь тэрэ басагаа ерүүлэгты гэнэн байгаабди. Тингэжэ Хэжэнгэдэ соёлой, комсомолой хүдэлмэрилэгшэ байһан Бэллгма Дымбрылова (мүнөө республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Бэллгма Орбодова) мэргэжэлэ һэлгэжэ, журналист болохо үйлэтэй байшоо...

1994 ондо Хорини аймагай газетын типографида «Ажалшаархин» гэжэ нимгэхэнше һаа, шаһартайхан ном хэблэгдэ бэлэй. Авторын Доржопалан Дымбрылов байгаа. Энэ ном хэблүүдхэнэ түрүүн Доржопалан Дылгырович аймагайнгаа газетдэ, «Буряад үнэндэ», «Байгал» журналда шүлэгүүдэ, расказуудаа толилуулжа үзэһэн, зохёохы ажалай амта таниһан хүн байгаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Уран бэллгээрэ эсэгээ һажаһан бэрхэ журналист, эрдэмтэн, оршуулагша, театр шэнжэлэгшэ Баярма хайран 33 наһандаа энэ дэлхэйтээ хахасан ошонининь тон гашуудалтай юм. Мэндэ ябаа һаа, эсэгынгээ номой гарахада, магнайгаа хаха байрлаха, дэмжэхэ һэн ааб даа. Гэбэшэ Доржопалан Дылгыровичэй нүгөө хүүгэдэнь - Бэллгтэтэн, Баяртатан, Евгений Орбодоев хурьгэнтэниинь, хойто гэрэйн үхибүүд булта хамнажа, Хорини соёлой таһагтай, аймагай библиотекэтэй хамтаржа,

«Ажалшаархин» гэжэ номтой танилсалгын һайндэр Хори тосхондо эмхидхэнэн юм.

Номой зүбшэн хэлсэлгэдэ Хэжэнгын соёлшод, Хорини багшанар, сэхээтэнэр эдэбхитэйгээр хабаадалсаа бэлэй. Тингэжэ өөрын үгэтэй, өөрын найруулгатай уран зохёолшын бии болоһонинь элирһэн юм. Хори буряадуудай I Пётр хаанин бараалхаж, туйлай ехэ эрхэ оложо ерһээр 300 жэлэй ойн баярые угтуулан, эбэртэй һүүлтэй эрэ доргон зохёолшоды хойноо хаян, Б.Дандарон, Б.Санжин гэгшэдэй «Заяанай зам» гэнэн номой удхаар «Амгалан байдалай түлөө», «Хилэ табилга» гэнэн зүжэгүүдэ хатилжархёод байхадань яахабши! Одоо дэлдэгэр галзууд мүн байһанаа гэршэлбэ бэшэ гү?

Эндэ үшөө юу тэмдэглэхээр бэ гэхэдэ, долоон класс һургуулитай хүбүүн дайнай эхилхэдэ, үбгэд хүгшэдтэй, залуу эжынэртэй хамта колхозойнгоо ажалда шардайса, ехэшүүлһэ дутуугүй, хоёр наранай хоорондо тэмсэжэ ябахандаа, эхэ түрэл хэлэнэйнгээ хамаг шэмэ шүүһы газарта дуһангүй, бэдээ шэнгээнэниинь мүнөө зохёол бэшэхэдэнь лэ угаа хэрэгтэй байба шуу!

Доржопалан Дылгыровичэй хэлэн литературна гэхэ гү, али харуудһан модондол адли өөмөөгүй боложо үрдээгүй, тинмэл

хадаа бүри сэнтэй гэжэ һаһагдана.

Уран зохёолшын тэгшэшые гээ һаа, тэгшэ, хүшэр ялхитайшые гээ һаа, ялхитай замдань Д.Д.Дымбрыловтэ үндэр ехэ амжалта хүсэнэб!

Ом сайн амгалан болтогой!

Цырендулма ДОНДОГОЙ, журналист, Буряад Республикын арадай поэт, Россия Федерациин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, Я.ГАСЕГАЙ нэрэмжэтэ республиканска шангай лауреат.

2001 он.

АМГАЛАН БАЙДАЛАЙ ТҮЛӨӨ

(1702-1703)

Б.Дандарон, Б.Санжин гэгшэдэй «Заяанай зам» гэнэн номой удхаар арба нэгэн үзэгдэлтэй, гурбан үйлэтэй драма

НААДАХА НЮУРНУУД:

1. Тураахи Табанай - Хорин арбан нэгэн эсэгын отогые толгойһон галзуудай ахалагша үбгэн, 70 наһатай.
2. Бадан - Тураахын хүбүүн 30 наһатай.
3. Жарантай - дунда шадалтай үбгэн, 67 наһатай.
4. Мухаан - Жарантайн хүгшэн, 60 наһатай.
5. Нашан - Жарантайн хүбүүн, 20 наһатай.
6. Залма - Жарантайн басаган, 25 наһатай.
7. Абжаа удаган - 24 наһатай.
8. Үбгэн түрүү - 75 наһатай.
9. Тасха Бодороогой - харгана отогой зайһан, 45 наһатай.
10. Бабахи - Хуасай түрүү, 42 наһатай.
11. Тэхэ - улаа нэхэгшэ, 35 наһатай.
12. Марха - нютагай баян, 53 наһатай.
13. Бодонгуудай түрүү.
14. Хүбдүүдэй түрүү.
15. Гушадай түрүү.
16. Худайн түрүү.
17. Батанайн түрүү.
18. Шарайдай түрүү.
19. Сагаанай түрүү.
20. Хальбиной түрүү.
21. Удамарша хунхууз.
22. 1-дэхи хунхууз.
23. 2-дохи хунхууз.
24. I Петр - ородой хаан.
25. Головин - Буряадта байһан хаанай түлөөлөгшэ.
26. Андрей - офицер, Головиной адьютант.
27. Хоёрдохи офицер, Андрейн нүхэр.
28. Меньшиков - хаанай түшэмэл.
29. Граф Толстой - харин хэрэгээр хаанай советник.
30. Боярин - түшэмэл.
31. Камердинер.
32. Василий Булавин - хасаг.
33. Михайло - хасагуудай эмшэн.
34. Нэгэдэхи хасаг.
35. Хоёрдохи хасаг.
36. Гурбадахи хасаг.
37. Дүрбэдэхи хасаг.
38. Флигель-адьютант.
39. Ордоной хоёр албатад.
40. Марфа-хасагуудай тогошон.
41. Үдэшлгын дуунай хоороорхин, арад зон. Барга манжынхид.

НЭГЭДЭХИ ҮЙЛЭ

Нэгэдэхи үзэгдэл

Ехэ һалхы шуурганай үедэ. Жарантайн һезы гэр соо. Лоймортонь, зүүн хойто углуудань модон оронууд, баруун тээнь хүрхигэр модон ханза, зүүн урдахин таг

дээгүүр модон аяга табагууд, доогуурнь модон оёросог болон тогоон табяатай. Хойморой ороной дээрэ тушаа хабтагай дээрэ хүн дүрсэтэй онгон тахяатай.

Галайһаа зүүн тээ Жарантайн хүгшэн ябаган шэрээ дээрэ һуунхай, хонинной арһа хэдэргэдэнэ.

Газарһаа Жарантай Пашан хүбүүнтээ орожо ерээд, хубсаһануудайһаа саһа гүбинээд.

ЖАРАНТАЙ (һанаагаа зобонгёор): Юун гэлэн һалхы шуурган гэшэб? Арайл гэжэ үхэр, хонидоо газараа асаржа, сагдуул наһадай нэмэридэ шэбээ-лүүдэд, хүбүүн бидэ хоёр энэл орожо ерэбэбди. Мүнөөхи Залманнай адуугаа олобогүй гэшэ гү? Тэдэн гэнтэ жэдэжэ, оро хизааргүй ябашагшаб.

МУХААН (аяганууд соо сай хэнэ, галаа һэргээнэ): Хари, Бадантай эртэхи мордоо һэн. Адуугаа дүтлүүдэжэ ядажа ябаа ёһотой. Бадантай хадаа бараг юм ааб даа. Мэгдэхэ болоо һаа, Тэхын газар оруулжа юм бэшэ гү?

ЖАРАНТАЙ (хүбүүнтээ һуужа, сай ууна): Тэхэтэн гэхэлээ, Тэхын һамган, барһан, бага үхибүүдээрээ энэ шуурга яажа үнгэргэгшэ ааб? Тэхэ өөрөө Үдын байшанда ээлжээнэйнгээ улаа нэхэнэ ёһотой.

НАШАН: Баабай, би сай уужа дулаасаа хадаа Тэхэ ахатанай руу ошожо, хамһалсахада янаб?

МУХААН: Тингэнэ бы. Ямар андагаар шуурга шамарган болоно гэшэб. Үсөө-хэншые һаань, малаа энэ харалган, бүрэлгэндэ алдажа, хуу шоно нохойн аманда оруулагшаб. Угайхдаа нарай үхибүүтэй. Нээрээшые, хүбүүн, ошо, зүб һанаагаа зобоош. (Нашан гаража ошоно.)

Энэ зуура газар нохойн хусаха дуулахада гээд, бурзан сагаан болоһон хубсаһатай хүн орожо ерэбэ, хубсаһа гүбинэ, дэнзэтэй малгайгаа абан гэхэдээ, Харганын хушуунай зайһан Тасха Бодороогой болоһоно.

ТАСХА: Мэндэ амар, мал адууһан мэндэ! (Жарантайн һамган түргэн малгайгаа үмдөөд, галайһаа баруун тээхи бандаб дээрэ айлшанине хүндэлжэ, шэрэмэл сагаан һезы шэрдэг дэбднэ.)

ЖАРАНТАЙ (хүл дээрэ бодожо, хоёр гараа дэлгээн): Дээшэ һуугыт, зайһан

(доро дохино). Хаанаһаа гэнтэ орожо ерэбэ гэшэбта?

ТАСХА: (Хүрмээ тайлажа үлгэнэ): Үдын байшанда ябанаб даа. Заяа муутай шуурганаар дайралдаад, харанхы болохоно урид үрдижэ, талаангаар танайда хүрэгжэ ерэбэлби. Хоёр нүхэди хэрэгтэй юу хээ худалдажа абаха гэжэ байшандаа үлөө.

(Холоһоо ябаһан шимэ һонин, хүндэтэй айлшанай бууһанда Жарантайн баярлажа, гал хүлөө һэргээбэ, сай, мяха шанахаа түхээрбэ).

ЖАРАНТАЙ: Орой ороһон бороо үүрэй сайтар, орой бууһан айлшан хонихо ёһотой ха юмта даа.

ТАСХА (намдууханаар): Бүгэдэ амгалан һуужа байна гүт? Мал адууһан ондо һайн орожо байна гү?

ЖАРАНТАЙ: Бүгэдэ амгалан тайбан, харанхад зудгүй, ондо һайн орожо байнабди! Тиншэтнай ажабайдал, арад зонтой амгалан тайбан бээ? Саг дулаан, саһан бага, дагаантай далантай, буруунтай булшантай ха юм даа.

ТАСХА: Үндэр тэнгэрини, уг заяанай үргэмжөөр үбшэн зоболонгүй, үхэр малаа үхүүлэнгүй, газар зосоогоо хөмороогүй, энхэ мэндэ һуудабди.

ЖАРАНТАЙ: Нютаһаа гараһаар хэды хонобот?

ТАСХА: Нютаһаа гараһаар аяар таба хонобот. Отогойноо зоной энэ жэлэй алба арай шамай хуу тушаагаа болообди. Тэрэ юу уламтайнь агшаб. Приказшиг гэшэ гү, Овчинников ноёниинь ангаймнай арһадые голожо, булга олоор тушаагы гэжэ ханшахадань, воевода Головинине хүлээхэ болоо бээбэди гэнэмнай, тинһээр тушаажа абаа даа.

ЖАРАНТАЙ: Хуу тушаажа абаа хадаа болоол даа, манай хушуунайхид түлэжэ дүүргээдүй хэбэртэй агша. Залууд шүүлингээр гүйлгэлдэгшэ.

ТАСХА: Бэлэн бэшэ даа. Эрэ амин бүхэнэй түлөө табан булга оруулна ха юмбиди. Урдань заабол булгаар абадаг һааб даа. Тинхэдэнь өөһэдөө барижа шадаагүй һаа, арга хургаа оложо, ортон хамнигадһаа булга абажа оруулдаг һэннайбди. Мүнөө булганай орондо бэшэ ангай арһа, мал абадаг болошые хадань, илангаяа шадал багатай айна хуу хүсөөхэ гэшэ бэлэн бэшэ даа.

ЖАРАНТАЙ (һонирхонгёор): Мүнөө нэгэ булганай орондо юу тушаадаг гэшэб?

ТАСХА: Мүнөө нэгэ булганай орондо нэгэ шонын арһа, нэгэ үнэгэ, нэгэ халюу, нэгэ шэлүүһэ, нэгэ зээгэ, арбан хэрмэ, нэгэ түхэриг мүнгэ абадаг. Үгышые һаа, мал тушаахада, хамтагүй болонхой.

ЖАРАНТАЙ: Заабол булган гэлтэггүй, али болохысонь түлэхэдэ, албата зондо дээрэ болоо байна.

ТАСХА: Тинмэньшые тинмэ. Теэд нойтон тэбшые нохой долёохо, номгон хүнине ноён байһаа гэжэ тэрэ Овчинников сарбуу шүүрэнэ, ганса өөрынгөө олзо харана ха юм.

ЖАРАНТАЙ (гайхангаар): Мүнөөхи Түшөөтэ хаанай тухирдаһан Түшэгүүн шэнги байһа тинмэ дээрмэнь, хоодог хүн гэшэ бы?

ТАСХА: Хари хайшаа юм ааб даа? Тэрэ Түшэгүүнэй сэрэгэйхид үсэгдлэр Суулгын Адагаар ябаа гэжэ Үдын байшанда хэлсэжэ байна һэн. Баһа тодхор татахаяа ябаа юм гү. Саһа шуурган соо шоно хотондо орошоо гүбэ. Манай хори буряадуудай ород гүрэндэ хамжаад, Түшөөтэ хаанда алба түлэхэеэ болиноорнай шалтаг барижа, тэдэнэй довтолго, дээрмэ хэхэнэ түргэдөө ха юм.

(Газар саһа шуурган бүри шангаржа, шонын улиһан мэтэ ушараттай муухайгаар улин, үрхөөрнь саһа бурьюулба).

ТАСХА (Үрхөөдэ хаража, мяха отолхо зуураа): Энэ зайлмарнай яатаргаа няадаһаржа байнаб. Урзада жэлэйхидэл адли баһа тодхор татагшаб. Хабар тээшэ болоһон шуурган юуһнээшые гэнэтэй. Бэрһлэгүй болоһон мал адууһан хэдэн хонгогто үргэлжлөө хадань тэсэхгүй.

ЖАРАНТАЙ: Ээлэхэ гээбы. Мүнөө тохёолгон. Гурба һогоон Үүрэй Солбонтой тохёогоод гарасалдаба ёһотой. Үглөө дээрһөө сэлмэхэ, сэхэлдихэ байха. Зүгөөр энээнэй һүүтээр хүйтэрөө хадань лэ хэсүү юумэн болохо. Энэ нойтон саһан хагда жэлээд дарсаглажа хүршөөд, үбһэнэй үнэргүй болошоо гэшэ һаань, мал эднэхгүй. Тингэ хадань эдэлсэтэй элдин газар бэдэржэ, зөөхөнөө бэшэ аргагүй.

Доржопалан ДЫМБРЫЛОВ.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

УЯНГЫН ДОЛГИН ДЭЭРЭ

Мэри ХАМГУШКЕЕВА

ҮБЭСЭМНИ

Харьятжа урдаһан Үбэсэмни
Хуһан Зуданһаа эхитэй юм.
Удхалма минин уг изагуурни
Урда Монголһоо эхитэй юм. } - 2 раза

Уруудан ерһэн Үбэсэмни
Уула хаданһаан эхитэй юм,
Буужа лэ ерһэн Булгандни
Буха ноёнһоо эхитэй юм. } - 2 раза

Хойгуураа урдаһан Үбэсэмни
Хүхэрмэ тайгаһаа эхитэй юм,
Хүхюу зугаана түрэлхидни
Хамгушка дарханһаа эхитэй юм. } - 2 раза

ОПЫН ДАЙДА

Одоол найхан
Оһын дайда.
Омог баян
Оһын аймаг!

Бэлшэр, Эрхэдэй,
Борхаал, Үбэсэ -
Буряад зоной
Баян бууса.

Одоол найхан
Оһын дайда.
Омог баян
Оһын аймаг!

Любовь Нохосовагай зураг.

ҮБЭСЭ, ОНОЁО
ПАНАХАДАМ...

Үбэсэ, Оноёо ханахадам,
Угсаатанайм заяанһан нютаг байн,
Айдархан нүхэдөөрөө уулзахадам,
Ажалдаа алдар суутай байн.
Бэлшэр, Молоо ханахадам,
Баян түүхэтэй нютаг байн,
Бөө, дархашуулаараа уулзахадам,
Баян дэлгэр дурдалгатай байн!
Үбэсэ, Хугаанхаяа ханахадам,
Ургы сээгээр халбарһан нютаг байн,
Ухаатай сэсэн нютагаархидараа
уулзахадам,
Урагшаа ханаатай, сэбэр сэхэ байн!

Даши АЮШИЕВ

ГАЛ
ЗАЯШАДАА

Гал ехэ гуламтамнай,
Зол ехэ Заямшай,
Галай эзэн Сахяадай ноён,
Санхали хатан,
Аха заха Алзамай,
Алтан хураһна эгэлэ,
Аһанар болохо галай
түмэн ошоднай.

Хүн түрэлтэнэй
үндлэхтэйнь сасуу,
Хододоо харан туһалжа
ябаналта,

Харанхы сагта гэрэлээр сасаржа,
Хүйтэнэй сагта дулаа үгэнэлта.

Харгыда ябахадань
зугын олгополта,
Хатуу аюулһаа
ходол холодуулналта.

Хамаг зөөринемни
аршалан сахиналта,
Хоолоо бэлдэхэдэнь
баһал туһалналта.

Гал ехэ гуламтамнай,
бидэнэ хүлнсыт,
Гомдуулжа танаа
болооб мэдэнгүй.

Арюун сэбэрыстнай сахжа
шадаагүйб,
Амтатай эдэсгээр сагтань
хүндлөөгүйб.

Этгэн танаа баярлуулха
болообди,
Эдэнэй дээжэ асаржа
хүндэлнэбди,

Энэ хүндыемнай гомдонгүй
тогтоогыт,
Эзэн Сахяадай ноён,
Санхали хатан!

ТООНТОДОО
МАГТААЛ

Эрьежэ һөөргөө дохин ерэхэдэм,
Эхэ сагаан тоонгомни хүлээнэй.
Гойрожо дахнаа уяран
ерэхэдэмни,
Түрһэн найхан нютагнин угтанаш.

Алтан дэлхэйдэ мүнцлэн гаража,
Аманай хонгёо дуулганаһан
тоонтомнай.

Хүн түрэлтэнэй зэргэдэ түрэжэ,
Хүлөө шоройдоһон
эхэ дайдамнай.

Балшар багадаа тэнюун жаргалан,
Барбагай нааданһан
баян тоонтомнай.
Үетэн нүхэдөөрөө хүл нюсгөөр
Үглөөнэй шүүдэртэ
гүйлсэдэг нютагнай.

Эдир наһаяа гүйсэд хүсэлдэжэ,
Эрдэмэй эхиндэ
гарганһан нютагнай.
Түрһэн эсэгынгээ захяа дүүргэжэ,
Тобшолһон харгыдаа
зорихон бөсмнай.

Урдахи үдэрнүүдэй
харгы тэгшэлжэ,
Урагшатай замда энхэрэн залыт,
Гэрэл шарайгаар
намаяа дахуулжа,
Гараха нара баяртай угтуулыт.

Үс шадальемни улам шангадхажа,
Үхид, хүбүүдыемни
онсолон харыт.
Аша зээнэрымни
үдэн олошоруулжа,
Ажалай баяраар
эрид омогорхуулыт.

Парын үдэрнүүдые
шлэн тооложо,
Найхан үдэрыень
алдангүй харабаб.

Элбэг эдэнэйнгээ
дээжэ суглуулжа,
Эндэ асаржа тоонгоёо хүндэлбэб.

Арбаал дабаануудые
гаталан дабажа,
Аянай холоһоо зоримгойгоор
ерэбэб.

Түрһэн найхан даа
энэрхы нютагнай,
Тоонто түрэлэй
унгилма буусамнай!

ХОЛЫН ТЭРЭ
БОРОО

Бүхэн голой эрьедэ,
Бүтүү шугын боролжо соо
Байһанаа хананам басагангай
Бороодо таһа сохиюлшоод.

Тэрэ гэрээр би
Тэндэ дахин ябаагүйб,
Нойтон хубсаһаа тайлажа,
Нюсгөөр жэмэс түүгээгүйб.

Харьяа Бүхэнэй урасхал
Хамагы хамажа абаанаагүй,
Түрүүшым дуранай түгдэрхэй
Тэндэ тингээд үлнхэй.

Холын тэрэ бороо
Хоногойм жаргал хануулдаг,
Залуугайм наран заримдаа
Зүрхэн соомни гэрэлтэнэ хаяа?

Хуушан энэ асуудалай
Харюу баһа шэнэ бэшэ,
Хүн бүхэнэй сэдхэл соо
Хоноод гарадаг наран.

ХАЮУЛХАН
САБХИ

Сарайн хүйтэн углуула
Сабхи харааб тоонһон соо.
Хангираа, удараагүй аад,
Хэбтэнэ тэрэ хаюулшоод.

Хэрэгээ болиһон энэ сабхи
Холын харгыда элээ.
Хатар наадан, ёхорто
Хүүхэнэй хүлдэ ялараа.

Улаяа удаан сооронгүй,
«Ута наһатай» сабхи
Үдэр хүниш үмдүүлээ,
Уһа саһаш үзөө.

Газаа сабхяа хаяхаддаа,
Гараараа оронот сэдхэл соо.
Абанартаа хүлөө аршадаг
Аяг зан бузар лэ.

Үндэр дээдын засагта
Үлүү үзүүлһэн үгэлөөшэд,
Энэ хаюулхан сабхигай
Эрид адли бэшэ аал?

ХҮЛЭЭНЭБ

Хагсуу хара халхинай
Хабарай үүдэ сэлхэлэ,
Ууртай хүйтэн уярдаг гээд,
Урданай үбгэд хэлэгшэ бэлэй.

Уулын саһанай соорхой соо
Ургын хүхэрэн байхые

ИНЖЕНЕРНҮҮДЭЙ СОЛО Жаргал ДАШИНИМАЕВ
(Гимн)

Алтан дэлхэй дээрхи
Арад зоной бүтээн,
Агуухэ барилгануудай
Аргын оложо шадан,
Алише талын арадуудай
Ажабайдалай дэбжэлтэ.
Ухаан бодол түргэнтэй
Инженернүүдхэ нүлөөтэй,
Арад зоной хурдан хурса

Дондок БАДМАЖАПОВ

ГАНСАМНИ

Наһанайм нүхэр
Зинаида Михайловна
Бадмажаповагай
мүнхэ дурасхаалда

Газарай зөөлэн хурьһон соо
Гансамн орооһо булаа хаа,
Дэмы хүн түрөөгүй,
Дэлхэй минн гэшхээгүй.

Эрдэмэй алтан орооһо
Эдир залуу зоной
Тархи соо тарихаш гэжэ
Түрэхэдэ бурхан захяа ха.

Пургуулинн залуу баһанаа
Паннаг сагаан директор хүртэгэр
Ябаһан шинни мүнүүд
Ямар элиб газар дээр.

Үлдэн сайгаа аягалжа,
Ууяһан талаа дэгжээжэ,
Байдагыһан наһагшаб, Зинэмни -
Бурхандаа мордохон гансамни.

Гэртэ гансаараа үлөөш хаа,
Гансаарааб гэжэ үйдлагшагүйб,
Паргамаар хүл хүлдэшини
Паруул болгооно досоомни.

Хүүр дээрэн хүхэрдэг
Хабарай сээг - ургы,
Үйдхар үйлдальм тараажа,
Ургажа байдаг зүрхэн соом.

Наран минни уштаржа,
Нэгэтэ тоншоход үлдешни.
Хүйтэн нүхэнэй зэдэлтэр
«Хүрн хээрэ» дуулахабди.

Хэндэг тамда орохо хаа,
Хүтэрлөөд хойулан ошоходди.
Бурханай хайрада хүртөө хаа,
Булжамуур болоод жэргэхэбди.

ЖАРГАЛ ТУХАЙ

Худал хулгай хоёрой
Хүйтэн нюдөө анихада,
Жаргалай ерээд дээрэмнай
Жэргэн байхые харахабди.

«Жаргал асарааб, нэгыш!»-гээд,
Үүдым хүнэй тоншоходо,
«Арил саһаа!»-гэбэлби,
Арьяа Баалы танингүй.

Сайд ноёдой аргамжаар
Сэргэдэ жаргал уяатай.
Үмхи модон сэргые
Угза хэн татагшааб?

Парьдагай мунгэн малгайда
Парбайгаад хүрэхын аргагүй.
Похор дүни жаргалай
Пүүдэрш харахын аргагүй.

Найһаа найһине эрижэ,
Парууһаа харанхые шэлэжэ,
Гэрэ галдан хүнэй
Гарта жаргал орохо гү?

Хаража ханаагаа садахаяа
Хабарай нара хүлээнэб.

Хаба шадалаа хүн
Хэрэгтэй сагтаа зангидажа,
Харгы хаагаад хэбтэнэн
Хүндэ шулуу хүмэрюулдэг.

Улад зоной тархи соо
Ухаанай Фойрһоо нэрххэдэ,
Мунгэндэ мургэдэг мүнөөхинэй зан
Мартуулха гэжэ хүлээнэб.

Гал сооһо шатангүй,
Гараһан алдар солотой аад,
Батаганада заахан хазуулаад,
Баабгайн үхөөшэ гайхалтай.

Ута хүлтэй батагана
Уужал байһаар шуһыемнай.
Тээгэр эхэ гүзэнэйнь
Тээрхые ходо хүлээнэб.

Уулын оройдо дахин
Улаан сээгэй халбархые.
Хүнэй досоо хороһон
Хара сээгэй хатахые хүлээнэб.

Ондоо нугада гунхыһан сээгэй
Өөрынгөө талада бусахыень,
Бурханай нангин бадма сээгэй
Бадаржа Буряадтам байхыень
хүлээнэб.

Магнитофон, радио,
телевизор -
Маанадай мүнөөдэрэй
байдалай
Мандан ургаһан хүгжэлтэ.
Бүхэдэлхэйн ажалшадай
Бүхы ажалайнь амжалта,
Бодол ухаан түргэнтэй
Инженернүүдхэ нүлөөтэй.

Буряад зоной урданай нуудал байдалай тайлбари толи

(Үргэлжлэл. Эхинийн 2008 оной июнийн 12-ой, 19-эй, 26-ай, июлийн 10-ай, 17-ой, 24-эй, сентябрийн 11-эй, 18-ай, 25-ай, октябрийн 2-ой, 16-ай, 23-ай, 30-ай, ноябрийн 6-ай, 13-ай, 20-ой, 27-ой, декабрийн 4-эй, 11-эй, 2009 оной январийн 1-эй, 15-ай, 22-ой, февралын 26-ай, декабрийн 10-ай, 17-ой, 24-эй, 31-эй, 2010 оной январийн 28-ай, февралын 4-эй, 11-эй, 18-най, мартын 11-эй дугаарнуудта).

ЭХЭНЭРЭЙ ЗҮҮДХЭЛНҮҮД ЖЕНСКИЕ УКРАШЕНИЯ

Зүүдхэл — басагадай болон эхэнэрүүдэй гоёлойнгоо хубсаһанда нэмэлт болгон зүүдэг шүрээ, хуба үлхэжэ, мүн сагаан мүнгэндэ шүрээ шуулгажа, хээ угалза хиллэжэ, гагнажа, нарин дархашуулай бүтээхэн гоёолто (украшения из нанизаннхы на нить бусин янтаря и коралла, а также серебряные украшения со вставками из коралла, орнаментированные филигранью). Иймэ зүүдхэлнүүд хэдэн янзын байдаг юм: толгойдо, үбсүүдэй болон хоёр хажуудаа зүүхэ зүүдхэл. *Зүүдхэлээ зүүжэ, туйбаяа заһажа, гээгээгэ шэнээр гүрээбэ* (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Даруулга — үйһэ 3 сантиметр тухай үргэнтэйгөөр, угынь толгойн хэмжүүрээр тааруулаад, хара хиллэгээр бүрижэ, дээрнэ шүрээ, хуба болон үнгэтэ шулуунуудыг тусхай гуримаар хадажа хээн, басагадай болон эхэнэрэй гоёолто (украшения из янтаря, кораллов и других полудрагоценных камней, пришитых в определенном порядке на обтянутой черным бархатом бересте). Даруулгын үнгэтэ шулуунуудыг иймэ гуримаар хубариулан хададаг хэн: эгээл урда тээн, тон дундай нэгэ томо хуба, тэрэнэй хоёр тээ хоёр шүрээ, саашан ногоон оюун, алтарма хара эрэн номин, хүхэ шулуунуудыг хэлгүүлжэ үлхөөд, даруулгаа тойруулжа хададаг хэн. Мүн эдэ шулуунуудай хоёр тээ үнгын хэлгүүлжэ байгаад, нэгэ нэгэ шулуунуудыг оёдог юм.

Ингэжэ тусхай гуримаар хадагдаһан шулуунуудын өөрын нэрэтэй юм. *Тэндэ унтаад, үглөөгүүр һэрин гэлээн, гоё һайхан даруулгатай эхэнэр сайгаа шанажа байба* (Ж. Балданжабон, 1960).

Даруулгын гол — даруулгын тон дундуурнь тойруулан хадаһан хуба, шүрээ болон хэлгүүлэн үлхээн үнгэтэ шулуунууд (средний ряд янтарных, коралловых и других полудрагоценных бусин), ...мэсэгэр томоноуд шүрээ хубаар шэмэглэһэн даруулга, хажуугайн зүүдхэл нюдэнэй шэмэг, сээжин баяр болодог хэн (Ж. Балданжабон, 1960).

Шахалта — даруулгын голдо хадагдаһан шүрөөнөө ондоо шулуунууд (пришиваемые в среднем ряду полудрагоценные камни, кроме кораллов).

Парбаалжа — шахалтануудай дээрнэ ба доронь хадагдаһан үнгэтэ шулуунууд (бусины из полудрагоценных камней, пришитые по обе стороны полудрагоценных камней среднего ряда).

Хээ — басагадай зүүдэг, 20-25 сантиметр утатай, дундуураа хуба шахалтануудтай, хоёр утаһанда үлхээн шүрээ гоёолто (коралловое украшение для девушки, состоящее из двух рядов нанизаннхы кораллов и янтарей). Хадамда ошоогүй басагад хээ хоёр ханшагтаа, ханшагайгаа үһэндэ бүхэлэн зүүдэг хэн. *Галсын Должод хажуудаа Доржин Балма Аюушын Гүнжэд гэжэ хоёр басагадтай тон адлиханууд хүхэ даалин дэгэлтэйнууд, хээ татуур*

зүүнхэй, хүтэрэлдэжэ зэргэ тойроно (Х. Намсарасв, 1979).

Шэлбэ — хээгэй шүрэнүүдхэ доошонь үргэлжэлүүлэн, хоёр талаа болгон үлхээн жэжээн шүрэнүүд. Шэлбэ үзүүртэ сасагтай, сасаг соогоо мүнгэн сахаригуудтай байгаа. Басагад ханшагтаа хоёр-хоёр хээ, дүрбэ-дүрбэн шэлбэ зүүдэг юм (продолжение-двух ниток кораллов и янтарей, представляющие собой четыре ряда нанизаннхы мелких кораллов с кистями из шелковой нити и серебряными колечками на концах). Шэлбэнүүдэй үзүүртэ хэгдээн сахаригуудыг мүнгэн үлгүүрээр ооһорлоод, энгэрэйнгээ тобшодо шагтагалдаг байгаа.

Туйба — хамгадай хоёр гүрлөө үһэндэ зүүдэг, 15-20 сантиметр утатай, нэгэ үзүүртэ мүн лэ богонихон модон талаатай нарихан модон гоёолто (Г-образное деревянное украшение для кос замужних женщин; туйба). Зүүдхэлээ зүүжэ, туйбаяа заһажа, гээгээгэ шэнээр гүрээбэ (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Туйбын алха — туйбын нэгэ үзүүртэ ооһороор холбоһон, үзүүртэнь монсогор мүнгэ гү, али шүрээ шуулгаһан, 5-6 сантиметр утатай модохон (деревянная палочка, с серебряным или коралловым украшением, прикрепляемая к концу туйбы).

Туйбын тобшо — туйбын хоёр алхын үзүүртэ шуулгагдаһан, монсогор мүнгэн гү, али үнгэтэ шулуун гоёолто (украшения в форме шарика из серебра или полудрагоценного камня, вставляемое в концах женского украшения для волос). Даримын шэхэнэй ойро туйбын тобшо ялалжа, үһэнүүдэй үзүүртэ хушанай монетэнүүд хүйтөөр ёлохнод (Ч. Цыдендамбаев, 1953).

Боолто — үйһэ хара хиллэгээр бүрээд, дээрнэ шүрэнүүдыг, угышыг наа, мүнгэ ута руунь хубариулан хадаһан, туйба хабшаад байдаг гоёолто (своеобразный зажим, сделанный из обтянутой бархатом бересты с пришитыми на ней кораллами или монетами).

Шэбэргэл/шэбэргэ — хара хиллэгээр бүриһэн, 10-12 сантиметр үргэнтэй үйһэн дээрэ мүнгэн тоборюулга болон шүрэнүүдыг хэлгүүлэн хадаһан, хоёр ханшагтаа даруулгаһаа шагтагалдан зүүдэг хамгадай гоёолто (украшение замужней женщины из обтянутой черным бархатом бересты с серебряными заклепками и пришитыми между ними кораллами). Шэбэргэлэй утань һөөмһөө үлүүхэн юм. *Эмэгтэй зоной тонгойхо буринь зүүжэ ябаһан гоёолто — туйба, шэбэргээ, гарьха, тулхюур, Номошо хутагын түмэрнүүд шэнхинэхэ юм* (Ц.-Ж. Жимбиев, 1992).

Үһэнэй туулмаг/орёолто — шэбэргэлхээ доошо зүүдэгдэг, үзүүр руугаа нарин болоһон, үзүүртэ мүнгэн сахаригтай, бараан үнгэтэй бүдөөр оёһон тулам (2 чехла для кос замужней женщины с серебряными кольцами на концах). Иймэ туулмагууд соогуур хоёр гээгээгэ шургуулан оруулдаг байһан юм. *Нүгөөдэнь — Намняад хээтэй, залуубар, туранхай яһалиг бэстэй, хаб хара гээгээгэ үшөө бүдүүн болгожо адуунай хилгаһа нэмэлсэн гүрөөд, шэбэргэ оролтодоо багтаажа ядан боожорхинхой* (Ц.-Ж. Жимбиев, 1992).

Гээгэ — утань татаһанда хүрэхөөр хараалагдаһан хара бүд дээрэ 5-6 үе шүрээ хадаһан, шүрын хоорондуур хиллүүртэй болон тоборюулгануудтай зурууд мүнгэнүүдыг хадаһан үһэнэй гоёолто (украшение для волос длиной 50-60 сантиметров с 5-6 рядами коралловых бусин и

серебряными заклепками между ними). Басагад энэ гоёолто өөрынгөө гээгээгэ шагтагалдаг, хамгад дэгэлэйнгээ захын доодо тээ хадагдаһан алтан гү, али мүнгэн шагтада зүүдэг байгаа.

Үбэрэй гуу — шүрэнүүдыг таблан шуулгаһан, дээдэ таладаа бүтүүтэй 8-10 сантиметр диаметртэй, эхэнэрэй хүзүүндэ зүүдэг түхэрэн мүнгэн гоёолто (круглое украшение с диаметром в 8-10 сантиметров нагрудное серебряное украшение со вставками из коралла). *Нээрээшье, дүтэлжэ эрэхэдэ, бүришье наа адли болоһон: нюоруны губхагар улаан, зүүһэн гуунышье Баяндайн амба сараараа худалдажа абааша шэнги...* (Ж. Балданжабон, 1960).

Мүрын/мүрэй гуу — шүрээ шуулгаһан, хоёр мүрээ дээрэ байхаар хараалагдаһан хиллүүртэй түхэрэн мүнгэн гоёолто (круглое серебряное украшение со вставками из коралла, носимое на плечах). Иймэ гуу гурбан хажуудаа мүнгэн бүтүүнүүдтэй юм. Бүтүү бүриһөөн үлхөөтэй шүрэнүүд ханшадаг хэн.

Гуу — шагса бурхан зосоонь хээд зүүдэг, нюур таладаа гоё хиллүүртэй, дээдэ таладаа мүнгэн үлгүүр гулдируулан оруулха бүтүүтэй мүнгэн амхартахан (ладанка). Гуу мүн лэ зэд, сад, поольшо (поолец) гэхэ мэтэ үнгэтэ түмэрөөр бүтээдэг хэн. *...жаахан мүнгэн гуутай шагса бурхан зүүһэн хүн Доржин урда сэхэ тулажа эрбэ* (Ц.-Д. Дондокова, 1986).

Пиһэ I — сагаан мүнгөөр шудхажа хэһэн, 8-9 сантиметр тухай түхэрэнтэй, доодо таладань байхаар томо шүрээ тээһэнэ хиллүүртэй мүнгөөр хабшажа шуулгаһан гоёолто той хоёр томо сахариг (два кольца диаметром в 8-9 сантиметров из литого серебра толщиной с карандаш, с украшением из коралла, посаженным между двумя серебряными колечками с резьбой и филигранью). *Алта шараһан мүнгэн һинхэ, мэсэгэр томоноуд шүрээ хубаар шэмэглэһэн даруулга, хажуугайн зүүдхэл нюдэнэй шэмэг, сээжин баяр болодог хэн* (Ж. Балданжабон, 1960).

Пиһэ II — шэхэнэй сахариг, элдэб түхэлтэйгөөр хиллүүртэй гаргажа бүтээхэн шэхэнэй гоёолто (серьги). *Шэхэнэйгээ хоёр һинхэ һалганаһан гараараа мулталжа, бэһлигтээ бээлэй соогоо хэбэ* (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Татуур (зарим нютагта) — һинхэ I; даруулгын хоёр хажууһаа зүүдэг, доодо таладань шүрээ шуулгажа гоёһон мүнгэн сахаригууд (женское височное украшение, состоящее из серебряной цепочки и больших серебряных колец со вставками из коралла). Энэ татуурынь харьт! Сайр мүнгэн хээтэй сахаригууд лэ! Хэды толгой малай сэнтэйб (Ц.-Ж. Жимбиев, 1992).

Алтан шагта — табанай алтан хашарһанда хэнжэ шуулгажа, хээ болон гээгээ гэхэ мэтэ гоёолто нуудыг шагтагалдан зүүдэг тобшо (пуговица из золотой пятикопеечной монеты для застежки женских украшений, пришитые на женский костюм).

Мүнгэн шагта — сагаан мүнгэн хашарһанда хэнжэ шуулгажа

бүтээхэн шагта (пуговицы из серебряных монет). Иймэ шагтада эхэнэрэй зүүдхэл шагтагалдан зүүдэг ба суба, хантууза гэхэ мэтын хубсаһанда хададаг юм (пуговица из серебряных монет).

Шэхэнэй сахариг — эхэнэр хүнэй шэхэндэ зүүдэг сахариг түхэлтэй, угышыг наа, элдэб сээг набша түхэлтэй, дээрнэ шүрээ болон элдэб шулуунуудыг шуулгаһан шэмэг зүүдхэл (серьги), ...*хадаман олоодуй залуу басагад шэхэнэй сахариг, хубаһа шүрээ гэхэ шэнги юумэн тээшэ хорхойтон билтаран дугташадана* (И. Тугутов, 1956, № 1).

Хажуугай зүүдхэл/хажуугай юумэн — эхэнэр хүнэй дэгэлэй хуга доро хадагдаһан шагтаһаа сохимол утаһан ооһорто зүүдэг, шүрээ шуулгаһан, хабтагар мүнгэн гарьхануудта (сахаригуудта), доодо таладань гурба-гурбан хэнжэ хэжэ, мүнгэн үлгүүртэ хулхибша, шэмхүүргэ гэхэ мэтын элдэб хэрэгсэлнүүдыг үлгэһэн, хоёр ташаан руу ханжаад байха гоёолто (парное боковое украшение, состоящее из серебряного круга со вставками из коралла и с разными подвесками: как-то шипчики, ухвертки, игольницы и т.д.). *Залма тэрэндэнь шүрээ, хуба надхуулан даруулгатай, нами-нами хажуугай зүүдхэлтэйшье хадаа шумууһан хунгөөр мордоодхибо* (Б. Санжин, 1981).

Гарьха — 10 сантиметр тухай түхэрэн, дундань шүрээ шуулгаһан, дээгүүрнэ угалза хээ сохиһон гү, али угышыг наа, гагнажа гоёһон, доодо таладань гурбан бүтүүтэй, дээрэ нэгэ бүтүүтэй хажуугай зүүдхэлэй гол шэмэглэл (орнаментированный серебряный круг диаметром в 10 сантиметров с коралловой вставкой посередине, служащий основой украшения). *Эмэгтэй зоной тонгойхо буринь зүүжэ ябаһан гоёолто — туйба, шэбэргээ, гарьха, тулхюур, Номошо хутагын түмэрнүүд шэнхинэхэ юм* (Ц.-Ж. Жимбиев, 1992). Зүүн хажуугай гарьхануудай доодо гурбан хэнжэдэнь хутага, шэмхүүр, намюурга зүүдэг, баруун хажуугай гарьхада — хэтэ, хобол, зүүнэй гэр зүүдэг байгаа.

Хутага/хомошо хутага — эхэнэрэй зүүдхэлэй зүүн хажуугай гарьхада зүүдэгдэг, мүнгөөр гоёһон гэртэй бишыхан хутага (женский ножичек в ножнах, прищепляемый к левому кругу бокового украшения). *Эмэгтэй зоной тонгойхо буринь зүүжэ ябаһан гоёолто туйба, шэбэргээ, гарьха, тулхюур, хомошо хутагын түмэрнүүд шэнхинэхэ юм* (Ц.-Ж. Жимбиев, 1992).

Шэмхүүр/шэмхүүргэ — хэнжэтэй мүнгэн гарьхада мүнгэн сахаригаар болон үлгүүрээр бүтүүдэнь холбоһон, доодо тала тээшээ үргэн болоһон, хоёр хажуудань хээ угалза сохижо гаргаһан, шэртэһэ абаха хэрэгсэл, хабшуур (расширяющийся книзу пинцет, украшенный выбитым орнаментом). Зарим гарьхануудта шэмхүүр гансаараа бэһэ, хажуудаа хулхибша, гаһанай мохи сээрлэдэг хоёотой хамта гурбан нүхэтэй, хабтагархан хиллүүртэй мүнгэндэ үлгүүрээр холбоһон, гарьхада бүхэлэгдэдэг хэн. *Юрэдөө, Намгадай зүүдхэл: даруулга, татуурга, шэмхүүргын хүндэ ашааны мэдэхгүй хүн гүт?* (Ц.-Ж. Жимбиев, 1992).

Намюурга — зуун гарьхын захын бүтүүһээ зүүдэгдэг, угалзатуулан гоёогдоһон, доодо ба хажуу талын гурбан бүтүүнүүдтэ утаһан сасагтай мүнгэн гоёолто (орнаментированное серебряное украшение с тремя кистями, прикрепляемое к левому кругу женского украшения).

Зүүнэй гэр — баруун гарьхада үлгэгдэдэг, угалзатуулан гоёогдоһон, зуу хадагалдаг хүнды

мүнгэн амһарта (орнаментированный серебряный футляр с чеканкой для хранения иголок). Хоёр хажуугайн бүтүүнүүдхэ дүрбэн утаһан сасаг бүхэлэгдэдэг.

Хэтэ — баруун гарьхын дунда бүтүүдэ үлгэгдэдэг, мүнгөөр гоёогдоһон сахюур сахиха түмэр шуулгаһан, гал гаргадаг хэрэгсэл (огниво, прищепляемое к правому кругу женского украшения, отделанное серебром). Эхэнэрэй зүүдхэлэй хэтэ эршүүдэй хэтэдэ орходоо багашаг байһан юм.

Хобол — угалзатуулан гоёогдоһон хоёр гонзогорхон хүнды (түмэрнүүдыг) мүнгэнүүдыг холбон бүтээхэн, хоёр хажуу болон доодо таладаа дүрбэн утаһан сасагтай гарьхын нэгэ бүтүүдэ үлгэгдэдэг ханжуурга (подвеска из соединенных орнаментированных цилиндров с кистями).

Бугааг — гартаа зүүдэг, үнгэгэ түмэрөөр шудхаһан, мүн газаа таладань үнгэтэ шулуу шуулгаһан гоёолто (браслет). *Тэдэнэй һайрхаха юумэннинь ехэ даа, түхэрэн улаан шарайнууд, дурдам торгон хубсаһан, алта мүнгэн, маржан шүрөөр хэгдэһэн зүүдхэл, һинхэ, бугааг, бэһэлигүүд* (Ц.-Ж. Жимбиев, 1992).

Алтан бугааг — алтаар шудхажа хэһэн, сарбууда зүүдэг шэмэглэл (браслет из золота). Иймэ бугааг баяшуул зүүдэг байһан бололтой. *Юундэб гэхэдэ, нютагай дарханда бутархай алта үгээ хүүлэһэн гал шара бугааг баруун гарайн сарбууда яларжа байгаа ха юм* (Д. Батожабай, 1966, 1).

Мүнгэн бугааг — сагаан мүнгөөр шудхажа бүтээхэн, монсогор гү, али хабтагараар хээд, дээрнэ элдэб үнгэтэ шулуу шуулгажа бүтээхэн бугааг (браслет из серебра). *Утын ута, бэрхэтэй аян заматнай жасада нэгэ алтан бэһэлиг, хоёр мүнгэн бугааг үргэһэб...* (Б. Санжин, 1981).

Зэд бугааг — улаан зэдээр бүтээхэн, сарбууда зүүхэ зүүлтэ (медный браслет). Зэд бугааг гарай үс мүсын үбдэхэдэ зүүдэг хэн, мүн бага шадалтай зондо гоёолтошье болодог байгаа юм.

Бэһэлиг — алтан, мүнгэн болон бэшэшы үнгэтэ түмэрөөр шудхан дархалхан, хурганда зүүхэ шэмэглэл (кольцо). Тэдэнэй һайрхаха юумэн ехэ даа, түхэрэн улаан шарайнууд, дурдам торгон хубсаһан, алта мүнгэн, маржан шүрөөр хэгдэһэн зүүдхэл, һинхэ, бугааг, бэһэлигүүд (Ц.-Ж. Жимбиев, 1992).

Алтан бэһэлиг — монсогоруур, угышыг наа хиллүүртэйгээр элдэб түхэл гаргажа, алтаар шудхаһан бэһэлиг (кольцо из золота), ...*сэнхир шаажан луу хиллүүртэй алтан бэһэлиг шэгшы хурганһаа абажа...* (Ц.-Д. Дондокова, 1986).

Мүнгэн бэһэлиг — сагаан мүнгөөр шудхан бүтээхэн, монсогоршье, дүрөөтэйшье бэһэлиг (кольцо из серебра). «Юугээр хүндэлхэ зонбиди», — гэжэ үбгэнөө зэмэлээд, гарайнгаа мүнгэн бэһэлиг харашаба (Г.-Д. Дамбаев, 1973).

Дүрөөтэй бэһэлиг — хурганай ара талада байха хубиньшэ тэбхэрээр, түхэрэнээр ба элдэб түхэлтэйгөөр гоёожо хэһэн бэһэлиг (перстень, печатка). Гурбадахинь хадаа алтан ооһортой алтан часы эльгэндээ хэгэлдэргэлэн зүүһэн, дүрөө алтан бэһэлигтэй, муншыг наһатайшаг болоһон, буряад хэлэтэй, буржагар хара үһэтэй, морход гэһэн бүргэд хамартай хүн (Х. Намсарасв, 1990, 5).

С.Д.БАБУЕВ.
Ц.Ц.БАЛЬЖИНИМАЕВА.
(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

(Эхинийн мартын 13-ай дугаарта).

Тэрэ багша анха түрүүшын нэеы дуганһаа эхилээд, олон жэлд хэдэн оюун бэлигэндэ багшалан түүхэтэй. Сүүгэлэй хоёрдохи шэрээтэ Г.Ж. Дэлгэрэй, Ш шэрээтэ Ивнай ламхай, IV шэрээтэ Ганжарбын гэгээн, Намнанай бүтээлшэ, Энзон багша, Эмшэ багша, Пахалта Мижэд Түгэлдэрэй ламхай гэхэ мэтэ Сүүгэлдэ нураһан ехэшүүл Вампил багшамнай гээд, яашаһа хүндэлхэ. Ехэ үндэр наһа наһалһан ха. Сүүгэлдээ бултанайнь аха байгаа. Иигээд буряад хэлээрээ «Мүрэй зэргэ» ба «Нантаб» гэдэг номуудыг үзэжэ, сээжэ болоо. «Дашин Чоймполлинг» дасанай шэрээтэ, санид шойрын нургуули Ара-Халхын газарта түрүүшын байгуулан, ламанарайнгаа-дунда «Дульвын» нургаалыг сахидыг болгоһон, дээрһэнэ аха захагүй Махасади Лубсан Гүндэб Дандарай гэшэ энэ хубуунэй талаанда байжа, энэ гэгээнэ дахан ябажа, түбэд эмнэлгэдэ, зурхайда мэргэжлэн байна.

Дээдэ номын Убадисыг бээдэ шэнгээжэ, олон мүргэлдэ хүртэһэн, абишаг, зарлиг, уншахын лүн хүртэхэ гэхэ зэргыг олоор сонсожо гэгээрэбэ. Илангаяа эмнэлгын зурхай шудалжа, мэргэн гэлэн алдартан хүртэбэ. Үбшэ-нөөр нэрбэгдэһэн хүнүүдтэ баян үгытэй, танил тала гэжэ илгаагүй, бултанда гэгдээр хандаба. Үгытэй тулюур үбшэнтэндэ үлэмжэ хананха гаргажа, зоболонһоон хахасуулхыг үнэхөөр оролдоо.

Тиигэбэшье нэгэ үедэ хоёр буруу харгытай хүнүүдыг дахажа, буруугаар сэнгэхэ, муу абарида нуран алдаад, саг соонь энэ гэмээ мэдэржэ, дасанайгаа Шойжил сахюусанда гэмээ наманшалаад, хойшодоо нимэ ябадалыг нарилхаб гэжэ тангарилгаба. Тиигэбэшье хүндэ хадхалаа үбшэндэ дайрагдахад, гэмшэлэй мэдэрэлдэ абтаба. Энээнһээ хойшо алдуу эндүүе нарилха, нэр-гылдэхэ тэмдэг бууба гэжэ ойлгоод, үнэн нүзэгэ зальбарал үйлэдэбэ. Нүгэлтэнөөр нүхэсэхгүй, нүзэгэ буянгүй ураг саданаар холбодохогүй, нимэ зонһоо холуур ябахыг ойлгон, батаар хадууба.

Үрөөнэй шэлдэ шэнээр баригдан даяан бисалгалтай гэртэ гансаараа байжа, гурбан жэлэй туршада хатагууржал, бисалгал үйлэдэбэ. Бүтээл хэхэдэ, Сэрхэг Хүрөөнэй сээсн мэргэн гэгээнэй абаралыг дахаба. Энэ гурбан жэлэй туршада даяанда нуухадаа, йогинь болоһон сахюуса бурхание бэээрэнэ харайан, тиигэжэ гэгээрһэн байбашье, эдэ бүгдээгэ һайрхажа, би бүтээлшэн болооб, бурхание өөрынгөө нүдөөр харааб гэхэ мэтэ үзэгдэлнүүдэй хэршье олоор ушарашье һаань, бшэнһээ таһа нюужа, би иигэбэ, тиигэбэ гэжэ бэээ һайрхангүй: «Би мэдэнгүйб, шадахагүйб, ойлгохогүйб», — гэхэ зэргээр гайхамшаг зарлигтай бусаад: «Би ехэнхи эгээлэй хүнүүднээ дээшэ бшэб, зариманһаань доошошыг байжа болохоб», — гээд хүнүүдыг гайхуулба.

Иигэжэ түрэнһэн нютагтаа түрүүшын гээ бүтээл хээд, саашадаа аглаг ариун Алхана ошохо гэжэ шиидэбэ. Тэрэ үедэ Алхана мүнөөнэй шэнгээр алдаршаагүй, олоороо бөөгэй тайлгана, тахилгаа хэдэг газар байба. Онгон, сабад, шүдхэр зээтэй, хорото могойгоор исалжа байдаг, хара хирээгүй хагалаанай орон һэн ха. Өөрынгөө багша Вампилһаа Алханада бүтээл хэрын абарал эрихэдэнь, удаахан бодожо үзөөд, зүбшөөлөө үгэнһэн ха.

Багшын зүбшөөлтэй боложо, Алхана зориго эрэхэдэ, бөөнэрэй обоо тахилганай үеэр дайралдаба. Эрэнээр лэнютагай зайһан, ахамад үбгэдтэй уулзажа, ушараа хэлэхэдэнь, ерэлһэн хэрэгыг үбгэдтэй тоолооб. Алханын Үбжэгээдэ голот эрьедэ зуһалантай Самбу-Жабтанай, Жигмэд баханхайн хотондо мүнөөдөө байха болобо. Обоогой тайлганда гушаад удага бөөнэр хамтаржа, хэрэг бүтээбэ ха. Зон олоор сугларба. Тиихэдэнь Намнанай багша бурханайнгаа номой уншалга ори гансаарханаа уншажа нууба. Залуу аад, ехэ эрдэмтэй, эди шэдэитэй лама ерээд байһа гээд, соло суугараба. Намнанай багша өөрынгөө үндэр

Буддын шажанай түүхэнэ

НАМНАНАЙ БҮТЭЭЛШЭ

шадабари гаргажа, үзэл үзэдэг байба, ядаһан үлбэр үбшэн зонинь аргалба. Зоний магтаалда хүртэжэ, хүндэтэйгөөр хэлсүүлбэ. Энэ залуу ламбагайдаа алханынхид Үүдэн Сүмын урдахана бишыхан байһан барижа үгэбэ. Ламбагай Үбжэгээдэ гаража, эндээ байдаг болобо. Дүтэ хаби айл хунар үгы, ямаршыг һаалта юумэн байхагүй, даяан бисалгалаа бүтээхэдэнь, аятай гоё газар байба ха.

Алхана уулыг Ара-Халхын газарта аглаг нангин бурханай орон болгохын хүсэлтэй бүхэли жэлээ бүтээл, бисалгал, уншалга хэбэ. Эрдэм мэдэсээ үшөө саашань дээшлүүлхэ зорилготой, яшаагүй хүсэлтэй Ямандагыг үзэхэ хүсэлтэй Түбэд орон орохо гэлэн хүсэлдэ абтаба.

Сүүгэлээ орожо, юумээ бэлдээд, Богдо Манзушрин дээдэ орон болохо, ариун газарай, тунгалаг нэрюүн уулада бүтээл үйлэдэхэ Уй аймагай табан үзүүртэй Утай Чаан гэдэг уулада ерэжэ, эндэхи дасангуудыг бараалхаба.

Иигэжэ ябахад, нэгэ дуган хүрээжэ мургэбэ. Эндэнь ном, шүтөөниинь уран гоёор бүтээһэн гэжэ Намнанай багша гайхаба. Тэрэ дуган соо нэгэ хитад лама алтан уталаар угалза оёһон шаахайгаараа адис табижа байба. Адиста хүртөөд байхадань: «Тэрэ газарта ошоод, мүргэл үйлэдэгты», — гээд, хургаараа ондоо тээшнэ зааба ха. Хэлгээгэ руунь ошожо, мүргэл хэжэ ябаха үедөө: «Эндэ мүргэхэ хэрэг ушар, хүсэл юун бэлэй», — гэжэ гайхаба. Энээнһээ урид нэгэ мэргэн ламын хэлһээр һаа, Манзушри бурханай хубилаад ябаһан дүрэтэй уулзажа магад байһан гүүлэһэнэ һанаба. Тиихэдэ, энэ Манзушри бурханай хубилгаантай уулзаһан болоноб гэжэ ойлгобо ха. Эндэхи дасангуудай оройн гэгээн Жанчиб Ринчэн гэдэг Бандида римбүүшэтэй ушаржа, арбан мянган лаан мүнгэ үргэхэдэнь, тэрэ ламхайн ехэ баярлажа, зоринһон хэрэгэй бүтээсэтэй байхын түлөө үргэл хээд, олон заабари үгөөд, шойрын нургаалыг бүтээхэ хэрэгтэнь нургаал хэлэжэ үгэбэ.

Бурханай номой гол ёһонуудыг шудалһан, ехэ мэргэн бүтээлшэ һаарамба Еши-Гүндэбэ баралхажа, аманһаань зуун зарлигтай жинан (ами һанаяа хамгаалжа, Абиди ба Аюша бурхануудта нүзэглэлгэ) тарһинь, олон уншалгын лунгуудыг сонсобо. Илангаяа Ямандагыг хоёр эргын бшэжэ: дэлгэрэнгы, хуряангы хүтэлбэри лунгуудыг сонсобо. Удаань Ямандагада зориулагдан гурбан ехэ субаргануудта мүргэбэ. Тиигээд хойто зүгыг барижа, Ага нютагаа шэглэбэ. Сүүгэлэй дасанай лама багшанар, шабинар, юрын хара зон олоороо холоһоо угтажа амаршалба.

Ашата эжынгээ нүгшэнэй ушараар, Алханага ошохо, бшэрэл, бисалгал хэжэ, үндэр буян үйлэдэбэ. Тэрэ забһарта зүүдэ үзэбэ: ехэ уулын хахардан дээрэ агуун нүгүлэхсы Арьяа-баала бурханай далан гурбан бэе гараад байба. «Би өөрөө нимэ наһа наһалха байһаб» гэжэ тэрэ ойлгоһон ха.

Үдэр бүри нүзэгшэд олоороо ерэжэ, даяан бисалгал хэхэдэнь, һаалта болоходонь, Алханаһаа холо, амитан зоний ябадаггүй Хүршэнэ гэжэ газарта гэр барюулжа, эндээ даяан бисалгалаа үргэлжэлүүлбэ.

Энэ үедэнь буряадтай ноёд сугларжа, Ородой гүрэнэй хаанда ошохо гэжэ хэлсэбэ. Нэгэ эди шэди ехэтэй, эрдэм түгэлдэр ламыг, үшөө оюун хүсэлтэй ноёниг Хаан хото Санкт-Петербург эльгээхэ гэлсээд, ламыг лунгахадаа, бүгддын дуугаар, Намнанай багшыг зууршалба. Иигэжэ Хүршэнынгөө һуудалыг таһалжа, Санкт-Петербург ошохо болоһон ха. Шираб, Жалсарай, Дамба ноёдтой хамта 1871 ондо Санкт-Петербург мордобо. Эндэ элишлэхэдэ: Жалсарай гээшэнэ Агын

Культовые плиты Улэ
Если на молитвенных камнях кроме мантр имеются еще имя священника и дата, то такие каменные плиты называют Улэ. На повороте к горе Алханай имеется культовый камень. Он установлен в 1911 году в честь одного из высококочтимых настоятелей Агинского дацана Гэбгы-багша, о чем свидетельствует надпись на старомонгольском языке.

тайшаа, Зоригтын Жалсарай болоно, Дамба гээшэнэ Хойто Ринчэн тайшаа Дамба-Дугар Ринчэев байлтай. Тэрэ үедэ нинтэ зоний дунда Дамба тайшаа гэдэг байһан юм.

Санкт-Петербург ошоод байхад, Ородой хаан гурба дугаар Александр дайсад болоод, хорлол нэдэгшэдыг үсөөн болгожо, гададын харша нүхэсэлыг дараһан гэхэ. Энэниинь Александр хаан ойдгоһоншыг юм гү даа, үгы гү. Тэндэһээ бусаад, үнөөхи Алханаа ошоод, Сүүгэлэй ба Агын дасангуудай арад зондо амгалан байдалай түлөө ехэ хүсэлтэй жинан табиһан ха.

Мүн Ямандагыг изагуур тарһинь уншажа, 10 бүм (1000000) хүсөөһэн байна. Уданшэбгүй дахяад Утайгаа зорибо, 1876 ондо шэрээтэ бусалгандаа, хүйтэн шуургатай саһанда сохюулжа, ехэ зүдэрһөөр, 12 харын бүтүү үдэр Тугшанай дасан хүрээжэ ерэнһэн байха юм. Удаадахи зунинь Хойто Хорёор ябаба. Тиихэдэ Бандида Хамба Мархайн Шойдорой ба Анаагай дасанай шэрээтэ Галсан Гэндэний урилгаар, Анаагай дасанда Агын дасанай шэрээтэ Лубсан-Доржо (Энзон багша) ламхайтай хюулан ехэ бүтээл үргэбэ. Сугларһан зондо гашай табижа, эрэ, эмэ, залуу, хүгшэн зондо маани уншажа, буян хуряхыг захиба. Мүн архи, тамхи тэбшэхыг ойлгуулба. Сүүгэлээ бусаад, хубаргуудта болоод, юрын хара зондо номой нургаал хайрлаба.

Хойто жэлын 1877 ондо 8-дахи һарада Түбэдэй орон руу ябагаар зорибо. һаса яажа ороһон тухайн эхиндэ бэшгэдэнхэй.

Эндэ нэгэ шухала тэмдэглэхэ ушар гэхэдэ, Түбэд ошохо замдаа, үндэр сабаан дээрэ шулуунай хүмэг соо бисалгал хэжэ һууһан үбгэн даяаншатай золгобо. Даяаншан Намнанай багшыг оёорон сасуу: «Энэ, ши Марпа, хаанаһаа гээшэбши?» — гэжэ гайхан ха. Үбжэгөөлһөө саашаа ошоод, Намнанай бүтээлшэ: «Энэ үбгэн үлүү гаратараа нуугаа хаш даа», — гэбэ.

Һаса дээрэ байхад, бүтээлшэ ламбагай энэ рауай бүтээлэй газарнуудаар ябадаг байба. Нэгэтэ голот хүүнурэй дэргэдэ хубсаһаа угаажа байһан үндэр наһатай үбгэжөөлтэй уулзаба. Одоол Ямандага гээшэмнай энэ бшэ гү даа гээд, юундэшыг ханаханшыг тэрэ, үбгэжөөл аягаараа угааһаа удааад харбайхад, ууха ёһотойш гэжэ зангаба.

Тэрэниинь абаад түдгэсэбшыг, уужархиба. Үбгэжөөл эбэрһээ хадаг гаргажа, Намнанай багшада бариба. Тиигээд эндэһээ холодо гэжэ зангаба ха. Одоол олон жэл хүсэдэг хүсэлын бүтэбэ, Ямандагатаа уулзажа, аршаанһаань хүртэжэ, хадагынь абажа, хүсэ шадал оробоб гэжэ этигэбэ һэн ха.

Нютагаа бусажа, үнөөхил Алханадаа байрлаба. Алханага гороолоод, Гогсын Сэбээнэйхи гэ-

жэ Нуури Хүндын айлайда хүрээжэ ерэбэ. (Гогсо гэжэ хоморой нэрээрнэ бодоходо, хамниган хэлээр Гогосо гээд, нохойе хэлэдэг юм. Тиибэл, энэ хүн Нохойн Сэбээн болоно бшуу). Хахархай, натархай хубсаһатай ябаашье һаань, зон танижа һайханаар угтаба. Сүүгэлээ ошожо, ойро зуурахан амараад, дахяад Алханага бусаба. Нара-Хажатай хабсагайн хажууда тэгшэ газар оложо, бишыхан гэр табиулба.

Эндээ Далһа сахюусанай эдэ зэбэтэй далгын һомо газарта зоогоод, үнөөхи угааһаага уулгадаг үбгэжөөлэй үгшэ хадаг дээрэ нэмэжэ, табан үгын шэнэ хадагуудыг далгынгаа һомондо уяба ха. Одоол нигээд тон гансааран гүн бисалгалда ороод, даяанда удаанаар нууба. XIX зуунай һүүл багаар энэ байраа үшөө дээшэнэ зөөжэ, үндэр шэлын харын баруун хажууда байрлаба.

Уһанай үгы ушарһаа, аяар холоһоо уһанда ошохоёо хүнгэлжэ, Лусадые тахижа, газараанаа шулуунай хонхор хүнүүдээр түнхюулхэдэнь, уһан гараба. Энэнь мүнөөшье байһан юм. Яагаад энэ шэлын оройдо нимэ сэбэр тунгалаг уһан байдаг юм бэ гэжэ гайхахаар. Үнэндөө энэ уһан аргагүй ариун сэбэр, тунгалаг аршаан гээшэ ааб даа. Юундэшыг барайгар, шэннисын ороһо адха адхаһаар хаяһан байха юм. Намнанай бүтээлшын гуйжа бии болгоһон аршаанниг үшөө руу оруулнаб гэжэ һанаад, тэрэ үе ороһо сасадаг юм гү, али Лусадые эдэлүүлнэб гэжэ һанадаг юм гү, бү мэдэе.

Нэгэ үгөөр мунхагнай үлүү гаража, энэ аршаанниг бузараагаад, буядуулаад шэргээжэр хидэглүй һааннай, һайн байгаа. Энэ гэрэйнэй оёорой хэды үмхирһэн модонууд байгаа һэн. Гэрэйнэ зүүн урда углуу тушаань, газар гэрһээнэ үргэлжэлһэн бишыхан тэрхээнсэгэй оёорой хэды модон бүтэн шэгтэе үлэнхэй, байшанай углуу янзаар халаабшалуулжа хоноонхой.

Энээн соонь шэбхэ байхадань, би эхээр гайханандаа гартаа барижа, шэнжэлэн үзэбэ. Нүтэй байхага ямаа баридат байгаа юм аал гэлэмни, тэрэ шэбхэмни малай бшэ, харин хүнэй гэжэ тухайлхаар. Бүтээлшэ багша газараа гаража орон дэлхэйгээ бузарлахагүйе бодомжолоод, гэртээ яһаһан жодхонтой байгаа гэжэ ойлгоо һэм. Эдэ үлэнхэн хэды модонууд шалабар зандаа байгаа һэн. Модон гээшэ хүнэй шээһэнһээ ехээр шалажадаг гэжэ модошо дархашуул хэлсэдэг гээшэ.

1890 ондо Сүүгэлэйнгээ дасанай Хайлханай хуралаар хэдэн мянган нүзэгшэдтэ гашай табижадаа, архи тамхинай абыас хорлолыг олондо ойлгуулаад, түрэ хурим хэжэ, хүүгэдэ түбхүнүүхэдэ, олоор мал алажа мяхынь эдэдэ, архи уужа амаа халаад, тамхи татажа, хэлэшгүйг эхэ нүгэл суглуулна гээшэт, энээнһээ нэргылуумжэлт гэбэ. Нүгэл хэжэ энэ һанандаа дортойжо, хойто заяандаа зоболон эдлэхгүйн түлөө буян үйлэдэжэ, нүгэлыг тэбшэхыг ойлгуулба. Удаань Дулдэргын голот эхиндэ шэнээр бүтээлэй гэр барижа, эндээ Ямандагыг үндэлһэн тарһинь 33 бүм (3300000) тоолоод, хоёр янзын йогодо удаанаар оролдоһон байха юм.

1891 ондо Хорин Тэлэмбэ гэжэ нютагта бүтээлэй байра баряад, Идам бурханай бүтээл, бисалгал үйлэдэбэ. Тэндэһээ Баргажан ошожо халуун аршаан бараалхажа, бээ аргалба. Баргажанай ламанарта, жиндагуудта Ямандагыг абишагыг хайрлаһан гэхэ мэтэ олон ном аиладхаа.

Алайрай дасанин арамнайлан ба тэндэхи ламанарта, харашье зондо ном табиад, юһэн хубуудыг хубараг болгоо. Нютагаа бусаад, Алханада бүтээлшэ оробоб. Сүүгэлэйнгээ шэнээр баригданһан Согһон дасанин арамнайла. 1896 ондо Үрөөнын шэлдэ бүтээлдэ һууба.

Тиихэ үедөө энэ сагта тагаалал болоһон Лубсан Гүндэб багша (Дандарай ламхай) олон һайхан бурхануудаар хамта байна гэжэ эли тодоор зүүдэлбэ.

1897 ондо Бандида Хамба лама Агваан Чойнзоной үбдэһэнэй шалтагаар, Хойто Хори орожо Хамба багшыг адислаба. Арга заһал заабарилгаад, саашаа Шулуугтайн, Анаагай, Эгтын дасануудыг бараалхажа, олон зондо ном табижа, адиста хүртөөбэ. Тэрэ ябахад, зонһоо сүгларһан алта, мүнгэ, шүрэ, һубһа мэтын үргэлыг зөөридэ тоолонгүй, ядаһан тулюур зондо түхөөбэ. Сүүгэлэйнгээ Согһон дасанай галда абтажа зүдэрхэ үедэнь 100000 түхэриг үргэбэ.

Сүүгэлэйнгээ дасанай хубарагуудта хожомой заяан барилдалгын удаа бэхидхэн байгуулжа, түс тустань түхэриг мүнгэ тарааба. Мүн Агыншыг дасанда нимэ хэрэг бүтээһэн ха. Сууга эрдэмтэн Гомбожаб Цыбиков Түбэдэй орон аяншалхынгаа урид зориута Сүүгэлэй дасан ошожо Намнанай багшыг бараалхаһадань, үзэгдөөгүй ута хадаг үгөө һэн гээд бэшэһэн байдаг. Эмшэ багша аян заманы ябадал бэлдэлсэхэ үедөө нимэ ехэ риди хубилгаатай өгоозори Намнанай багшыг бараалхахыг иджажа болоо гэжэ һанахаар.

Аян замдаа амгалан һайн ябажа, дэлхэй дүүрэн нэрээ нэрлүүлхэ хэрэгынь үрээжэ үгэлэн хадаг ёһотой. Гомбожаб Цыбиковэй хүгшэн хэлэхэдэ, энэ хадаг гээдхэ дүтэлхэдэнь байдаг аад, харагдахаа болоо һэн. Бэсынгээ муудахада, дасан дуганда үбгэжөөлнй үргэлһэн юм гү даа гээжэ бэлэй, Гомбожаб Цыбиков үнэн дээрээ нүзэгтэй хүн байһан. Агынгаа дасанин ото бараалхадаг, хурал мүргэлдэ ябарал байдаг һэн гээд, наһанайн нүхэр һама Норбоева хөөрөгшэ һэн. Гэртээ һайханаар шүтэжэ байдаг бурхан, тахил, бүрин түгэс шүтөөнтэй байгаа.

1929 ондо Агын дасан дээрэ үндэр томо субарга бодохогдожо, энэ субаргын арамниг Агваан Хамба ерээжэ үргэлһэн юм. Энэ арамнайлаар Энзон багшын субаргын хажууда сагаан шаргал ород хубсаһатай, түглэ халзан толгойтой хүн, шляпяа гартаа барһан, хүлөө аршажа байхадань, энэ хүнэй хубсаһа гайханадаа (булта зон буряадаар хубсалдаг саг байгаа), хажууда ябаһан нагаса Сампилэй Жаргалдай абгайһаа «Энэ хэн гээшэб?» — гэхэдэмни: «Сэбэгэй Судэнтэй гээшэ», — гэз бэлэй. Цыбиковыг хээзэ студентэ ябаһаан зуршаад, үбгэн профессор болоһон хойнонь нимээр нэрлэжэ байгаа ха юм.

1897 ондо, гал таһаа жэлдэ, 73 наһаниинь хүрээжэ, 6-дахи харын шэнын найманда Намнанай багша тагаалал болобо. Сандуй, Димчэг, Ямандага эдэ гурбан бурханда зориулжа, шабинарыг мандал үргэбэ. Бэеын хайлуулха үедэ огторгойдо холонго татаба, үлэнүүд галай, утаанай түхүүлөөр үзэгдэбэ.

Намнанай багшын бэеын шариллаар шагса бурхануудыг бүтээгээд, зондо түхөөбэ.

Удаань гэлэн Лүдэбэй оролдогloor, ламанар ба жиндагай үргэлһэн зөөрээр Майдари сүмын ойро алта шаранан эдээр бүтээһэн субарга бодохогдобо. Энэнь олоной шүтөөн болоһон юм. Удаань Хужартайн дуганай дэргэдэ Намнанай ламхайн дурасхаалда субарга бүтээһэн. Тэрэнь мүнөө үгы. Энэ дуганай нуурида таряаланай байра - культстан байдаг. Үбэр Уляата Дэлхэндэ хоёрой хоорондо энэ Хужартайн дуган байһан ха.

Дамбинима
ЦЫРЕНДАШИЕВАЙ
«Сүүгэлэй дасан»
гэлэн номһоо.
Галина ДАШЕЕВА
хэлбэлдэ бэлдэбэ.
(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

БУДДИСТ-ПАЛОМНИК У СВЯТЫНЬ ТИБЕТА

Шихацзэ. Пандиты наследственны: власть переходит от отца к сыну, так как высшие жрецы их секты женятся. Они считаются весьма искусными в подавлении несчастий, насылаемых злыми духами, а потому их иногда приглашают для совершения государственных гуримов даже в Лхасе.

На пути от Шихацзэ к Сакьяскому монастырю, верстах в 25 от первого, находится старинный монастырь Нартан, который славится типографскими досками двух больших сборников сочинений, известных под названиями Ганчжур и Данчжур¹. Монастырь этот в настоящее время принадлежит банчэн-эрдэни, которые и распоряжаются его имуществом.

Пока мы тщетно разыскивали лошадей для поездки в вышеупомянутые монастыри, спутник мой начал хворать, и пришлось думать уже о возвращении в Лхасу, тем более что нам сообщили о запуганности жителей по пути туда, вследствие свирепствовавшей тогда по Тибету черной оспы.

Принужденный возвратиться в Лхасу, я хотел проехать по другому пути, который лежит южнее совершенного нами, но при таком решении пришлось потратить много труда, чтобы отыскать наемных лошадей, и лишь счастливая случайность — встреча с погонщиками, прибывшими в Шихацзэ, дала нам возможность нанять двух лошадей до Чжан-цзэ по 10 монет за каждую, т. е. за плату, выше которой не могла идти даже жадность погонщиков. Мы наняли их без всяких разговоров и 20 октября оставили город Шихацзэ.

Путь наш лежал вверх по той же реке, при устье которой стоит этот город. Довольно широкая долина реки весьма удобна для земледелия и потому достаточно населена. Верстах в 15 выше Шихацзэ, при устье левобережной пади находится знаменитый в древности монастырь Шалу, в котором сохраняются, между прочим, типографские доски знаменитого писателя XIV в. Будон-тамчжад-чэнбы². После 5,5-часового движения мы пришли в деревню Чурын (Длинная речка) и остановились на ночлег в доме наших возчиков, которые сопровождали нас пешими.

21 октября. На сегодняшнем пути видели вдаль на правом берегу реки Нян-чу монастырь Гадан (?), который расположен очень красиво на отдельной горке.

Верстах в пяти выше его встретили замок Байна-цзон, который я снял издала. Придя поздним вечером, мы ночевали подле небольшого Сакьяского монастыря.

22-го поднялись и двинулись в путь в час ночи и к 7 утра пришли к каменному мосту через вышеупомянутую реку, устроенному подле монастыря Цэчэн. Еще через час достигли небольшого городка Чжан-цзэ. Так называется собственно замок, монастырь же носит имя Балхор-чойдэ.

Чжан-цзэ лежит на прямом пути от Лхасы в Индию и потому имеет довольно важное по торговле значение. Здесь, на высокой скалистой горке, стоит полуразрушенный замок старинных владельцев этой местности. Ныне же здание управле-

ния краем находится у южной подошвы скалы, там же — и квартиры гарнизонных солдат, кои собираются сюда через известные промежуточные времена на смотр. Монастырь и город расположены на северо-западной стороне от замка. В замке я не был.

Чучела диких яков и других зверей весьма обычны в преддвериях храмов, в особенности чойч-жонов, богов-хранителей, так как эти божеества, судя по изображениям, ездят на различнейших животных: яках, лошадях, мулах, свиньях, собаках, козлах, львах и т. п. Помещая у храмов чучела животных, ламаиты как бы подносят божествам подводы, на которых они в случае нужды могли бы ехать.

Собственно монастырь обнесен высокими стенами из необожженного кирпича. Внутри стен самою главною достопримечательностью, без сомнения, является большой белый субурган, называемый «многоязычным» (Гоман), находящийся в центре монастырских зданий. Каждая сторона его у основания имеет длину 22 сажени. Нижняя часть состоит из пяти этажей, имеющих по 20 дверей, ведущих в отдельные комнаты с расставленными в них статуями, преимущественно гневных божеств. Затем внутренние деревянные лестницы ведут в верхнюю часть субургана, где находится весьма чтимая статуя Вачира-Дары.

Направо от субургана, если смотреть на него с юга, находится цокчэнский дуган, налево — кумирня Цзонхавы. Затем вокруг разбросаны отдельные дацаны числом до 18. Говорят, что в этом монастыре одинаково терпимы все секты тибетского буддизма, как-то: сакья, гэл-лугпа, ньян-ма, карма-и др. Монахов здесь, по крайней мере во время нашего посещения, было очень немного, едва ли более 100 человек.

Тотчас по выходе из южных ворот монастыря начинается светский городок, который ничего особенного не представляет и к тому же очень невелик. У этих ворот ежедневно происходит рыночная торговля, где выставляются те же товары, что и в Лхасе и Шихацзэ, но Чжан-цзэ известен своими шерстяными и главным образом ковровыми изделиями. Ковры двух родов — тибетские и обыкновенные. Тибетский ковер приготавливается из одноцветной шерсти, окрашенной в коричневый, желтый, синий и зеленый цвета, и ткется узкими полосами, соединяемыми между собою простым пришиванием одной полосы к другой; обыкновенными называют ковры из разноцветной шерсти с вытканными узорами. Они изготовляются по китайским образцам; при этом они гораздо прочнее китайских, хотя уступают им по изяществу отделки. Все изделия приготавливаются из чистой овечьей шерсти, и, по-видимому, тибетцы не знакомы с подмешиванием к шерсти других прядильных волокон и вообще фальсификацией.

Находясь на пути в Индию и на соединении дорог, идущих из двух главных городов провинций Центрального Тибета, Чжан-цзэ служит складочным пунктом товаров, идущих из Тибета в Индию и обратно³.

(Продолжение. Начало в №№ 49(607) за 11 декабря, 50(608) за 18 декабря, 51(609) за 25 декабря 2008 г., 1(610) за 1 января, 2(611) за 15 января, 3(612) за 22 января, 4(613) за 29 января, 5(614) за 5 февраля, 6(615) за 12 февраля, 7(616) за 19 февраля, 8(617) за 26 февраля, 10(619) за 12 марта, 12(621) за 26 марта, 20(629) за 21 мая, 21(630) за 28 мая, 22(631) за 4 июня, 23(632) за 11 июня, 31(640) за 6 августа, 32(641) за 13 августа, 33(642) за 20 августа, 34(643) за 27 августа, 35(644) за 3 сентября, 36(645) за 10 сентября, 37(646) за 17 сентября, 38(647) за 24 сентября, 39(648) за 1 октября, 40(649) за 8 октября, 42(651) за 22 октября, 43(652) за 29 октября, 50(659) за 17 декабря, 51(660) за 24 декабря, 52(661) за 31 декабря 2009 г., 1(663) за 14 января, 3(664) за 28 января, 4(665) за 4 февраля, 5(666) за 11 февраля, 6(667) за 18 февраля, 7(668) за 25 февраля, 11 марта 9(670) 2010 г.).

Имя второго банчэна было Лобсан-ешей. Он родился в 1664 г. и, согласно Waddell ю, умер в 1737 или в 1739 г. и оставил после себя 3 тома сочинений.

Третий, знаменитый банчэн, современник императора Цянь-луна, родился в 1740 г. и назывался Балдан-Ешей. Он был замечательно способным дипломатом и писателем. В своих сочинениях (7 томов) он, между прочим, развил мысль, на которую намекали его предшественники, что банчэн будет 25-м ханом Ригдан-дагбо, который будет главенствовать над буддистами в так называемой «северной войне Шамбалы», в которой буддисты будут сражаться с иноверными (лало). Писатель конца XVIII столетия, не раз выше цитированный Лондол-лама в своих сочинениях говорит, что в Шамбале в 1777 г. исполнилось царствованию 19-го хана Намнона (весьма давний)⁵, по исчислению астролога Пугба, 51 год, а по исчислению Хайдуб-гэлэг-балсана (известный ученик Цзонхавы) и Будона (знаменитый ученый и писатель XIV в.) — 92 года.

Каждый хан властвует там 100 лет. После Намнона до 25-го хана должно пройти 5 столетий, в течение коих будут по порядку следующие 5 наследственных ханов: 1) Добо-чэ (Великодушный), 2) Магагба (Беспрепятственный, неудержимый), 3) Ми-сэнгэ (Людской лев), 4) Ванчуг-чэнбо (Великий, полновластный) и 5) Тайи-намчжял (Бесконечно, вполне победоносный). Сыном последнего будет 25-й хан Шамбалы Ригдан-дагбо. Во время его царствования, по одним исчислениям на 51 году, а по другим — на 8 году, т. е., по нашему летоисчислению, в 2335 г. по Р. Х., произойдет война между буддистами и лало. Сначала будут побеждать лало, но конечная победа останется за Ригдан-дагбо, который лично примет участие в сражениях.

Война Шамбалы — нечто похожее на приход еврейского Мессии и второе пришествие Христа у христиан.

Затем Балдан-ешей задумал приобрести почти от пекинское правительство, для чего сам стал просить аудиенции у Цянь-луна. При проезде в Пекин через Цайдам, Кукунур и Монголию он своею тактичностью и умением угождать всем обворожил и ламаитов и магометан. Предания о нем еще свежи в этих местах. Наконец, в первой осенней луне 1780 г. он получил аудиенцию у императора, на которой выразил свои верноподданные чувства в более рабской форме, чем того требовал церемониал двора.

Здесь он получил почетный титул банчэн-эрдэни и был признан третьим перерожденцем банчэней. Однако ему не было суждено возвратиться с полученными почестями на родину, так как он умер в средней зимней луне того же года в Пекине и в следующем году был отправлен в Тибет лишь его прах.

Четвертый банчэн, также известный своими многотомными сочинениями (8 томов), именовался Данбий-ньяма (Солнце религии). Он родился в 1781 г. и в 1784 г. был утверждён в звании банчэн-эрдэни. Умер он в 1854 г.

Пятый банчэн Данбий-ванчуг (1855—1881) был, по-видимому, человек очень своеобразный и замечательно способный. Он, будучи по званию главой желтошапочного учения в этой стране, соседней с влиятельной красношапочной сектой сакья, не довольствовался своим учением и с увлечением занялся законоучениями названной секты. Эти свои занятия, на которые уже смотрели косо его окружающие, он довел до того, что открыто принял некоторые посвящения (наставления) от Сакья-пандиты.

Это переполнило чашу терпения его приближенных, а также монахов монастыря Даший-лхунбо. Последние подняли мятеж и смуты, сведения о которых дошли до лхасского правительства, которое потребовало от банчэна объяснений. Предводительницей недовольных была родная мать банчэна, женщина, умевшая, по-видимому, с большим искусством разжигать страсти, потому что банчэн однажды, как говорит предание, в досаде воскликнул: «Ах, как хорошо было бы иметь немую мать!»

Часть недовольных составила заговор против жизни банчэна, но исполнение их преступного замысла предупредила мать его, отравив своего сына. Он оставил после себя 2 тома сочинений.

Нынешний, шестой перерожденец, родившийся в 1882 г., имеет полное имя Ловсан-тубдань-чойджи-ньяма-гэлэг-намчжял, или, как проще называют его, Гэлэг-намчжял. Родиной его была область Лхоха, т. е. южная часть провинции Уй. Говорят, что он родился от одной немой или косноязычной женщины, жившей прислугою в зажиточном доме.

6. ПРЕДСТАВЛЕНИЕ БАНЧЭНО

Я представлялся ему или, вернее, получил от него благословение 11 октября.

Еще ранее, 9-го числа, я внес в дворцовое казначейство банчэна 5 ланов местных монет. На другой день было сообщено, чтобы мы пришли во дворец Гу-чжоб-лин 11-го числа ранним утром.

В назначенный день в 8 часов утра я со спутником и другими монгольскими богомольцами был уже у дворца банчэна. Нам сообщили, что время поклонения еще не пришло, а потому придется немного подождать. Обычно скучное время ожидания я посвятил осмотру двора и сада. На северовосточной стороне двора, за внутренней оградой, стоит небольшой домик, где, как объяснили мне, живет мать банчэна.

Действительно, через некоторое время из этого дома вышла хорошо одетая женщина с прислугой. Она, смотря на нас, стоящих у внешних ворот дворца, о чем-то объяснялась с сопровождавшей ее женщиной посредством знаков пальцами и каких-то непонятных звуков, произносимых ею. Это была мать банчэна.

Наконец, около 11 часов настало время поклонения. Нас впустили во внутренний двор, а затем ввели во дворец во второй этаж, прямо в зал для аудиенций. Когда мы вошли туда, банчэн сидел уже на своем высоком троне в полном облачении желтошапочного иерарха, то есть в

желтой мантии и желтой шапке цзонхавинского образца, по бокам, немного впереди трона, стояли двое лам-прислужников. Боковые стороны залы были полны сидящими высокими ламами и светскими чиновниками в желтых халатах. Банчэн выглядел почти отроком. Темноватое лицо его было широко в верхней части и очень узко в нижней. Глаза не особенно большие, нос также, лоб широкий.

Нас подвели прямо к трону. Я был, понятно, первым, и мне последовательно подавали мандал (символическое изображение всего мира), статуэтку Будды, книгу и наконец субурган. Я же подавал эти вещи банчэну. Он едва дотрагивался до них и ставил в сторону. Мои товарищи подходили с подношением только хадаков и получали благословение. После это началось угощение чаем и рисом точно так же, как описано выше при поклонении Далай-ламе, только банчэн не осведомился о нашем благополучном прибытии.

После окончания чаепития мы сделали по три земных поклона и сели в ряд перед тронном банчэна для выслушивания учения. Он прочитал нам по книжке очень белло и громко сочинение третьего банчэна «Шамбалы-монла», что значит «благопожелания Шамбалы».

Оно содержит молитву банчэну, чтобы он, когда будет предводительствовать буддистами в священной войне Шамбалы с еретиками (лало), взял молящегося в число своих воинов. Лишь только он окончил чтение, нетерпеливые церемониймейстеры громко провозгласили: «Уходите прочь!» и выпроводили нас, размахивая своими кнутами, производящими большую панику между богомольцами.

Нам пришлось поспешно сбежать по той узкой лестнице, по которой несколько минут назад мы поднимались с некоторым почетом.

ГЛАВА XV

ИЗ ДАШИЙ-ЛХУНБО В ЛХАСУ

По прибытии в Даший-лхунбо мы продали наших лошадей, вследствие затруднительности приобретения корма и ухода за ними, да к тому же одна из них из-за каменного пути потеряла подковы и разбила ноги так сильно, что не годилась уже для езды до полного выздоровления. Когда же мы задумали посетить монастырь сакьяского пандиты, который во время юаньской и минской династий в Китае играл первенствующую духовную и светскую роль в Тибете, то никак не могли найти наемных подвод.

Монастырь этот, по рассказам очевидцев, находится на расстоянии трехдневного пути на юго-запад от

¹ Составление и редакция Ганчжура и Данчжура проводилась под руководством Будона (1200-1364), причем первые ксилографические доски для печатания текстов были изготовлены в монастыре Нартан, а вся работа по изданию Ганчжура и Данчжура была завершена ламами сект ринпун (pingsung) и кармапа. Печатание Ганчжура и Данчжура в Нартане завершилось в XVIII в. Таким образом, нартанское издание Ганчжура и Данчжура является первым (см.: Sheilgove D., Richards on H. OP cit. - P. 170). После этого Ганчжур и Данчжур были изданы в Дэрэгэ, Чжонэ, Лхасе, Пекине и переведены на монгольский язык (о различных изданиях Ганчжура см.: Vadaeva V. D. Note on a list of the various editions of the Kanjur // Acta Orientalia Hungarica. - 1968. - T. XXI, fasc. 3. - P. 339-351).

² Из различных изданий Ганчжура и Данчжура наилучшими в полиграфическом отношении считались дэргэское и пекинское. На тибетском языке полное издание Ганчжура и Данчжура было предпринято в Японии, при этом издатель предпочел пекинское издание (см.: Tibetan Tripitaka Reprinted under the Supervision of Otani University, Kyoto; Ed. by Daisetsu T. Suzuki. - Press. of Tibetan Tripitaka Research Institute). Издание осуществлено в 150-ти томах, из которых 45 томов составляют Ганчжур, а 105 томов — Данчжур.

³ Каталог монгольского Ганчжура издал Л. Лигети (Ligeti Louis. Catalogue du Kanjur Mongol Imprime. - Budapest, 1942). О монгольском Данчжуре см.: Владимирцов Б. Я. Монгольский Данчжур // Докл. АН СССР. - 1926. - Сер. В. - С. 31-34.

ПРИМЕЧАНИЕ

⁵ «... В Шамбале в 1777 г. исполнилось царствованию 19-го хана Намнона (весьма давний)». В тибетской исторической литературе и в хронологических вычислениях различных авторов уделяется много внимания стране Шамбала, описанию ее, перечислению 25 императоров, при этом история Шамбалы связывается с системой Калачакра и судьбой буддийской религии. Эту проблему подробно разбирает и Сумба-Хамбо. В целом следует считать, что проблема Шамбалы все еще остается не разрешенной наукой из-за недостаточной изученности источников (см.: Гумилев Л., Кузнецов Б. Страна Шамбала в легендах и истории // Азия и Африка. - 1968. - № 5). Все то, что написано Г. Цыбиковым здесь о Шамбале, ее царях и войне, является первой попыткой разобраться в проблеме (см.: Roerich N. K. Shambala. - New York, 1930).

ПОДБИРАЕМ МОДНЫЙ ГАРДЕРОБ

Подчас, делая покупки, мы сталкиваемся с проблемой - с чем носить новые вещи и как сочетать с теми, которые уже есть в нашем гардеробе? Рекомендуем вам систему капсул, которые помогут вам структурировать гардероб. Обычно выделяют пять направлений - деловая, вечерняя, домашняя, выходная и романтическая. Одна капсула - это 7,8 вещей, которые идеально сочетаются между собой по пропорциям, цве-

ту, дизайну, назначению, в нее входит непосредственно сама одежда, аксессуары, обувь и украшения.

Создавая капсулу, вы можете заметить, что какой-то вещи остро не хватает в капсуле. Сразу же записывайте в список «потребность в покупке». Составив такой список «остро нужных вещей» вы сможете смело отправляться в магазин за покупками. Теперь уж точно вы не купите лишних вещей или вещей, которые будут не с чем носить.

ДЕЛОВАЯ КАПСУЛА:

Современная деловая леди может и должна выглядеть элегантно и женственно, одеваясь в вещи с мужскими чертами, например, одеть костюм с рубашкой и галстуком, широкие брюки с отворотами со свитером с V-образным вырезом, брюки дудочки с большим пиджаком boyfriend. Но может выглядеть и очень женственно и сексуально, надев, например, приталенный жакет с широким ремнем на талии и юбку-карандаш, или трикотажное платье. Не забывайте, что характер образу задают аксессуары. Жакеты, брюки и юбки выбирайте базовых цветов, например, серый, темно-синий, темно-коричневый. Блузы - свет-

лых оттенков. Аксессуары - украшения, обувь или галстуки - ярких или акцентных цветов.

Итого для работы: юбка-карандаш, брюки-дудочки, приталенный жакет, широкие брюки с отворотами, рубашка, маленькое черное платье, яркая маленькая сумка, браслет, брошь, сумка-книга.

ВЕЧЕРНЯЯ КАПСУЛА:

Подбирая одежду для этого времени суток, нужно учитывать Dress code того места, куда вы идете. На вечеринку смело одевайте коктейльное платье, на бал - платье в пол, а на дискотеку - легинсы с коротким платьем или мини-юбкой. В этом году дизайнеры также предлагают платья силуэта песочные часы с длинными готическими юбками-годе. Короткие трапециевидные платья с талией под грудью снова на пике моды. Их цветовая гамма балансирует от туманно-серых до ярко-красных оттенков, пурпурных и цветов ультрамарина.

Итого для вечера: платье на одно плечо, юбка-баллон, серебристый топ, платье с талией под грудью, кожаная юбка-карандаш, топ, вышитый бисером, браслет, сумка-кошелек.

РОМАНТИЧЕСКАЯ КАПСУЛА:

В отдельную капсулу я хочу выделить одежду для романтических свиданий. Это должны быть яркие и женственные, сексуальные вещи.

* бежевый

Беж не сдает свои позиции. Он актуален и популярен.

* серебристый металл

Благодаря модному дому Chanel на пике популярности оказался серебристый металл. А почему бы и нет? Такие вещи смотрятся очень празднично и нарядно.

* лаванда

Очень нежный и очень приятный светло-васильковый цвет.

* светло-зеленый

Знаете, такой даже больше водяной цвет. Очень приятный.

Дерзайте!

КАПСУЛА ВЫХОДНОГО ДНЯ:

Отдельно можно выделить вещи для выходных дней, когда мы отводим время походам по магазинам, салонам красоты, прогулкам и фитнес-клубам. Для повседневной носки одежды дизайнеры предлагают сочетать вещи по принципу минимализма. Что касается цвета, то вместо контрастных сочетаний здесь преобладают мягкие переходы от одного цвета в другой.

АРОМАМАСЛА СПЕШАТ НА ПОМОЩЬ

Предлагаем вашему вниманию рецепты, благодаря которым вы сможете решить некоторые проблемы, касающиеся вашей внешности и здоровья.

ВЫБИРАЕМ СЕРЬГИ ПОД ФОРМУ ЛИЦА

СЕРЬГИ И ГЛАЗА

Камни в серьгах должны сочетаться с цветом глаз по принципу нюанса или контраста. Выразительность серо-зеленых глаз можно удачно подчеркнуть зеленоватыми оттенками камней, например, агата, малахита, разновидностями бирюзы, берилла и граната. К глазам с зеленовато-желтой радужкой прекрасно подходят оттенки хризолита. К ярко-голубым глазам подходят серьги со вставками насыщенного цвета - из бирюзы, лазурита, черного агата. Небесно-голубым глазам очаровательную неповторимость придадут «смежные» дополняющие цвета - бледно-оранжевый и золотистый, а также прозрачные камни голубого, синего и фиолетового оттенков. С темными и карими глазами хорошо сочетаются серьги с камнями-вставками насыщенных, ярких цветов, например, рубин, изумруд, золотистый топаз, гранат. Хороши также серьги, подобранные по контрасту - с «белыми» или прозрачными вставками, например, с горным хрусталем, жемчугом, перламутром, янтарем, тем более что мода сейчас именно на них. Если вы - счастливая обладательница лучистых или «искрящихся» глаз, то вам, без сомнения, подойдут бриллианты и другие, переливающиеся оттенками, «горящие» радужной радугой камни.

СЕРЬГИ - НЕСКОЛЬКО СЕКРЕТОВ

Самые изысканные украшения - дорогие, сложные по форме, с блестящими или яркими камнями лучше надевать вечером - на прием, в театр или гости. Сверкающие украшения необыкновенно красивы при вечернем освещении. Однако они могут «потерять» блеск своего величия при дневном свете или в рабочей обстановке. Поэтому днем рекомендуют носить серьги, не сложные по рисунку.

УХОД ЗА СЕРЬГАМИ

Если вы носите серьги, не забывайте о правилах ухода, тогда они будут всегда красивыми. Если украшение из благородных металлов с камнями потеряло блеск, его можно почистить мягкой зубной щеткой в мыльной воде с добавлением 1 чайной ложки нашатырного спирта на 1/2 стакана воды. Затем изделие ополосните чистой теплой водой и протрите досуха фланелью. Позолоченные изделия следует тереть щеткой как можно реже. Жемчуг, бирюза, малахит и янтарь плохо переносят высокую влажность. Украшения с этими камнями, закрепленными на клею, по необходимости следует промыть мыльной водой с добавлением этилового спирта в соотношении 1:1, затем быстро насухо вытереть фланелью.

МОДНЫЙ МАКИЯЖ

В этом сезоне актуальны все виды макияжа, но самый популярный - с акцентом на глаза. При этом смотри по ситуации, делать ли яркими губы. Глаза выделяем подводкой, подчеркиваем цветными тенями, рисуем стрелки.

Модные цвета для макияжа: все оттенки серого вплоть до черного, а также коралловый, розовый, кремный, сиреневый, фиолетовый. Тени выбирай с блеском.

ДНЕВНОЙ МАКИЯЖ

Идеальный тон лица - основа любого модного макияжа. Самый универсальный вид дневного макияжа - nude look или «чистое лицо». Подходит для любого случая.

МАКИЯЖ ДЛЯ КАРЬЕРЫ

На работе в офисе и даже учась в институте, необходимо правильно подбирать макияж. Он ни в коем случае не должен быть ярким и вызывающим. Если макияж «без макияжа» не устраивает, добавь тушь, немного цветных теней и румян. Важно: если хочешь выглядеть профессионально, никогда не крась губы яркой помадой. Достаточно блеска или помады на 2-3 тона темнее натурального цвета губ.

ГОРОДСКОЙ МАКИЯЖ

В повседневном макияже должна быть какая-то изюминка. Попробуй сделать акцент на что-то одно: глаза, брови или губы - каждый раз лицо будет выглядеть по-разному.

ВЕЧЕРНИЙ МАКИЯЖ

Вечером допустимо сделать акцент на глаза и губы одновременно. В моде четкий и тщательно прорисованный макияж «вамп», обводка и стрелки любого размера, дымчатый макияж глаз.

УХОД ЗА ЖЕНСКОЙ ГРУДЬЮ

Для ухода за женской грудью рекомендуется следующее массажное масло: 50 мл масла жожоба и 15 капель герани, 3 капли лаванды, 3 капли иланг-иланга. Этим составом два раза в неделю делайте мягкий массаж груди.

МОРЩИНЫ

Морщины возникают, когда кожа стареет и соединительная ткань, лежащая под верхним слоем (эпидермисом), все больше и больше теряет свою эластичность. С помощью регулярного массажа лица с использованием эфирных масел можно как минимум замедлить образование морщин, если вовремя начать лечение. Массаж улучшает кровообращение, т.е. увеличивает снабжение тонких сосудов кислородом.

В качестве масла для мягкого массажа лица годится следующий состав: смешайте 25 мл масла авокадо, 25 мл масла жожоба, 25 мл масла зерен пшеницы, 10 капель ладана, 10 капель нероли, 10 капель розы. Кроме того, рекомендуется перейти к здоровому питанию, богатому витаминами В, С и Е, а также минеральными веществами. Отказаться от алкоголя, никотина и кофе.

ЦЕЛЛЮЛИТ

Смешайте 100 мл масла жожоба и 10 капель можжевельника, 10 капель розмарина, 10 капель герани, 10 капель апельсина, 5 капель кипариса.

Этим массажным маслом обрабатывайте соответствующие места с помощью губки, щетки или массажной перчатки.

Женский журнал Arabio.RU

Подготовила Я.КИМ.

**XVII ЖАРАНАЙ САГААН ТҮМЭР БАР ЖЭЛ
ХАБАРАЙ ДУНДА ШАРАГШАН ТУУЛАЙ ПАРА**

Бүрхэд литэ	7	8	9	10	11	12	13
Европын литэ	22	23	24	25	26	27	28
Гараг Нэр	Дабба Лара повед.	Мэгмар Марс вторник	Лабда Меркури среда	Пүрдэ Юпитер четверг	Баасан Солдон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр
Үнгэ Үдэр	агаагшан Хонин	хара Бишин	харагшан Тахя	хүхэ Нохой	хүхэнгэн Гахай	улаан Хулана	улааншан Үхэр
Мэнгэ	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан
Һуудал	хүн	ган	шорой	түмэр	огторгой	уһан	уула

Гарагай 2-то хабарай дунда шарагшан Туулай харын мартын 22 (шэнын 7).

Сагаагшан Хонин, 3 хүхэ мэнгын, хийдэ һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, лусууд ба тэнгэри тахиха, дасан дуган бодхохо, хэниг даллага абаха, тарни уншаха, сан табиha, «Чавдор», «Уһан бални», «Лудор», «Лусын бални» үргэхэ, эм найруулха, залаха, хүрэнгэ эһэхэ, бэри буулгаха, хурим хэхэ, гэр байшан бариха, замда мүр гаргаха, ажалшанине абаха, хониншоо ашаг шэмэ абаха, мал газашань үгэхэ, харюулга хэхэдэ һайн. Эхилэн ном соносохо, холын замда ябаха, шэнэ дэгл үмдэхэ, эд юумэ үгэхэ, шарил шатааха, хүн, малые ханаха, сэргэ хүдэлгэхэ, тээрмэ бодхохо, газар һэндэхэ, модо отолхо, һубаг татахада муу.

Хүнгэй үһэ абаа һаа, арсалдаа хэрүүл, тэмсэл болохо.

Гарагай 3-да мартын 23 (шэнын 8). Дүйсэн үдэр.

Хара Бишин, 2 хара мэнгын, галда һуудалтай үдэр. Бальжиниматай (буян хэшэгтэй) үдэр.

Бурханда зальбарха, дуган шүтээн бодхохо, арамнайлаха, шэнэ ноёнине табиha, модо һуулгаха, сээрлин байгуулха, шэмэг зүүхэ, бүжэг наада табиha, туг дарсар хиндхүүдхэ, түмэрроор урлаха, харюулга хэхэ, дайсанне дараха, номгодхохо үйлэнүүдгэ һайн. Эм найруулха, замда гараха, шэнэ хубсаһа эхэхэ, үмдэхэ, худалдаа хэхэ, бэринин болон улайн үйлэнүүдые тэбшэгты.

Хүнгэй үһэ абаа һаа, үбшэн хомор хүрэхэ.

Гарагай 4-дэ мартын 24 (шэнын 9).

Харагшан Тахя, 1 сагаан мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр. Парын сээр.

Бурханда, лусуудта зальбарха, тахиха, угаал үйлдэхэ, бэшэг зурхай зураха, дасан дуганай тахил залхаха, худалдаа хэхэ, өөрын ажамидаралда туһатай ажал хэхэ, эм найруулха, үзэл үгэхэ, замда гараха, тангарин үгэхэ, һаад гөдхөр дарахада һайн. Лама болохо, ном соносохо, юумэ газашань үгэхэ, хүрэнгэ эһэхэ, мал агталха, бэри буулгаха, хурим хэхэ, гэрэй һуури табиha, нялхые хүлдэ оруулхада сэргэй.

Хүнгэй үһэ абаа һаа, үбшэн хомор хүрэхэ.

Гарагай 5-да мартын 25 (шэнын 10).

Хүхэ Нохой, 9 улаан мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр. Пүрэвжалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, бэшэг зурхай зураха, хэшэг даллага абхуулха, сансар олгохо, дасан шүтээн бодхохо, тахиха, хэлсэнэй ажалшанине абаха, урлаха үйлдэл һуралсаха, суглаа хэхэ, ном заалгаха, тангарин үгэхэ, модо отолхо, ном соносохо, номлохо, хэблэхэ, номын хурал байгуулха, эм найруулха, бэри буулгаха, түрэхэ, буянай үйлэ бүхэндэ һайн. Нүүдэл хэхэ, замда гараха, хүүгэдые хүлдэ оруулха, газашань ябуулха, сэргэ хүдэлгэхэ, хэрүүл шууа гаргахые хориглоно.

Хүнгэй үһэ абаа һаа, бэс махабид һайжарха.

Гарагай 6-да мартын 26 (шэнын 11).

Хүхэнгэн Гахай, 8 сагаан мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр. Тэрэүд тэмдэгтэй, тон муу үдэр. Хутагын хурса үдэр.

Бурханда зальбарал үйлдэхэ, сан табиулха, хангал тахиулха, һахиуһанда үгэлгэ үгэхэ, огторгойн үүдэ сахиха, гүрэм заһал хүүлэхэ, лама хубараг болохо, ном заалгаха, гүлгэ гэжэхэ, сэх хүнгэй уулзаха, бэринин ба буянай үйлэнүүдгэ һайн. Дасан дуганай һуури табиha, гэр бүрихэ, нүүдэл хэхэ, худалдаа хэхэ, нохой абаха, модо отолхо, худал малтаха, нэхэхэ хэрэгүүд бүтэмжгүй байха.

Хүнгэй үһэ абаа һаа, бэс махабид хүдэржэхэ.

Гарагай 7-до мартын 27 (шэнын 12).

Улаан Хулана, 7 улаан мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр. Хутагын хурса үдэр.

Бурханда зальбарха, бурхан, лусууд тахиха, харюулга хэхэ, шэнэ барилга аһалалдаа оруулха, худалдаа хэхэ, наһанай буян бүтэхэ, эд мал абаха, худал малтаха, модо һуулгаха, хото байшан бариха, тушаал зарин гаргаха, хүрэнгэ табиhaда һайн. Бэри буулгаха, хурим оруулга болохогүй, үзэл үгэхэ, мори уридуулха, нохой тэжэхэ, хүүгэдые үргэхэ абаха, замда гараха, адуула мал худалдажа абаха, сэх гол гатааха, занга бариха, худалдаа хэхэ, нохой абаха, хүнүү хэрбоһо гугуулха, улай гаргаханда таарамжагүй.

Хүнгэй үһэ абаа һаа, үбшэн, ламин хүрэхэ.

Гарагай 1-дэ мартын 28 (шэнын 13).

Улааншан Үхэр, 6 сагаан мэнгын, уулада һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, хэниг даллага абхуулха, бурханаа тахиха, Очирнүрэвийн харюулга хэхэ, лама болохо, бэри буулгаха, хурим хэхэ, эм найруулха, эрдэм номдо һургаха, адуула мал һургаха, наһанай буян бүтэхэ, худалдаа хэхэ, замда гараха, нүүдэл хэхэ, гэрэй һуури табиha, бүрихэхэ һайн. Ехэ хэрэг үдэхэхэ, ном уншаха, мал худалдажа абаха, урлан бүтэхэхэ, дархалха, эрдэм ухаанда һуралсаха, сэргэ хүдэлгэхэ, хүн, малые һамнаха, ханаха, гооһэхэ, шэнэ дэгл эхэхэ гэхэ мэтые хориглоно.

Хүнгэй үһэ абаа һаа, зэл жаргал оршохо.

**ЭТИГЭЛЭЙ ХАМБАДА
ЗОРЮУЛАГДАА**

ХII Этигэлэй хамба ламада зорюулагдажа, Сампиловой нэрэмжэтэ уран хайханай музейн дэргэдэ хэдэн хоногой болзортó выставкэ нээгдэһэн байна. Хэмжээ ябуулгын хэр үнгэрһэн тухайн эмхидхэг-шэдэй хабаадалгатайгаар пресс-конференци болобо.

Сампиловой нэрэмжэтэ музейн директор Татьяна Бороносла һонирхолтой ушар тухай хөөржэ үгэнэ. Музейн хүйтэн таһагта гансата дулаан болобо. Энэ ушарыс Татьяна Бороносла Эти-гэлэй хамба ламатай холбуулна.

Энэ һонин выставкэтэй танилсахаая олон зон эрһэн байна. Мэдээжэ пост Намжил Нимбусвай эгшэ Любовь Нимбусва айл-шадай ном соо өөрынгөө халуун һанамжаа орхихон байна.

Любовь Нимбусва зүүдэн соогоо мүнөө байгша Далай ламыс үзэжэ уулзаһан тухайгаа хөөрэнэ. Тэрэ гайхамшатай зүүдэнэй һүүлээр эхнэр наһан соогоо олон түсүүдыс табижа, бэсдүүлжэ эхилһэн байна. Шүлэглэмэл шулуунуудай эсэринг болон гэхэ мэтэ Бурялдаа мэдээжэ болоһон ажал хэрэгүүдыс тэрэ бүтээнэ.

Выставкэтэй танилсахаая гүрэн турин түлөөлгөшэдэй эрһэн тухайн Татьяна Бороносла хөөрэнэ. Арадай Хуралай вице-спикер Цыденжан Батыев, Президентын наһанайн нүхэр Нина Наговицына болон бусад энэ выставкээр эхэтэ һонирхожо ошоһон байна. Выставкын нээл-гэнэй баяр ёһололдо Россин мэдээжэ дуушан Анита Цой хабаадалса гээд мэдүүлэс. Хамтадаа эдэ үдэрнүүдтэ 1386 хүн эрэ.

Этигэлэй хамба ламын институтдай директор Янжама Васильева эрээдүйн түсүүд тухайгаа мэдүүлэс. Тус выставкэ Монгол орон эльгэгдэжэ, хэдэн хоногой болзор соо монголнууд тэрээнтэй танилсаха аргатай байха. Санкт-Петербургийн дасан тус

выставкэ зундаа үнгэрхэ декадада уриба.

«Этигэлэй хамба ламатай уулзалга» гэжэ нэрэтэйгээр аяншалгын түлэб нээгдэхэ тухай Янжама Васильева мэдүүлэс. Аяншалагшатай анхаралда хамба ламада хабаатай һураһан, ажаһууһан газарнууд харуулагдаха юм. Тус түлэб сэх һонирхолтой байха

гэжэ һанагдана.

Андрей Белковский «Сүлөөдэ гараха» («Путь к свободе») гэжэ документальна фильмын сценаристнуудай нэгэн болоно. Тэрэ фильм байгуулга тухай хөөржэ үгөө.

Энэ выставкэ олондо һайшагдана.

Янжама ЖАПОВА.
Р.Н.БАЗАРОВАЙ фото-зурагууд.

Валентина Баировна СОДНОМОВА

Пургуулин директорээр сэх бэрхээр хүдэлжэ байһан Валентина Баировна Содномова наһанһаа нүгшэбэ. Валентина Баировна Мухар-Шэбэрэй аймагай Суулга тосхондо 1943 оной декабрийн 16-да түрһэн юм. 1966 ондо Д.Базаровой нэрэмжэтэ багшанарай дээдэ һургуули «физик, математика» гэхэн мэргэжэлээр дүүргэһэн юм. Яруунын аймагай Эгэтын-Адагай дунда һургуулида физикын багшаар хүдэлжэ, ажалалһаа намтар эхилһэн байна. Удаань Ахын аймагай Сорогой найман жэлэй һургуулида математика болон физикын багшаар хүдэлөө.

Нуралсалай талаар директорэй орлогшоор хүдэлжэ, сэх бэрхэ мэргэжэлтэ байһанаа харуулаа. Багшын ажал ябуулгада сэг үргэлжэ шэнэ нээлгэнүүдыс хэжэ, урма зоригтойгоор Мухар-Шэбэрэй аймагай Суулгын һургуулин дэргэдэхи интернадай, Хушуун-Үзүүрэй дунда һургуулин директорээр хүдэлдэг байгаа. Тинхэдэ Мухар-Шэбэрэй аймагай эрдэм һуралсалай таһагыс даагшаар хүдэлөө.

1992 ондо Валентина Баировна «Тухай (коррекционнó) юрэнхы эрдэмэй I-II түхэлэй интернат-һургуули» гэхэн гүрэнэй һуралсалай эмхи зургаанай директорээр томилогдоо һэн. Энэ үеһөө эхилжэ, Валентина Баировна дулин болон хатуу шэхэтэй хүүгэдыс һургалгада болон хүмүүжүүлгэдэ бэс зориулаа. Үхибүүдтэ эрдэм олгохо, гэдэнине хүтжөөн һургаха энэ һургуулин байдал мүнөө сагай эрингэдэ харюусама болгоһон байна. Валентина Баировна һуралсалда шэнэ оюл аргуудыс хэрэглэжэ хүдэлжэ гэжэ оролдолог һэн. Тэрэ элэб шатын хуралдаануудта, конференцинуудтэ хабаадаг бэлэй. Улаан-Үдэ хотын болон респуьбликийн коррекционнó

һургуулинуудай директор-нүүдээр баян дүй дүршлөөрөө хубаалдаг һэн. В.Б.Содномова зохиохы-гоор хүдэлдэг багшанарай коллектив байгуулжа шалаа. Тэдэнэй дунда багшанарай бэлиг шадабарине тодорюулдаг республикийн, региональна ба бүхэроссин конкурсуудта хабаадажа шалгарһан багшанар олон юм.

Ажалдаа шэн габыятайгаар хүдэлмэрилһэнэйнгөө түлөө Валентина Баировна «Эсэгэ ороной үмэнэ габыятай байһанай түлөө» 2-дохи шатын ордной медалгаар, «Арадай эрдэм һуралсалай отличник» гэхэн тэмдэгээр шагнагдаһан байна. Тинхэдэ «Арадай эрдэм һуралсалай габыята хүдэлмэрилһэнэй», «Россин Федерацийн габыята багша» гэхэн нэрэ зэригнүүдтэ хүртэнхэй байгаа. «Жэлэй эрхим эхнэр-директор» гэжэ Бүхэроссин конкурсо 2007 ондо тодорюо. «Бүхэроссин дулиншүүдэй бүлгэмэй отличник» гэхэн энгэрэй тэмдэгээр шагнагдаһан, 2009 ондо «Эрдэм һуралсалда эрхимлэгшэ» гэхэн конкурсо ялагша гэжэ тодорһон байна.

Габыята хүтэлбэрилһэнэй, багша тухай дурасхаал сэдхэхэлэмнай хэтгэдэ мүнхэ.

Пургуулин багшанарай коллектив.

Тухай (коррекционнó) юрэнхы эрдэмэй I-II түхэлэй интернат-һургуулин коллектив һургуулин директор **СОДНОМОВА Валентина Баировнагай** саһаа урид наһа бараһан ушараар түрэхид болон дүтхэндэ гүнзгий шаналал гашуудалаа мэдүүлэс. Хахасалгын ёһолол мартын 19-дэ 10.00 саһаа 11.00 час хүрэтэр нимэ хаягаар үнгэрэгдэхэ: Мокровой үйлэс, 18.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряд Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

<p>Генеральна директорэй - ахамад редакторай түлөө Т.В.САМБЯЛОВА Редактор Г.Х.ДАШЕЕВА.</p> <p>РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: И.М.ЕГОРОВ, Б.Г.БАЛЬЖИРОВ, П.Л.НОСКОВ, М.В.КАЛАШНИКОВ, И.В.СМОЛЯК (Буряд Республикын Правительство), А.С.КОРЕНЕВ, Ц.Б.БАТУЕВ, В.Р.БУЛДАЕВ, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряд Республикын Арадай Хурал), А.Л.АНГАРХАЕВ (генеральна директор - ахамад редактор), Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА (редакторай орлогшо), С.Б.БАЙМИНОВА (харюусалгата секретарь), В.Г.ГОМБОВЕВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, Л.В.ОЧИРОВА, Б.В.БАЛДАНОВ, А.А.ФАДЕЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА.</p>	<p>Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каланцарнишвилын үйлэс, 23. Хэблэлэй байшан "Буряд үнэн". E-mail: unen@mail.ru</p>	<p>Газетэ хэблэлэй 6 хууданан хэмжээтэй. Индекс 73877. Газетын хэһэг - 6150. Хамтын хэһэг - 30080. Хэблэлдэ гушаагдаһан саг - 17.00.</p>	<p>"Республиканская типография" гэхэн ОАО-до бэлэн дианоэтигнүүдтээ газетэ хэблэдэс. 670000, Улаан-Үдэ, Борсоёной үйлэс, 13 Директорийн телефон: 21-40-45. Сүлөө сэл. Б-0165-дахин номертойгоор «Восточно-Сибирское межрегиональное территориальное управление» ФГУ-да бүрихэхэтэ абгаһай.</p>
--	--	--	--

Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорэй-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дэхи орлогшын - 21-68-08, «Буряд үнэн-Дүхэрэгэй» редакторай - 21-64-36, «Бурятия» сонинной редакторай - 21-33-61, секретариатай - 21-60-21; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-54-93; «Морин хуур», «Вершинны» журналуудай редакци - 21-55-97; залуушуулай, оюутандай ажабайдалай - 21-54-96, «Одон» журналай редакци - 21-68-08; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламн - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерин - 21-23-67.

Редакцида ороһон материалнууд шүүмжэлэгдэдэггүй, мүн авторнуудта бусаагдадаггүй. Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, шүтэтай нэрэнүүдэй бэшегыс хазгайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакцийн һанамжа авторайхтай адил бэшэ байжа магад.

Память

«Поэты – вечны, у нас крылья Пегаса...»

«В шестидесятые годы выросла плеяда талантливых писателей, поэтов и певцов, которые прославляли нашу республику. Среди них и народный поэт Мэлс Самбуев, первый лауреат премии комсомола Бурятии. Когда-то он говорил: «Поэты – вечны, у нас крылья Пегаса. Поэт может писать стихи и радоваться Вселенную», - сказал председатель Союза писателей РБ Матвей Чойбонов во время проведения республиканского конкурса им. Мэлса Самбуева, состоявшегося на родине поэта, в селе Санага Закаменского района.

Литературная премия имени Мэлса Самбуева была учреждена в 1993 году по инициативе мецената и любителя бурятской поэзии Бориса Бандеева. Первой премии удостоена Санжай-Ханда Дармаева из Закамны, вторым лауреатом был Сандан Цыбиков из Еравны. А в этом году выпускница Мылинской средней школы Дарима Дулмаева, которая сейчас работает в 29-й гимназии г. Улан-Удэ, удостоена этой престижной премии.

«Мэлс был умным и талантливым мальчиком, любил рисовать. Наш учитель бурятского языка Бадма Шойдокович Шойдоков учил его первым шагам в поэзии и предрекал будущую славу, - вспоминает друг детства поэта Санжайжап Банзракцаев. - После окончания школы мы стали реже видеться, но я всегда с интересом читал его книги. А когда я учился в Улан-Удэ, а Мэлс работал на радио, - стали чаще видеться. Неожиданно для всех Мэлс Жамьянович приехал на родину с редактором московского издательства «Современник» Николаем Ершовым, писателем Барадием Мунконовым и его женой».

В эти же дни состоялся и районный конкурс чтецов среди закаменских школьников, который организовали районный отдел культуры, управление образования, литературное объединение «Уран-Душэ» и администрация «Санагинского» сельского поселения. Не остались в стороне и юные художники, которые яркими красками воспевали родной край, как и их знаменитый поэт. А вот Женя Дамдинов из Дутулура нарисовал две иллюстрации к произведению поэта «Песни о моей любви». Призеры этих конкурсов

также были награждены в торжественной обстановке на сцене Дома культуры. Здесь же состоялся концерт, в котором приняли участие заслуженные артисты РФ и РБ Дамба Занданов, Татьяна Доржиева и Туяна Дамдинжапова. И, конечно же, вместе с ними исполняли песни на слова Мэлса Самбуева молодой артист театра оперы и балета, санагинец Доржо Шагдуров. Вместе со столь именитыми артистами выступали и дети. Поэтесса Татьяна Григорьева до глубины души была тронута концертными номерами ребят из ансамбля «Санага».

«Если у народа есть талантли-

вые дети, значит, у него есть будущее. Спасибо вам за то, что вы так бережно и трепетно относитесь к своему культурному наследию», - сказала она.

Своими интересными воспоминаниями со зрителями поделились не только родственники, но и коллеги по перу Сергей Цырендоржиев и Матвей Чойбонов, которые хорошо знали Мэлса Жамьяновича. «Главная цель нашего конкурса – это популяризация бурятской поэзии, вовлечение молодежи в творчество Мэлса Самбуева. Такие встречи нужны, особенно в селах», - справедливо отметил народный поэт и артист Чингис Гуруев.

«Широта и глубина его души, высота его полета всегда нас окружала. О Мэлсе Самбуеве будут всегда говорить, славить его родину», - выразил всеобщее мнение Матвей Рабданович. В честь его имени названы улицы в Улан-Удэ и в Санаге, на здании школы, где учился поэт, установлена мемориальная доска. Но председатель Союза писателей М. Чойбонов предложил установить еще и памятник Мэлсу Жамьяновичу. И, конечно же, земляки поэта подхватили эту инициативу и начнут собирать средства. Как выяснилось, у поэта сохранилось очень много неопубликованных поэм и стихов,

которые обязательно будут опубликованы. Редактор районной газеты «Знамя труда» Дарима Гармаева заверила, что помогут в издании книг поэта, брошюр с воспоминаниями его друзей.

Кроме того, в этом году во время проведения Дней бурятского языка будет объявлен конкурс юных поэтов среди школьников района. «Это станет нашим вкладом в сохранение и развитие нашего родного языка», - сказал глава сельского поселения Батожаргал Логинов.

Сэрэгма ДОНДОКОВА.
Фото автора.

Подарки от VIP-персон - музейные реликвии

В Музее истории Бурятии им. М.Н. Хангалова с четвертого марта посетители знакомятся с выставкой, где представлены подарки от VIP-персон из разных городов и стран бурятскому народу, экс-президенту республики Леониду ПОТАПОВУ и нынешнему президенту Вячеславу НАГОВИЦЫНУ.

«Коллекции даров иллюстрируют межрегиональные и международные связи республики, демонстрируют интереснейшие образцы современного декоративно-прикладного искусства стран и регионов. Например, миниатюрная копия «Казана тысячелетнего» от Президента Татарстана Мин-

тимера Шаймиева. Именно такой казан был заложен на месте основания Казани. Вот дар делегации КНР - панно-свиток с прорезным изображением придворной сцены императорского Китая. А это яркое, красочное панно «Чингисхан», которое было изготовлено в память о 800-летию Великого Мон-

гольского государства. На нем воспроизведено знаменитое изречение Чингисхана «...пусть тело мое превратится в тлен, а государство, созданное мною,

процветает», - рассказывает старший научный сотрудник, хранитель музея Л.Ф. Левитина.

Другой, не менее бесценный подарок – Коран с золотым орнаментом в кожаном переплете на арабском языке из Казани - бережно перелистывает старший научный сотрудник, кандидат исторических наук В.Т. Михайлова, которая может долго рассказывать о музейных реликвиях.

Сэрэгма ДОНДОКОВА.

На снимке автора: В.Михайлова; Л.Левитина.

